

**Одеський суспільний інститут
соціальних технологій**
**Всеукраїнська громадська
організація «Асоціація сприяння
самоорганізації населення»**

Ефективна соціальна допомога на основі співпраці влади і громадськості

**Аналіз політики у сфері соціальної допомоги,
соціального захисту населення в місті Одесі
(«Біла книга»)**

Одеса – 2013

Ефективна соціальна допомога на основі співпраці влади і громадськості. Аналіз політики у сфері соціальної допомоги, соціального захисту населення у місті Одесі («Біла книга») / А.С. Крупник, В.В. Кіщенко, А.С. Трепалюк. – Одеса: ПП «Євродрук», 2013. – 112 с.

Цей аналітичний матеріал є результатом дослідження ефективності муніципальної системи соціальної допомоги в місті Одесі, проведеного експертами Одеського суспільного інституту соціальних технологій за участю фахівців Всеукраїнської асоціації сприяння самоорганізації населення.

У звіті представлено дані аналізу міських програм соціальної допомоги, нормативної бази діяльності міських соціальних служб з надання соціальних послуг найбільш уразливим верствам населення, дані експертно-соціологічного опитування представників надавачів та отримувачів соціальної допомоги, а також вироблені рекомендації щодо удосконалення муніципальної системи соціальної допомоги на основі посилення адресності, розширення переліку видів соціальної допомоги та залучення громадських об'єднань на різних стадіях її надання.

Матеріал адресовано керівникам соціальних служб, лідерам громадських та благодійних організацій, органів самоорганізації населення, а також науковим працівникам, викладачам, аспірантам, студентам та слухачам вищих навчальних закладів – усім, хто цікавиться питаннями ефективності соціальної допомоги в Україні.

Експерти висловлюють щиру подяку заступнику Одеського міського голови Марії Миколаївні СТОЦЬКІЙ, директору Департаменту праці та соціальної політики Одеської міської ради Олені Петрівні КИТАЙСЬКІЙ, керівникам районних в місті територіальних центрів за щиру зацікавленість та всіляке сприяння у проведенні цього дослідження.

Експерти із вдячністю відмічають чималий творчий внесок у проведення цього аналізу аспірантки ОРІДУ НАДУ при Президентові України Віри ПОПОВОЇ, а також активну участь магістрантів ОРІДУ НАДУ при Президентові України Оксани ГУНЬКІНОЇ та Юрія ЮРЧЕНКО у проведенні експертно-соціологічного опитування.

Окрема подяка – консультантам проекту Володимирі Африкановичу НІКІТИНУ та Ігорю Євгеновичу ШЕВЛЯКОВУ за прискіпливу увагу до цієї роботи та корисні поради.

Колектив експертів, що здійснювали дослідження:

КРУПНИК Андрій Семенович, директор Одеського суспільного інституту соціальних технологій, член Координаційної ради з питань розвитку громадянського суспільства при Президентові України, доцент кафедри державного управління і місцевого самоврядування ОРІДУ НАДУ при Президентові України, кандидат політичних наук;

КІЩЕНКО В'ячеслав Валентинович, заступник директора Одеського суспільного інституту соціальних технологій, юрист ВГО «Асоціація сприяння самоорганізації населення»;

ТРЕПАЛЮК Анна Сергіївна, керівник відділу управління проектами ВГО «Асоціація сприяння самоорганізації населення».

Аналітичний звіт підготовлений за фінансової підтримки Міжнародного фонду «Відродження» в межах проекту «Забезпечення участі громадськості у здійсненні соціальної політики в місті Одесі». Зміст аналітичного звіту є винятковою відповідальністю Одеського суспільного інституту соціальних технологій та його партнерських організацій і не обов'язково відображає погляди Міжнародного фонду «Відродження».

© Крупник А.С., Кіщенко В.В., Трепалюк А.С., 2013
© Одеський суспільний інститут соціальних технологій, 2013
© ВГО «Асоціація сприяння самоорганізації населення», 2013

ЗМІСТ

1. АНАЛІЗ ПРОБЛЕМИ	5
1.1. Вступ до аналізу політики у сфері соціальної допомоги населенню	5
1.2. Симптоми загальної проблеми у сфері соціальної допомоги	7
1.3. Визначення загальної проблеми у сфері дослідження	11
1.4. Причини виникнення загальної проблеми	12
1.5. Наслідки, якщо загальна проблема не буде вирішуватися	13
1.6. Локальні проблеми у сфері соціальної допомоги	13
1.7. Причини виникнення локальних проблем	14
1.8. Наслідки, якщо локальні проблеми не будуть вирішуватися	15
1.9. Групи інтересів щодо вирішення визначених проблем	16
2. ОЦІНКА ПОЛІТИКИ ЩОДО НАЯВНИХ ПРОБЛЕМ	19
2.1. Загальна характеристика ситуації в місті у сфері соціальної допомоги	19
2.2. Характеристика умов існування досліджуваних локальних проблем	24
2.3. Результати попередніх спроб вирішити проблеми	25
2.4. Причини невдач та перешкоди у попередніх спробах	28
2.5. Позиції стейкхолдерів у попередніх спробах	28
2.6. Вичленення ключових проблем, що існують у сфері соціальної допомоги в місті	30
3. АНАЛІЗ МОЖЛИВИХ ВАРІАНТІВ ВИРІШЕННЯ ПРОБЛЕМ	33
3.1. Зміни, що відбулися останнім часом	33
3.2. Повноваження та наявні ресурси державної влади та місцевого самоврядування у вирішенні означених проблем	35
3.3. Цілі та завдання вирішення проблем	36
3.4. Можливі шляхи вирішення проблем	37
4. РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ВИРІШЕННЯ ПРОБЛЕМ У СФЕРІ СОЦІАЛЬНОЇ ДОПОМОГИ	41
5. ВПРОВАДЖЕННЯ РЕКОМЕНДАЦІЙ З ВИРІШЕННЯ ПРОБЛЕМ У СФЕРІ СОЦІАЛЬНОЇ ДОПОМОГИ	42
Додатки	
А. Інформація про звернення громадян у сфері соціального захисту населення	44
Б. Основні показники використання механізму соціального замовлення у сфері соціальної допомоги населенню міста Одеси	47

В. Оцінка дієздатності політичних сил, представлених в Одеській міській раді, щодо реалізації соціальної політики	49
Г. Соціальний паспорт жителів міста Одеси станом на 01.01.2013	51
Д. Соціальний паспорт підопічних, які перебувають на обліку в Департаменті праці та соціальної політики Одеської міської ради станом на 01.04.2013	53
Е. Види послуг з соціальної допомоги найбільш уразливим верствам населення	55
Є. Основні завдання та заходи Програми соціальної допомоги на 2013 рік	57
Ж. Інформація про Щорічні міські програми підтримки діяльності громадських об'єднань на 2007, 2008, 2009, 2010, 2011 роки	60
И. Публікації у місцевих ЗМІ про проблеми у сфері соціальної допомоги населенню	63
К. Форма листа опитування надавачів соціальної допомоги	64
Л. Форма листа опитування споживачів соціальної допомоги	69
М. Акти місцевого самоврядування міста Одеси та інші акти, що підлягають модернізації (розробці)	76
Н. Експертне визначення вагомості критеріїв	83
П. Зіставлення варіантів вирішення проблем	84
Р. Аналіз підсумків експертно-соціологічного опитування	85
С. Установи та організації, на базі яких проведено експертно-соціологічне опитування представників надавачів та отримувачів соціальної допомоги	105
Т. Гендерні особливості відносин у сфері соціальної допомоги	106
У. Інформація про Одеський суспільний інститут соціальних технологій	108
Ф. Інформація про Всеукраїнську громадську організацію “Асоціація сприяння самоорганізації населення”	110

1. АНАЛІЗ ПРОБЛЕМИ

1.1. Вступ до аналізу політики у сфері соціальної допомоги населенню

Основним мотивом, який спонукав виконавців проекту взятися за його реалізацію було усвідомлення того, що в умовах триваючого погіршення економічного та соціального стану українського суспільства, швидкого матеріального та духовного зубожіння значної частини населення порятунку чекати нізвідки. Цей процес не зупиниться, допоки люди самі не усвідомлять свою роль і свою відповідальність за стан свого соціального благополуччя.

В якості ключової сфери соціального порятунку обрано сферу соціальної допомоги, яка включає різні види матеріальної та нематеріальної допомоги соціально уразливим категоріям населення – пенсіонерам, сім'ям з дітьми, інвалідам та іншим.

Головною метою дослідження і вироблених на його підставі пропозицій вважаємо активізацію цільових соціальних груп та представників їх інтересів в особі громадських та благодійних організацій, органів самоорганізації населення (ОСНів) щодо захисту соціальних прав, задоволення соціальних потреб та інтересів населення.

Ця мета може бути досягнута кількома **шляхами**:

- стимулюванням більш соціально орієнтованої та адресної діяльності органів місцевої влади в питаннях надання соціальної допомоги найменш захищеним категоріям населення (перш за все, вказаних цільових соціальних груп);

- включенням представників зазначених цільових соціальних груп (як організованих в громадські структури, так і не організованих) у процес формування та реалізації політики місцевої влади у сфері соціальної допомоги, включаючи громадський контроль у різних формах і на різних стадіях надання соціальних послуг;

- передачею міською радою на конкурсній основі частини повноважень громадським та благодійним організаціям, ОСНам з виявлення нужденних та надання їм окремих видів соціальної допомоги за рахунок бюджетних ресурсів територіальної громади та залучених ресурсів з інших не заборонених законом джерел;

- розвитком різних форм само- та взаємодопомоги серед членів вказаних соціальних груп, здатних до здійснення цієї діяльності, сприяння перетворенню частини тих, що потребують соціальної допомоги, з об'єктів у суб'єкти соціальної політики.

Серед кількох десятків громадських і благодійних організацій та ОСНів, які давно і активно займаються вирішенням соціальних проблем у місті Одесі, у тому числі в рамках муніципальної програми соціального замовлення, є чимало професійних фахівців, соціальних працівників та менеджерів, співпраця з якими місцевих соціальних служб, безумовно, може принести додаткову користь місту та його мешканцям.

Мова йде не тільки про участь цих фахівців у підготовці, прийнятті та виконанні рішень міськради та міськвиконкому у сфері соціальної допомоги (маються на увазі цільові соціальні програми і положення, що регулюють основні процедури оцінки потреб і призначення тих чи інших видів соціальної допомоги), а й про передачу найбільш дієздатним з цих організацій частини повноважень виконавчим органів місцевого самоврядування у наданні окремих соціальних послуг представникам цільових соціальних груп на основі укладених договорів з розпорядниками бюджетних коштів.

Крім того, мається на увазі залучити громадські організації до таких видів соціальної допомоги, які не є зараз пріоритетними у діяльності міських соціальних служб. До них, зокрема, належить: спілкування, надання уваги, залучення придавлених життєвими тяготами людей до активної суспільно корисної діяльності. Саме таких видів підтримки потребує сьогодні переважна більшість людей похилого віку, інвалідів.

Для включення ресурсу вказаних громадських утворень у систему соціальної допомоги необхідно внести зміни та доповнення до міських програм соціальної допомоги, в окремі положення та посадові інструкції, які регулюють роботу Департаменту соцполітики ОМР, його підрозділів та окремих фахівців, а також до нормативно-правових актів, що регулюють діяльність соціальних служб обласної державної адміністрації. Необхідно затратити також чимало зусиль на перенавчання працівників соціальних служб та підвищення кваліфікації активістів громадських та благодійних організацій, ОСНів, які можуть бути учасниками процесу надання соціальних послуг.

Головне в цьому дослідженні – вивчити можливості модернізації міської системи соціальної допомоги, зосередженої зараз на задоволенні переважно фізіологічних потреб і наданні суто фінансової допомоги в напрямку розширення уваги соціальних служб до потреб людей більш високого рівня шляхом надання ментально-психологічної та духовної підтримки, підвищення адресності та часткової передачі повноважень у сфері соціальної допомоги некомерційним організаціям на основі їхньої скоординованої діяльності з владою у цій сфері.

Джерела даних, використані у процесі дослідження:

- офіційна та неофіційна статистика;
- офіційні дані про діяльність органів місцевого самоврядування та неурядових організацій;
- публікації у засобах масової інформації;
- результати соціологічного опитування та інтерв'ю з представниками зацікавлених сторін;
- результати фокус-груп із представниками зацікавлених сторін;
- результати експертних та публічних обговорень.

Консультанти, які брали участь у проведенні дослідження:

- керівництво Департаменту праці і соціальної політики Одеської міської ради;
- керівництво Департаменту внутрішньої політики Одеської міської ради;
- депутати Одеської міської ради – члени комісії з соціальних питань;
- керівники територіальних центрів соціального захисту;
- лідери неурядових організацій, що займаються питаннями соціального захисту та соціальної допомоги;

лідери найбільш розвинених органів самоорганізації населення.

Головні адресати документу: Одеська міська рада, заступник Одеського міського голови з питань соціального захисту населення, Департамент праці і соціальної політики Одеської міської ради, Департамент внутрішньої політики Одеської міської ради, департамент соціального захисту Одеської обласної державної адміністрації.

Мета документу: представити обґрунтовані рекомендації для подальшого вироблення й ухвалення владних рішень щодо удосконалення організації соціальної допомоги в м. Одесі та підвищення ефективності здійснення в місті політики у цій сфері.

Соціальна ефективність місцевої політики у сфері соціальної допомоги характеризується її максимальною відповідністю потребам цільової спільноти – як у цілому, так і її окремих соціальних груп. Вона залежить від **мети**, яку влада ставить перед собою, дбаючи (чи не дбаючи) про людей, і від того, як, якими **методами**, якими професійними силами здійснюється намічене. Соціальна ефективність є синергетичним результатом поєднання ресурсів, знань, досвіду, етики і психології усіх суб'єктів впливу на стан справ у цій сфері.

1.2. Симптоми загальної проблеми у сфері соціальної допомоги

1) Свідченням потреби населення міста Одеси в удосконаленні політики у сфері соціальної допомоги населенню є значна кількість звернень громадян, у першу чергу – громадян похилого віку, ветеранів, інвалідів, сімей з дітьми та інших категорій соціально незахищених громадян – до Одеської міської ради та її виконавчих органів.

Так, протягом **2011 року** до Одеської міської ради надійшло усього **12 187** звернень громадян, з яких **2 696** або **21,5 %** складали питання соціального захисту населення. Протягом **2012 року** до міської ради надійшло **9 911** звернень, з яких питанням соціального захисту були присвячені **1 360** або **13 %** звернень. Значна частина з них стосувалася питань надання допомоги на придбання медикаментів, оперування, протезування, придбання побутових приладів та ін.

У 2012 році на 32 % у порівнянні з 2011 роком збільшилась кількість звернень мешканців міста Одеси, надісланих на розгляд міської ради

з вищих органів влади з питань соціальної допомоги. Це може свідчити про зростання кількості і гостроти проблем у цій сфері, розв'язання яких знаходиться поза межами повноважень Одеської міської ради та її органів.

Основну вагу роботи у сфері соціального захисту в місті, у тому числі в роботі зі зверненнями громадян по цих питаннях несе **Департамент праці та соціальної політики Одеської міської ради** (далі – Департамент соцполітики ОМР). Статистика звернень громадян до цієї служби свідчить про істотне зростання їхньої кількості, особливо від пенсіонерів, які вимагають окремих видів соціальної допомоги, передусім матеріальної допомоги, через погіршення умов їхнього життя.

Значну питому вагу звернень продовжують складати проблеми громадян зі здоров'ям, що обумовлює необхідність придбання життєво необхідних медикаментів, проведення курсу лікування, обстежень та термінових хірургічних операцій.

Так, протягом 2012 року безпосередньо до Департаменту соцполітики ОМР, його структурних підрозділів та підпорядкованих йому комунальних установ надійшло **14 859** звернень, що **на 27 % більше**, ніж за 2011 рік. А протягом **I кварталу 2013 року** до Департаменту та його структурних підрозділів надійшло **на 533 звернення більше**, ніж за аналогічний період 2012 року.

Багато прикладів, коли мешканці міста Одеси через своє скрутне матеріальне становище змушені неодноразово звертатися до Департаменту соцполітики ОМР. Так, із загальної кількості отриманих у 2012 році звернень **26,5 %** були повторними.

Більш детальний аналіз звернень громадян наведений у **додатку А**.

2) У місті існує декілька джерел отримання соціальної допомоги, а саме:

- державний бюджет (у вигляді субсидій, різних видів державної матеріальної допомоги та компенсації пільг) – через соціальні служби Департаменту соціального захисту Одеської обласної державної адміністрації (далі – Департаменту соцзахисту ОДА) та відповідні підрозділи Департаменту соцполітики ОМР;

- міський бюджет – через Одеську міську раду та її Департамент соцполітики;

- небюджетні кошти та інші види ресурсів – через місцеві та міжнародні благодійні фонди, громадські, релігійні організації, органи самоорганізації населення (ОСНІ), окремих громадян, які проявляють милосердя.

За цих умов деякі громадяни можуть отримувати соціальну допомогу одночасно з різних джерел та від декількох структур, що її надають. Тому в умовах гострого дефіциту ресурсів на соціальну допомогу при одночасному стрімкому зростанні кількості потребуючих її громадян постає питання про підвищення обґрунтованості, адресності та справедливості надання соціальної допомоги.

Зрозуміло, що вирішення цього питання неможливе без створення **єдиної інформаційної бази** отримувачів соціальної допомоги з різних джерел. Відсутність такої бази не дає можливості налагодити конструктивну співпрацю між органами публічної влади та громадськими і благодійними організаціями, що дозволило би більш об'єктивно і цілеспрямовано формувати та реалізовувати в місті політику у сфері соціальної допомоги населенню.

3) Потужним механізмом включення додаткових ресурсів активних громадських організацій соціальної спрямованості у вирішення пріоритетних соціальних проблем міста є **механізм соціального замовлення**.

Соціальне замовлення – це комплекс заходів організаційно-правового характеру з розробки та реалізації соціальних програм і соціальних проектів за рахунок бюджетних та інших коштів шляхом укладення соціальних контрактів на конкурсній основі.

Механізм соціального замовлення реалізується через щорічну розробку і прийняття міською радою Програми розв'язання пріоритетних соціальних проблем із використанням механізму соціального замовлення, яка є складовою Програми соціально-економічного розвитку міста на відповідний рік. В межах програми оголошується конкурс соціальних проектів, в якому мають право брати участь громадські та благодійні організації, а також ОСН, що діють на території міста Одеси.

Механізм соціального замовлення базується на максимально адресному використанні існуючих бюджетних коштів для вирішення пріоритетних соціальних проблем, залученні небюджетних зовнішніх ресурсів та генеруванні додаткових внутрішніх ресурсів самої цільової групи, на вирішення проблем якої спрямовується соціальний проект.

Як у 2012, так і у 2013 роках з міського бюджету на реалізацію цих програм соціального замовлення було виділено по 825,0 тис. грн в 11 номінаціях. Але якщо у 2012 році на конкурс громадськими об'єднаннями було подано 93 соціальних проекти, то у 2013 році – лише 72 або на 23 % менше.

Серед **11 номінацій** Програми соціального замовлення у 2013 році міститься 10, які стосуються питань соціального захисту, соціальної допомоги населенню, зокрема:

1. Соціальний захист інвалідів та їх соціально-психологічна реабілітація;
2. Боротьба із бездомністю, дитячою безпритульністю та бездоглядністю;
3. Профілактика СНІДу, ВІЛ-інфекції та наркоманії у м. Одесі;
4. Сприяння зайнятості та активному довголіттю людей похилого віку;
5. Соціальне обслуговування тяжкохворих, у тому числі на дому та в стаціонарних установах;
6. Сприяння розвитку самоорганізації населення у м. Одесі;

7. Вирішення соціальних проблем молоді;
8. Сприяння діяльності громадських об'єднань ветеранів та соціальній захищеності їх членів;
9. Підвищення ролі і соціального статусу громадських об'єднань інвалідів у суспільстві, захист прав та основоположних свобод їх членів;
10. Екологічні проблеми соціального напрямку.

Однією з причин зниження активності участі у цьому престижному конкурсі громадських організацій та органів самоорганізації населення є **невиконання замовниками** – розпорядниками бюджетних коштів **своїх фінансових зобов'язань** перед виконавцями соціальних проектів, в основному, через блокування цього процесу підрозділами Державного казначейства. А це, у свою чергу, не тільки гальмує фінансування за рахунок бюджетних коштів запланованих заходів, а й часто заважає залучати додаткові ресурси.

Таким чином, з різних причин (гальмування Держказначейством, відсутність у міському бюджеті, несвоєчасне оформлення усіх необхідних документів НДО, які стали переможцями конкурсів) за період 2009-2012 років недоосвоєно **477,4 тис. грн**, виділених у міському бюджеті на реалізацію Програми соціального замовлення, зокрема:

у 2009 році – 80,0 тис. грн;

у 2010 році – 186,0 тис. грн;

у 2011 році – 49,0 тис. грн;

у 2012 році – 162,4 тис. грн.

Ця обставина, напевно, стала однією з причин того, що у **2013 році** активність участі інститутів громадянського суспільства у конкурсі соціального замовлення знизилася: по **11** номінаціях учасниками конкурсу подано **72** соціальних проекти, що на **21** проект менше, ніж у 2012 році.

Ще одним гальмом на шляху до залучення громадських організацій до вирішення пріоритетних соціальних проблем в місті стала неконструктивна позиція колишнього керівника управління внутрішньої політики Одеської міської ради Альберта Байжанова, стосовно якого надходили численні письмові та усні скарги від представників багатьох громадських об'єднань, релігійних громад та національно-культурних товариств міста.

Основні показники використання **механізму соціального замовлення** у сферах, пов'язаних із соціальною допомогою населенню, за увесь період використання цього механізму в місті Одесі наведені у **додатку Б**.

Важливим є те, що сумарне співвідношення витрат на реалізацію соціальних проектів з міського бюджету та залучених додаткових ресурсів з небюджетних джерел переможцями конкурсів за період використання механізму соціального замовлення становить на кінець 2012 року близько **1:4**.

4) Питання обґрунтованості та соціальної справедливості надання соціальної допомоги на сплату за спожиті житлово-комунальні послуги вирішуються в місті за допомогою **міської комісії** з визначення осіб, які потребують адресної муніципальної допомоги та перебувають у складних життєвих обставинах і не мають змоги своєчасно та в повному обсязі сплачувати за спожиті житлово-комунальні послуги.

Положення про цю комісію затверджене рішенням виконавчого комітету Одеської міської ради від 14.07.2011 № 512. Але порушенням демократичних норм у цій сфері та проявом соціальної несправедливості можна вважати те, що в цій комісії не передбачена участь і **не представлена жодна неурядова організація**.

5) За даними дослідження Одеської обласної організації Комітету виборців України щодо виконання політичними партіями, які представлені у складі депутатського корпусу Одеської міської ради, більшість з них не виконують повною мірою своїх передвиборчих обіцянок у сфері соціального захисту населення, що також є істотним гальмом на шляху налагодження в місті ефективної роботи у цій сфері.

Оцінка дієздатності політичних сил, представлених в Одеській міській раді, щодо реалізації соціальної політики на основі аналізу виконання передвиборчих обіцянок у сфері соціального захисту та соціальної допомоги населенню політичними силами, представленими у складі депутатського корпусу Одеської міської ради, наведено у **додатку В**.

1.3. Визначення загальної проблеми у сфері дослідження

1) **Загальною проблемою** у досліджуваній сфері, на думку експертів, є недостатня ефективність існуючої в місті системи соціальної допомоги населенню, яка не забезпечує максимально обґрунтоване, справедливе та адресне використання наявних бюджетних ресурсів, слабо стимулює залучення через громадські інституції додаткових небюджетних ресурсів, а також майже не враховує нематеріальні, соціально-психологічні потреби людей похилого віку.

2) Обсяг (сфера охоплення) загальної проблеми

За даними **Соціального паспорту міста Одеси**, станом на 01.01.2013 у місті проживало: більше 260 тисяч пенсіонерів (біля 25% від загальної кількості населення м. Одеси), у тому числі 50 тисяч ветеранів війни, серед яких 5,5 тисяч інвалідів ВВВ, 12,5 тисяч учасників бойових дій, 16 тисяч учасників війни, 9 тисяч членів сімей загиблих; майже 54 тисячі інвалідів, у тому числі 2,5 тисячі дітей-інвалідів; 7,5 тисяч «чорнобильців» та інші категорії соціально уразливих громадян (див. **додаток Г**).

Станом на 01.04.2013 на обліку в територіальних центрах соціального обслуговування загалом перебувало **16 767 осіб**, склад яких у розрізі основних категорій наведено у **додатку Д**.

1.4. Причини виникнення загальної проблеми

Основними причинами існування вказаної проблеми експерти вважають такі:

- рішення щодо надання соціальної допомоги соціально уразливим категоріям мешканців міста приймаються переважно на основі формальних ознак, обумовлених соціальним статусом цих осіб та залежно від наявності родичів, зобов'язаних їх утримувати, нерідко без ретельного врахування фактичного соціального та сімейного стану вказаних осіб та їх реальних потреб у тих чи інших видах соціальної допомоги;

- наявний обсяг бюджетних ресурсів, які виділяються у вигляді одноразової цільової матеріальної допомоги через Департамент соцполітики ОМР, часто розподіляється серед невеликого кола осіб – без обмеження суми індивідуальної допомоги та без врахування загальної кількості потребуючих цю допомогу; в результаті значні обсяги допомоги отримує досить обмежене коло осіб у той час, коли значна кількість потребуючих її залишається взагалі без допомоги;

- міська система соціального захисту і соціальної допомоги майже не враховує, крім фізіологічних, інших потреб та інтересів населення, зокрема, потреб людей похилого віку, інвалідів у спілкуванні, духовній підтримці, професійній, творчій самореалізації тощо;

- рівень нормативної регламентації, обґрунтованості та прозорості основних процедур прийняття рішень щодо надання різних видів соціальної допомоги не завжди забезпечує належну об'єктивність, залишаючись при цьому занадто громіздким, відсутні стандарти надання соціальної допомоги;

- до виявлення соціальних потреб та інтересів населення і надання мешканцям міста соціальної допомоги мало залучаються громадські та благодійні організації, ОСН, не використовується повною мірою їхній ресурсний та людський потенціал;

- відсутня належна координація діяльності в місті органів місцевого самоврядування, місцевих органів виконавчої влади та неурядових організацій у сфері соціальної допомоги, що не дає можливості максимально ефективно і адресно використати наявні бюджетні ресурси разом із додатковими ресурсами з небюджетних джерел;

- майже відсутній системний громадський контроль за наданням в місті соціальних послуг та у цілому – за ефективністю формування та реалізації міської політики у цій сфері з боку споживачів соціальної допомоги та громадських утворень, які представляють їх інтереси;

- дається взнаки недостатній професійний рівень деяких працівників соціальної сфери, від яких залежить формування та реалізація в місті політики у сфері соціальної допомоги населенню, а іноді можна констатувати і їхню професійну непридатність.

1.5. Наслідки, якщо загальна проблема не буде вирішуватися

У разі, якщо перелічені вище причини існування загальної проблеми не будуть усунуті протягом найближчого часу, то в умовах поглиблення реформ пенсійного та податкового законодавства, згортання підприємництва і погіршення соціально-економічної ситуації, що відбувається в Україні і супроводжується обмеженням ресурсних можливостей держави і місцевих бюджетів, дедалі швидкими темпами відбуватиметься зубожіння населення, втрата ним довіри до влади і зростання соціально-політичної напруженості в суспільстві.

1.6. Локальні проблеми у сфері соціальної допомоги

На тлі вказаної вище загальної проблеми у сфері соціальної допомоги міста Одеси, яка різною мірою є характерною практично для усіх міст і регіонів України і вирішення якої потребує системного підходу – як шляхом удосконалення законодавства, так і зміною розуміння публічною владою сутності соціальних потреб населення, – виконавці даного проекту зробили спробу винайти ключові фактори, впливаючи на які на місцевому рівні, можна істотно покращити роботу системи соціальної допомоги.

Таким чином, з доволі широкого спектру питань у сфері соціальної допомоги, якими займаються соціальні служби міста і які стали предметом уваги дослідників, пропонується зосередитися на більш глибокому аналізі **двох із 60 основних видів соціальної допомоги (див. додаток Е)**, а саме:

1) одноразовій цільовій матеріальній допомозі особам, що не належать до категорії самотніх і непрацездатних, але опинилися в складних життєвих умовах і гостро потребують допомоги;

2) сприянні посильній зайнятості дієздатних людей похилого віку, які зберегли професійний потенціал і бажають себе реалізувати, сприяння їх активному довголіттю.

Локальною проблемою для першого з означених видів соціальної допомоги (**локальною проблемою – 1**) є, на думку експертів, **нечіткість** організації процесу надання одноразової матеріальної допомоги потребуючим її особам, які за своїм формальним соціальним статусом не належать до категорії одиноких непрацездатних громадян, а також **неналежне додержання** при цьому принципу соціальної справедливості по відношенню до інших осіб, потребуючих матеріальну допомогу.

За орієнтовними експертними даними, протягом року приблизно 100 осіб отримує одноразову матеріальну допомогу в обсязі у середньому по 30 000 грн, що загалом складає 3,0 млн грн; у той же час приблизно 4 000 нужденних осіб отримують одноразову матеріальну допомогу в обсязі в середньому по 800 грн, що загалом складає 3,2 млн грн – тобто, суму, співмірну із тією, що отримує в 40 разів менша кількість отримувачів.

Локальною проблемою для другого з означених видів соціальної допомоги (**локальною проблемою – 2**) є, на думку експертів, **недостатня увага** міських соціальних служб і взагалі міської муніципальної влади до таких нематеріальних видів соціальної підтримки дієздатних людей похилого віку, як сприяння їх посильній **зайнятості та активному довголіттю**.

Так, за даними досліджень, проведених Одеським суспільним інститутом соціальних технологій в Одесі у різні періоди часу, постійно та іноді відчують дефіцит спілкування і самотність **88,8%** пенсіонерів, причому з віком відсоток таких пенсіонерів зростає.

Своєю самою нагальною соціальною потребою **57,1%** пенсіонерів вважають потребу в увазі та спілкуванні з людьми.

На запитання: «Що для вас було б зараз краще?» **40,4%** пенсіонерів відповіли, що не сподіваються на допомогу ані від держави, ані від благодійних організацій, а віддають перевагу самодопомозі і взаємодопомозі, пошукам можливості для заробітку.

11,2% пенсіонерів беруть участь у громадському житті та в роботі органів самоорганізації населення, **5,6%** – у роботі творчих об'єднань, **5,1%** відвідують театри та музеї.

Більше **30%** від загального числа опитаних хотіли би брати участь у заходах з самоорганізації населення, майже **60%** вважають за необхідне організувати групи здоров'я, а **19%** – гуртки любителів літератури.

Ці дані свідчать, що десятки тисяч пенсіонерів міста Одеси, які потребують соціально-психологічної підтримки, залишаються без належної уваги соціальних служб. З іншого боку, не використовується значний ресурс чималої кількості активних пенсіонерів, які не тільки самі не мають наміру здаватися старості, а й готові прийти на допомогу іншим.

1.7. Причини виникнення локальних проблем

Основні причини виникнення та існування **локальної проблеми – 1:**

- недостатня визначеність процедур розгляду заяв осіб, які потребують матеріальної допомоги, але за своїм статусом не належать безпосередньо до категорій громадян, що мають першочергове право на отримання цієї допомоги;

- відсутність нормативно встановлених критеріїв надання одноразової матеріальної допомоги різним категоріям потребуючих її осіб;

- відсутність лімітів обсягу одноразової матеріальної допомоги, зокрема, особам, які прямо не належать до статусу тих, хто користується першочерговим правом на отримання такої допомоги;

- неврахування принципу соціальної справедливості по відношенню до усіх потребуючих матеріальну допомогу в умовах обмеженості загального обсягу муніципальних ресурсів.

Основні причини виникнення та існування локальної проблеми – 2:

- відсутність у соціальних служб міста чіткого уявлення про соціально-психологічні потреби та інтереси людей передпенсійного та пенсійного віку, побудовані на даних соціологічних досліджень, з усіма характерологічними особливостями та мотиваційними потребами цих категорій мешканців;
- відсутність у структурі Департаменту соцполітики ОМР та підвідомчих установ спеціалізованих підрозділів з соціально-психологічної реабілітації людей старшого та похилого віку, подолання їх депресивного стану, пом'якшення соціально-психологічного стресу у зв'язку із виходом на пенсію;
- відсутність у системі Департаменту соцполітики ОМР спеціальної служби зайнятості людей старшого та похилого віку, їхнього працевлаштування та сприяння посильної участі у суспільно-корисній праці;
- відсутність у більшості лікувально-профілактичних установ міста спеціальних кабінетів геронтологічної, соціально-медичної допомоги людям похилого віку;
- недостатня робота з організації при територіальних центрах Департаменту соцполітики ОМР мережі клубів за інтересами для людей похилого віку, любительських об'єднань духовного, культурологічного, оздоровчого характеру, підтримки здорового способу життя, активного відпочинку та проведення змістовного дозвілля;
- відсутність наставництва та інших форм організованої, практичної та ефективної передачі дітям та підліткам житейського, інтелектуального та духовного досвіду старших поколінь, виховання молодого покоління у дусі патріотизму, гуманізму та цілеспрямованості;
- відсутність координації в місті роботи соціальних служб та громадських утворень у сфері сприяння їх посильній зайнятості та активному довголіттю людей похилого віку за участю громадських та благодійних організацій, ОСНів, національно-культурних та релігійних общин;
- відсутність в місті постійно-діючих курсів з підвищення кваліфікації соціальних працівників та волонтерів системи соціальної допомоги з питань сприяння зайнятості та активному довголіттю людей похилого віку;
- відсутність спеціалізованих передач по телебаченню, публікацій у пресі та в мережі Інтернет по тематиці зайнятості та активного довголіття людей похилого віку.

1.8. Наслідки, якщо локальні проблеми не будуть вирішуватися

У разі, якщо означена вище **локальна проблема – 1** не буде вирішуватися, то по мірі зубожіння соціально уразливих (та й інших) верств населення і посилення у зв'язку із цим потреби в одноразовій матеріальній допомозі, ця проблема буде загострюватись, що може привести до зростання суспільного невдоволення населення «непрозорою та несправедливою

політикою міської адміністрації, яка не виконує свої обіцянки щодо максимально уважного та адресного ставлення до нужденних, щодо подолання свавілля і небезкорисливості у середовищі муніципальних службовців».

У разі тривалого ігнорування міською владою **локальної проблеми – 2**, яка потенційно стосується більшості з 260 тисяч людей похилого віку міста Одеси та ще десь 100 тисяч осіб передпенсійного віку, соціально-психологічний стан цієї категорії населення може погіршитися настільки, що викличе в нього протестні настрої та невдоволення політикою міської влади, що вплине на електоральні уподобання цієї найбільш активної частини виборців.

1.9. Групи інтересів щодо вирішення визначених проблем

До основних **груп інтересів**, зацікавлених в успішному розв'язанні означеної **загальної проблеми**, належать:

- соціально уразливі категорії громадян, зокрема, пенсіонери, інваліди, багатодітні сім'ї, одинокі матері (батьки);
- громадські та благодійні організації, органи самоорганізації населення, які представляють та захищають інтереси вказаних соціально уразливих верств населення;
- керівництво Одеської міської ради, яке є відповідальним за стан справ в досліджуваній сфері;
- керівництво та персонал Департаменту праці та соціальної політики ОМР, терцентрів та інших підвідомчих Департаменту установ, які надають різні види соціальної допомоги і діють на території міста;
- керівництво та персонал Департаменту соціального захисту населення Одеської облдержадміністрації, підрозділи якого діють на території міста Одеси і забезпечують реалізацію державної політики у сфері соціальної допомоги населенню.

До основних **груп інтересів**, зацікавлених в успішному розв'язанні **локальної проблеми – 1**, належать:

- особи, які потребують матеріальної допомоги, але за своїм статусом не належать безпосередньо до категорій громадян, що мають першочергове право на отримання цієї допомоги;
- громадські та благодійні організації, органи самоорганізації населення, які добре обізнані щодо реального соціального та матеріального стану вказаних осіб і намагаються захистити їх інтереси;
- члени піклувальної ради при Департаменті соцполітики ОМР, які мають колегіально розглядати заяви від вказаних осіб і виносити обґрунтовані рішення щодо надання або відмови у наданні одноразової матеріальної допомоги;
- керівництво Департаменту соцполітики ОМР, яке відповідає за підготовку, та відповідний заступник міського голови, який погоджує

проекти розпоряджень міського голови щодо надання матеріальної допомоги особам по рішенням Піклувальної ради.

До основних **груп інтересів**, зацікавлених в успішному розв'язанні **локальної проблеми – 2**, належать:

- особи похилого віку – пенсіонери та люди передпенсійного віку, – які відчують свою незатребуваність, неможливість професійної самореалізації, проводити цікаве дозвілля у колі своїх одноліток, відчують потребу у спілкуванні, навчанні тощо;

- працюючі люди молодого віку, які не мають можливості приділити своїм старим батькам належної уваги, не забезпечують їм можливості для фізично та інтелектуально активного способу життя, але при цьому прагнуть знайти можливість зайняти їх корисними для них справами;

- громадські організації, ОСНи, які намагаються включити життєво активних та ще дієздатних людей похилого віку у працю на благо себе та суспільства.

До кола **стейкхолдерів**, тобто осіб, які справляють певний вплив на стан соціальної допомоги в місті і потенційно є зацікавленими у вирішенні зазначених загальної та локальних проблеми, експерти проекту віднесли:

- міського голову Олексія Костусева;
- президента Благодійного фонду «Майбутнє» Бориса Литвака;
- президента Благодійного фонду «Медичний центр «Надія, Добро і Добробут» Володимира Філіпчука;
- директора Департаменту соціальної політики Одеської міської ради Олену Китайську;
- директора Департаменту соціального захисту населення Одеської облдержадміністрації Ірину Маркевич;
- представників соціальних служб церков міста;
- окремих соціально орієнтованих депутатів Одеської міської ради;
- самих соціально незахищених мешканців міста Одеси;
- директора Департаменту внутрішньої політики Одеської міської ради Ірину Пьянкову;
- директорів супермаркетів, що забезпечують продуктами пільговий контингент;
- підрядників, що виконують роботи на замовлення Департаменту соцполітики ОМР;
- директорів терцентрів міста;
- представників міжнародних фондів, що надають благодійну та грантову допомогу;

- НДО соціально-захисної спрямованості;
- ЗМІ.

Нижче наведено аналіз потенціалу впливу цих стейкхолдеров на ситуацію у сфері соціальної допомоги в місті.

2. ОЦІНКА ПОЛІТИКИ ЩОДО НАЯВНИХ ПРОБЛЕМ

2.1. Загальна характеристика ситуації в місті у сфері соціальної допомоги

Міську політику у сфері соціальної допомоги незахищеним верствам населення в основному формує та реалізує Департамент соцполітики ОМР. Згідно із Положенням про Департамент, затвердженим рішенням Одеської міської ради від 28.02.2011 № 384-VI, основним завданням Департаменту є розробка та реалізація єдиної міської політики у сфері праці та соціального захисту населення, спрямованої на забезпечення виконання законодавства України та задоволення соціальних потреб територіальної громади міста.

На цей час міська політика у згаданій сфері реалізується, у першу чергу, в рамках міської Програми надання соціальної допомоги незахищеним верствам населення міста Одеси та інших видів фінансової підтримки на 2013 рік, затвердженої рішенням Одеської міської ради від 21.12.2012 № 2459-VI (далі – Програми соціальної допомоги на 2013 рік) та міської Програми «Рівність» на 2012-2015 роки, затвердженої рішенням Одеської міської ради від 19.04.2012 № 1875-VI (далі – Програми «Рівність»).

Відповідно до задекларованої мети, Програма соціальної допомоги – 2013 спрямована на отримання позитивних зрушень у рівні та якості життя незахищених верств населення м. Одеси шляхом створення механізмів надання різних видів соціальних послуг на основі ефективного використання бюджетних ресурсів міста та сприяння розвитку громадських об'єднань як інституцій громадянського суспільства, консолідації їхніх зусиль, спрямованих на вирішення проблем територіальної громади.

Згідно з Програмою соціальної допомоги на 2013 рік, у місті проживають більше 260 тисяч пенсіонерів, 50 тисяч ветеранів війни, майже 52 тисячі інвалідів, у тому числі 2 тисячі дітей-інвалідів, 3 тисячі «чорнобильців».

На обліку в чотирьох територіальних центрах соціального обслуговування громадян, розташованих у Київському, Маліновському, Приморському та Суворовському районах міста, на даний час перебуває понад 20 тисяч осіб, які знаходяться у складній життєвій ситуації у зв'язку із самотністю, інвалідністю, сирітством тощо та потребують різних видів соціальних послуг та соціальної допомоги.

На виконання зазначених заходів в 2013 р. передбачено **42 млн 348,8 тис. грн** бюджетних коштів.

Основні завдання та заходи Програми соціальної допомоги на 2013 рік наведені у **додатку Є**.

Аналіз завдань та заходів Програми свідчить: майже всі завдання спрямовані на задоволення суто матеріальних та фізіологічних потреб. Хоча у самій Програмі соціальної допомоги на 2013 рік зазначено, що її метою є забезпечення добробуту та гідного рівня життя для кожної людини. При

цьому роз'яснено, що під поняттям добробуту розуміється не тільки матеріальний добробут, але й соціальний, а саме: створення таких умов життя, в яких людина може **фізично і розумово** розвиватись, реалізовувати свої здібності, задовольняти власні і водночас суспільно позитивні потреби та інтереси. Отже, заходи Програми соціальної допомоги на 2013 рік не повністю забезпечують реалізацію її мети через те, що зовсім ігнорують ментальні, духовні та інші нематеріальні потреби населення.

У пункті 1.3 Програми соціальної допомоги на 2013 рік зазначено, що для надання адресної грошової допомоги ветеранам Великої Вітчизняної війни 1941-1945 років, учасникам бойових дій, реабілітованим громадянам та громадським організаціям ветеранів міста Одеси виділено 3 255 тис. гривень. Але при цьому не надано роз'яснень стосовно випадків, коли і за якими процедурами надається адресна грошова допомога вищевказаним верствам населення та організаціям, як контролюється ефективність використання цих коштів.

У пункті 7.3 Програми соціальної допомоги на 2013 рік також вказано, що на надання адресної грошової допомоги соціально незахищеним верствам населення, які зареєстровані та фактично проживають у місті Одесі, в особливих випадках передбачено 7 405 тис. грн, проте не вказано механізму обґрунтування та призначення такої соціальної допомоги.

Також слід підкреслити, що у Програмі позначені як стратегічний пріоритет міста підтримка і розвиток громадської активності у суспільному житті, зокрема, у формуванні та реалізації соціальної політики, в тому числі через різні форми громадського контролю. Виходячи з того, що саме громадські об'єднання та організації володіють необхідною додатковою інформацією та певними ресурсами, що має допомогти більш поглиблено та адресно реалізовувати соціальну політику в місті.

Розподіл коштів для надання соціальної допомоги в рамках вказаних вище місцевих соціальних програм здійснюється, зокрема, за участю Піклувальної ради, створеної при Департаменті праці та соціальної політики Одеської міської ради (положення про Піклувальну раду затверджено рішенням виконавчого комітету Одеської міської ради від 16.02.2011 № 59), а також через роботу міської комісії з визначення осіб, які потребують адресної муніципальної допомоги та перебувають у складних життєвих обставинах і не мають змоги своєчасно та в повному обсязі сплачувати за спожиті житлово-комунальні послуги (Положення про комісію затверджено рішенням виконавчого комітету Одеської міської ради від 14.07.2011 № 512).

Необхідно зазначити, що у березні 2011 року з метою об'єктивного вирішення питань щодо розподілу різних видів соціальної допомоги незахищеним верствам населення м. Одеси персональний склад Піклувальної ради при департаменті праці та соціальної політики Одеської міської ради було переглянуто і на даний час до складу Піклувальної ради входять 7 депутатів Одеської міської ради, 5 представників виконавчих органів

Одеської міської ради та 12 представників неурядових організацій – усього 24 особи, з яких половину складають представники громадськості.

Водночас до складу міської комісії з визначення осіб, які потребують адресної муніципальної допомоги та перебувають у складних життєвих обставинах і не мають змоги своєчасно та в повному обсязі сплачувати за спожиті житлово-комунальні послуги, входять 8 депутатів Одеської міської ради та 6 представників виконавчих органів міської ради. **Жодна** неурядова організація не представлена у складі комісії і не бере участі в її роботі щодо призначення адресної муніципальної допомоги на погашення заборгованості з оплати за житлово-комунальні послуги.

Варто відмітити, що серед виконавців Програми соціальної допомоги на 2013 рік значаться: комунальна установа «Міський центр гуманітарної допомоги, інформаційного та господарчого забезпечення», комунальне підприємство «Сервісний центр», комунальна організація Одеської міськради «Одеський фонд реконструкції та розвитку міського господарства» та Організація ветеранів м. Одеси. Проте, до складу Піклувальної ради при Департаменті та міської комісії представників вищезазначених організацій **не включено**.

У складі документів, які розглядає комісія з визначення осіб, які потребують адресної муніципальної допомоги та перебувають у складних життєвих обставинах і не мають змоги своєчасно та в повному обсязі сплачувати за спожиті житлово-комунальні послуги, при вирішенні питання щодо призначення адресної муніципальної допомоги (п. 3.2), **відсутні подання** ОСНів. Немає їх і серед громадських утворень, хто має право складати та надавати Департаменту соцполітики ОМР письмові підтвердження стану соціальних та матеріально-побутових умов проживання осіб, які гостро потребують допомоги.

У пункті 4.2 Положення, де йдеться про максимальний розмір адресної муніципальної допомоги (1,0 тис. грн) і де передбачено, що у виключних випадках за дорученням міського голови або його заступників призначається додаткова адресна муніципальна допомога у більшому розмірі, перелік цих випадків та порядок призначення адресної муніципальної допомоги у більшому розмірі **не вказано**.

У пункті 4.3 Положення, де йдеться про документи, які необхідно представити на розгляд Комісії для призначення адресної муніципальної допомоги, **не яким є** перелік «інших документів, які засвідчують складні життєві обставини, внаслідок яких певні особи не мають змоги своєчасно та в повному обсязі сплачувати за спожиті житлово-комунальні послуги».

У пункті 4.5 Положення про Піклувальну раду департаменту праці та соціальної політики Одеської міської ради вказано, що для об'єктивного розподілу коштів встановлено розмір матеріальної допомоги за напрямками:

- у зв'язку з пожежею – 5 000 грн;
- на компенсацію коштів, витрачених на поховання – 1 000 грн;
- внаслідок надзвичайних ситуацій – 10 000 грн.

Але при цьому **не наведено** переліку надзвичайних ситуацій, при яких виплачується вищезазначена компенсація, і не міститься критеріїв віднесення ситуації до характеру надзвичайних, не передбачена також диференціація подібних ситуацій за ступенем тяжкості.

У Програмі соціальної допомоги на 2013 рік зазначено, що соціальний розвиток міста Одеси в контексті розвитку всієї країни повинен бути спрямований на доведення певних місцевих соціальних стандартів до європейського рівня, створення нової якості життя людини. Проте в жодному офіційно затвердженому нормативному документі міського рівня **не прописаний** перелік муніципальних соціальних стандартів, яким мають відповідати соціальні послуги.

Аналіз заходів Програми соціальної допомоги на 2013 рік, а також практика реалізації цих програм свідчить, що по окремих позиціях Програми і відповідно видах допомоги **відсутні механізми** їх реалізації. Зокрема, немає чітких критеріїв оцінки нужденності осіб, які претендують на соціальну допомогу (чи вони самі звертаються по неї або отримують її «автоматично» відповідно до свого соціального статусу). В результаті з року в рік ресурси, які виділяються з міського бюджету на реалізацію Програми, отримують переважно **одні й ті самі особи**. При цьому відсутність чіткої системи критеріїв визначення нужденності та процедур розподілу ресурсів у спірних ситуаціях робить систему надання соціальної допомоги занадто залежною від суб'єктивних факторів.

За інформацією Департаменту праці та соціальної політики (лист від 30.03.2012 № 02-25/160), участь у складанні списків малозабезпечених та соціально-незахищених верств населення для надання соціальної допомоги та при оформленні адресної муніципальної допомоги на погашення заборгованості за спожиті житлово-комунальні послуги беруть органи самоорганізації населення міста. Крім того, вони беруть участь у формуванні Єдиного державного автоматизованого реєстру осіб, які мають право на пільги, зокрема, здійснюють обстеження соціально-побутових умов громадян, які потребують допомоги, надають допомогу громадянам при оформленні документів для отримання житлових субсидій та адресної соціальної допомоги. Але до складу вищезазначених Піклувальної ради та комісії при Департаменті праці та соціальної політики представники органів самоорганізації населення **не включені**.

Аналіз Програми «Рівність» на 2012-2015 роки, затвердженої рішенням Одеської міської ради від 19.04.2012 № 1875-V, свідчить, що її метою є забезпечення реалізації державної політики соціальної захищеності осіб з обмеженими фізичними можливостями через створення безперешкодного доступу інвалідів до об'єктів соціального, громадського та житлового призначення та їх соціальну реабілітацію шляхом створення без бар'єрного середовища, яке надасть можливість інвалідам брати повноцінну участь у всіх сферах суспільного та культурного життя і допоможе їм працевлаштуватися. Серед завдань програми значиться і соціальна реабілітація, зайнятість та оздоровлення інвалідів.

Проте, у Програмі **не визначено місце** самих інвалідів у реалізації та здійсненні громадського контролю за втіленням вищевказаних завдань у життя. Згідно Програми, контроль за виконанням Програми здійснюють: постійна комісія Одеської міської ради із соціальної політики та праці, департамент праці та соціальної політики Одеської міської ради, **громадські організації інвалідів**. Щорічно за звітним роком департамент праці та соціальної політики Одеської міської ради вносить інформацію про хід виконання етапу Програми на розгляд постійної комісії Одеської міської ради із соціальної політики та праці **та громадських організацій інвалідів**.

У звіті про виконання у 2012 році заходів «Основних напрямків діяльності виконавчого комітету Одеської міської ради у вирішенні проблем інвалідів» перелічується низка заходів, спрямованих на **залучення громадськості** до участі в реалізації прав інвалідів, поліпшення умов їх життєдіяльності. З цією метою проводиться постійне висвітлення та інформаційний супровід подій щодо актуальних проблем інвалідів на офіційному сайті Одеської міської ради та на сторінках газети «Одеський вісник».

Протягом звітного періоду Департаментом соціальної політики ОМР спільно з виконавчими органами Одеської міської ради та представниками громадських організацій проведено низку заходів, зокрема, «круглі столи» до Міжнародного дня глухих, сліпих та Дня інвалідів, де Почесними грамотами виконавчого комітету Одеської міської ради, відзнаками Одеського міського голови і матеріальним заохоченням на придбання офісної та комп'ютерної техніки, за активний та значний особистий внесок у вирішенні проблем інвалідів було нагороджено членів громадських організацій інвалідів та дітей-інвалідів, що навчаються у загальноосвітніх закладах міста Одеси.

Протягом 2012 року на благодійній основі автоперевізники міста здійснювали перевезення осіб з обмеженими можливостями на вокзали, до лікарень та поліклінік **відповідно до заявок громадських організацій інвалідів**. Два рази на тиждень відбувалось перевезення членів Одеського товариства інвалідів на роботу, а команди спортивного клубу інвалідів "Одеса-Баскет" – на тренування.

За звітами управління з фізичної культури і спорту Одеської міської ради, воно постійно сприяє громадським організаціям інвалідів у проведенні заходів з фізичної культури та спорту. Погоджує положення щодо проведення заходів, вносить заходи до єдиного плану-календаря спортивних змагань та масових заходів на кожний поточний рік, надає організаційну, методичну допомогу та залучає суддів з видів спорту для проведення змагань.

Департамент праці та соціальної політики Одеської міської ради постійно проводить інформування осіб з обмеженими можливостями про зміни у чинному законодавстві України через громадські організації інвалідів та офіційний сайт Одеської міської ради. Виконання заходів зазначеної програми щоквартально заслуховувалось на розширених засіданнях постійної комісії Одеської міської ради з соціальної політики та праці із запрошенням представників громадських організацій інвалідів.

Разом із тим **не можна стверджувати**, що громадські організації, які сьогодні представляють та захищають права інвалідів у місті, справляють помітний вплив на формування та реалізацію місцевої політики у сфері соціальної допомоги інвалідам. **Причини:** по-перше, немає реальної зацікавленості у цьому з боку відповідних соціальних служб, по-друге – низька громадська активність самих інвалідів, значна частина з яких сповідує мораль утримання і те, що «їм держава винна».

Серед цілей та пріоритетів **Стратегії** економічного та соціального розвитку міста Одеси до 2022 року, затвердженої рішенням Одеської міської ради від 16.04.2013 № 3306-VI, відзначено, що місто сильно своєю громадою, яка піклується про кожного одесита. У Стратегії робиться висновок, що на даний час питання співпраці державних та недержавних організацій для досягнення більш ефективного благоустрою міста є **надзвичайно актуальним**.

Згідно з Програмою соціальної допомоги-2013, підвищення **громадської активності** у суспільному житті також зазначається як один із стратегічних пріоритетів міста. Але при цьому зазначено, що у сфері діяльності громадських організацій також існує низка проблем. Зокрема:

- недостатній рівень співпраці між органами місцевого самоврядування та громадськими об'єднаннями, що діють у місті;
- недостатня співпраця між самими громадськими об'єднаннями, які працюють над вирішенням проблем у сфері соціальної допомоги населенню;
- у громадських об'єднань часто не вистачає ресурсної, кадрової бази на проведення заходів з надання соціальної допомоги населенню.

2.2. Характеристика умов існування досліджуваних локальних проблем

Характеристика існування локальної проблеми – 1.

Усі означені вище причини існування локальної проблеми – 1 є характерними для більшості муніципальних соціальних служб країни, оскільки з кінця 90-х років минулого століття вони так і не стали предметом уваги відповідних органів державної влади і наукових установ, а з іншого, – їм не приділялося і належної уваги у практичній діяльності місцевих органів публічної влади.

В своїх законодавчих та підзаконних актах, які стосуються права громадян отримувати ти чи інші види соціальної допомоги (головним чином, державної), держава більш-менш чітко визначила вимоги до соціального статусу, складу необхідних документів та процедури розгляду питань щодо призначення та виплати одноразової та регулярної матеріальної допомоги тільки для осіб, статус та матеріальне становище яких однозначно дає їм підстави звертатися по допомогу.

У спірних же випадках, коли, наприклад, формально неодинокі громадяни фактично є самотніми, або життєві обставини яких вимагають

негайної матеріальної підтримки, питання організації вирішення цих питань законодавчо чітко не опрацьовані, а передані «на відкуп» місцевим органам виконавчої влади та органам місцевого самоврядування, які мають самі або за участю колегіальних консультативно-дорадчих органів вирішувати ці питання.

Характеристика існування локальної проблеми – 2.

На жаль, активна творча робота в місті у цій сфері, яку було розпочато у другій половині 90-х років міським Центром соціальної допомоги та Одеською Асоціацією Милосердя і потім продовжено Одеським суспільним інститутом соціальних технологій, у тому числі в межах авторської телепрограми В.І. Брудного «Дорогие мои старики», на даний момент практично не ведеться.

Відкритий у 1996 році в місті Одесі за підтримки директора Київського Інституту геронтології Національної академії медичних наук України академіка НАМНУ В.В. Безрукова геронтологічний центр у структурі міського Центру соціальної допомоги, який певною мірою виконував функції науково-практичного та методичного центру сприяння зайнятості та активному довголіттю людей похилого віку у місті Одесі, у 2012 році ліквідовано Одеською міською радою.

2.3. Результати попередніх спроб вирішити згадані проблеми

Протягом 2007-2012 років у сфері реалізації соціальної політики Одеською міською радою були прийняті та діяли такі **цільові програми**:

- Програма надання соціальної допомоги незахищеним верствам населення міста Одеси та інших видів фінансової підтримки на рік на 2011 та 2012 роки;
- Програма «Рівність» на 2008-2011 рр.;
- щорічні міські програми підтримки діяльності громадських об'єднань на 2007, 2008, 2009, 2010, 2011 роки;
- Міська програма підтримки діяльності громадських організацій інвалідів та ветеранів міста Одеси на 2007 рік;
- Міська цільова програма соціально-медичної підтримки дітей та молодих інвалідів соціально незахищених категорій на 2009-2010 роки;
- Міська програма «Чужих дітей не буває» на 2006-2010 роки;
- Програма розв'язання пріоритетних соціальних проблем із використанням механізму соціального замовлення на 2007, 2008, 2009, 2010, 2011, 2012 роки;
- Програма надання соціальної допомоги незахищеним верствам населення міста Одеси та інших видів фінансової підтримки на рік на 2011, 2012 роки.

Загальне фінансування програм склало: в 2011 році: **32 121,5 тис. грн**, витрачено з яких 27 992,5; в 2012 р.: **33 122,3 тис. грн**.

Підкреслюється, що при розробці обох програм враховані пропозиції громадських організацій, діяльність яких спрямована на соціальний захист населення, а також що прийняття програми ефективніше забезпечить розв'язання соціальних проблем міста, оскільки координує дії виконавчих органів міської ради, об'єднань громадян та безпосередньо громадськості.

В обох програмах громадські організації ветеранів Афганістану (воїнів-інтернаціоналістів) та громадські організації громадян і вдов загиблих (померлих) громадян, смерть яких пов'язана з Чорнобильською катастрофою, вказані серед установ, які необхідно залучити до виконання заходів програми щодо надання підтримки відповідним категоріям громадян. У відповідній програмі на 2013 рік таке положення відсутнє.

- Програма «Рівність» на 2008-2011 рр.: Загальне фінансування програми склало **7 645,6 тис. грн**. Контроль за виконанням програми мали здійснювати серед інших і громадські організації інвалідів. Але механізму такого контролю не наведено.

- Щорічні міські програми підтримки діяльності громадських об'єднань на 2007, 2008, 2009, 2010, 2011 роки. Головним розпорядником бюджетних коштів був департамент інформації та зв'язків з громадськістю Одеської міської ради, а до його утворення – управління внутрішньої політики Одеської міської ради.

На 100% фінансування за програмами було освоєно лише в 2007 та 2008 роках. В 2009-2011 роках виконання програм становило від 57 до 80 % **(додаток Ж)**.

В 2012 та 2013 році програми щодо фінансової підтримки діяльності громадських організацій **не приймались**.

В 2007 році також діяла Міська програма підтримки діяльності громадських організацій інвалідів та ветеранів міста Одеси на 2007 рік з обсягом фінансування 178 тис. грн, яка була повністю профінансована.

Використання коштів на фінансову підтримку діяльності громадських організацій здійснювалося за порядком, визначеним розпорядженням Одеського міського голови від 04.08.2011 № 1321-01р «**Про затвердження Порядку використання коштів для надання фінансової підтримки громадським об'єднанням на 2011 рік**». Згідно йому, бюджетні кошти могли використовуватися громадським об'єднанням у тому числі для матеріального заохочення працівників громадських об'єднань в обсязі, що не перевищує разом з нарахуваннями загального фонду бюджетних коштів, виділених громадському об'єднанню у розмірі:

- 80 % для місцевих осередків всеукраїнських організацій Українського товариства глухих та Українського товариства сліпих;

- 35 % для громадських об'єднань ветеранів, інвалідів та інших громадських об'єднань;

- для оплати послуг лікувальних, медичних закладів (проведення медичного огляду, операцій тощо), передбачених законодавством (крім санаторно-курортного лікування), оплата послуг лікарів.

- Міська цільова програма соціально-медичної підтримки дітей та молодих інвалідів соціально незахищених категорій на 2009–2010 роки: обсяг бюджетного призначення – 2 448 576 грн, участь громадськості **не передбачена**.

- Міська програма „Чужих дітей не буває” на 2006-2010 роки:

Серед її основних завдань: залучення до реалізації соціального замовлення міської ради щодо запобігання дитячій безпритульності та бездоглядності найбільш досвідчених та ефективно-працюючих громадських організацій та благодійних фондів. Серед очікуваних результатів: формування у кожному районі міста з представників громадськості волонтерських організацій для захисту прав дітей.

Програма фінансувалася в межах бюджетних призначень, передбачених в бюджеті м. Одеси на відповідний рік, а також шляхом залучення коштів громадських, благодійних організацій та інших джерел, не заборонених чинним законодавством України.

До спроб вирішити проблему активізації участі громадських та благодійних організацій у наданні послуг з соціальної допомоги незахищеним верствам населення можна також віднести встановлений ще наприкінці 90-х років минулого століття порядок надання цим організаціям в оренду приміщень, що перебувають у комунальній власності міської громади, за ціною **одна гривня на рік** за усе приміщення.

На таких умовах у місті в 1998-1999 роках функціонувало більше 270 громадських структур, з яких приблизно 30 % – соціально-захисної спрямованості. Пізніше, правда, кількість таких приміщень поступово скорочувалась. На даний момент кількість таких приміщень у місті складає приблизно 140.

Ще однією спробою сприяти координації та більш активному залученню потенціалу інститутів громадянського суспільства міста до вирішення соціальних проблем одеситів можна вважати утворення розпорядженням Одеського міського голови від 21.06.2010 № 1255-01р **Координаційної ради** керівників громадських та благодійних організацій при Одеському міському голові разом із затвердженням Положення про цю раду та її персонального складу на чолі із начальником управління внутрішньої політики Одеської міської ради.

2.4. Причини невдач та перешкоди у попередніх спробах

Попри згадані вище спроби вирішити проблему недостатньої соціальної ефективності існуючої в місті системи соціальної допомоги населенню, яка не забезпечує максимально обґрунтоване використання наявних бюджетних ресурсів та залучення додаткових небюджетних ресурсів через участь громадських утворень, ця проблема залишається і сьогодні **актуальною**.

Основними причинами цього є, на думку експертів, недостатня орієнтація керівництва Одеської міської ради на налагодження плідної співпраці у сфері соціальної допомоги населенню з дієздатними громадськими утвореннями соціально-захисної спрямованості. Крім того, чинна нормативна база діяльності Департаменту соцполітики ОМР на рівні актів локального рівня певною мірою **застаріла** і не враховує достатньою мірою реалії сьогодення.

Мають місце і певні побоювання посадовців, що за умови делегування ними частини повноважень соціальних служб недержавним організаціям вони можуть частково втратити контроль за підвідомчою їм сферою. Дається взнаки і елементарна нестача знань і навичок у керівників і виконавців щодо налагодження плідної співпраці із недержавними партнерами.

Актуальність проблем у сфері соціальної допомоги в місті підтверджує як низка публікацій у місцевих ЗМІ, перелік яких наведено у **додатку И**, так і результати проведених на завершальному етапі реалізації проекту експертно-соціологічного дослідження серед надавачів та споживачів соціальної допомоги, які наведені у **додатку Р**. Коротка оцінка ґендерних особливостей відносин у сфері соціальної допомоги наведена у **додатку Т**.

2.5. Позиції стейкхолдерів у попередніх спробах

Нижче у таблиці наведений експертно визначений **потенціал впливу** основних зацікавлених суб'єктів (стейкхолдерів) на стан соціальної допомоги населенню в місті Одесі. Потенціал впливу кожного стейкхолдера розраховано як добуток **М** х **В**, де **М** – оцінка ступеня мотивованості кожного стейкхолдера, **В** – оцінка ступеня їхньої впливовості, що експертно визначені у діапазоні від 5 (найвища) до 1 (найнижча).

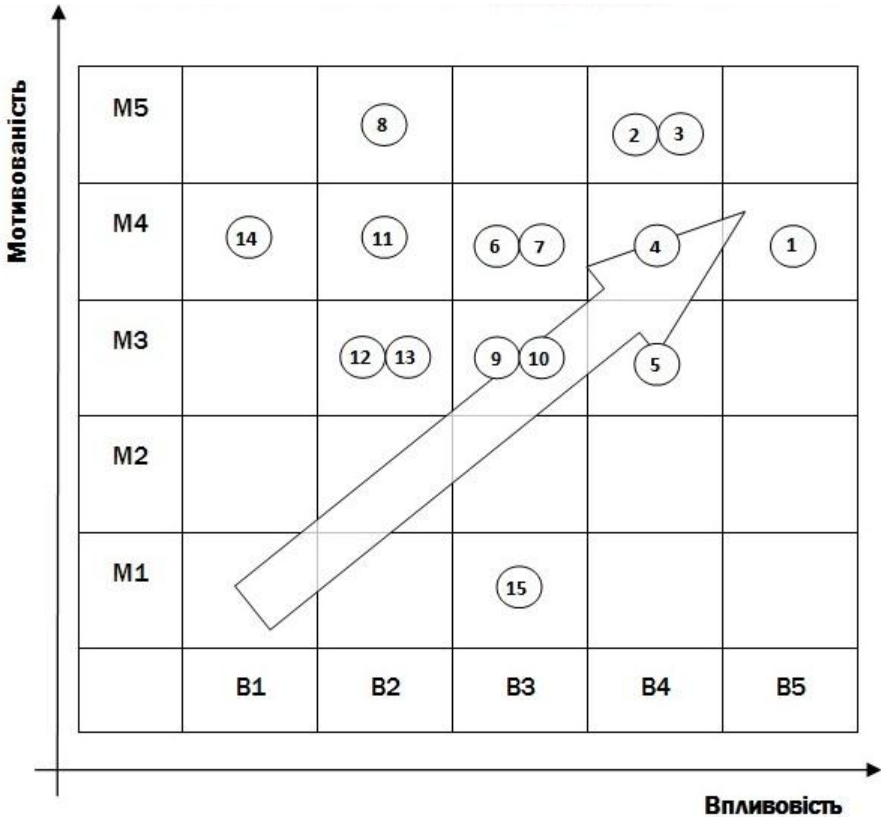
№	Стейкхолдери	Мотивованість стейкхолдерів М	Впливовість стейкхолдерів В	Потенціал впливу М х В
1	Міський голова Олексій Костусєв	4	5	20
2	Президент Благодійного фонду «Майбутнє» Борис Литвак	5	4	20

3	Президент Благодійного фонду «Медичний центр «Надія, Добро і Добробут» Володимир Філіпчук	5	4	20
4	Директор департаменту соцполітики Одеської міської ради	4	4	16
5	Директор Департаменту соціального захисту населення Одеської ОДА	3	4	12
6	Соціальні служби церков	4	3	12
7	Окремі соціально орієнтовані депутати ОМР	4	3	12
8	Соціально незахищені мешканці міста Одеси	5	2	10
9	Директори супермаркетів, що забезпечують продуктами пільговий контингент	3	3	9
10	Департамент внутрішньої політики Одеської міськради	3	3	9
11	Підрядники, що виконують роботи на замовлення департаменту соцполітики ОМР	4	2	8
12	Директори терцентрів міста	3	2	6
13	Міжнародні фонди, що надають благодійну та грантову допомогу	3	2	6
14	НДО соціально-захисної спрямованості	4	1	4
15	ЗМІ	1	3	3

Умовне розташування стейкхолдерів на полі мотивованість/впливовість зображено на рис. 1. Стрілкою вказано бажаний напрямок зміни їхньої мотивованості та впливовості (тобто, потенціалу впливу) у сфері соціальної допомоги.

Рисунок 1

Умовна дислокація стейкхолдерів на полі мотивованість/впливовість

2.6. Вичленення ключових проблем, що існують у сфері соціальної допомоги в місті

Усі види соціальної допомоги населенню, які надаються та можуть надаватися соціально уразливим групам населення, систематизовано та представлено у вигляді семи груп: 1) матеріальна допомога; 2) натуральна допомога; 3) побутові послуги; 4) соціальний догляд; 5) медико-соціальна допомога; 6) соціально-психологічна підтримка; 7) сприяння активному довголіттю, які наведені у **додатку Е**.

Усі споживачі соціальної допомоги умовно розділені на чотири групи: 1) пенсіонери і ветерани (за віком та учасники ВВВ; 2) сім'ї та діти (мало-забезпечені, багатодітні сім'ї, самотні батьки, бездоглядні та безпритульні

діти); 3) інваліди (дорослі, діти, різних нозологій та походження); інші категорії соціально уразливих громадян («чорнобильці», «афганці», політрепресовані та ін.).

Серед громадських структур, які представляють інтереси вказаних вище чотирьох соціальних груп населення, експерти відібрали найбільш дієві громадські організації, благодійні фонди, органи самоорганізації населення, які мають істотний ресурсний і кадровий потенціал для надання різних видів соціальної допомоги.

Враховуючи дуже великий спектр питань, які потрапляють у поле уваги виконавців даного проекту, і їх досить обмежені можливості пропонується в дослідженні зосередитися на більш глибокому аналізі двох із 60 видів соціальної допомоги, наведених у додатку Е:

1) одноразової цільової матеріальної допомоги особам, що не належать до категорії самотніх і непрацездатних, але опинилися в складних життєвих умовах і гостро потребують допомоги;

2) працевлаштування і посильна зайнятість дієздатних людей похилого віку, що володіють професійним потенціалом, життєвим досвідом і бажаючих себе реалізувати, сприяння їх активному довголіттю.

Обрання для аналізу усієї системи соціальної допомоги в місті саме вказаних двох видів соціальної допомоги обумовлено низкою **причин**.

Стосовно першого обраного виду соціальної допомоги можна зауважити, що якщо у традиційних програмах соціальної допомоги передбачена достатньо чітка і недвозначна система соціальної ідентифікації громадянина, який звернувся по допомогу, шляхом віднесення його до певної категорії соціально уразливих громадян, які мають право на отримання державної соціальної допомоги, то вирішення питання щодо надання одноразової цільової матеріальної допомоги особам, які не належать до категорії самотніх і непрацездатних, але опинилися в складних життєвих умовах і гостро потребують допомоги, залишається дуже непростим.

Справедливість привертання уваги до другого обраного дослідниками виду соціальної допомоги підтверджує те, що за даними досліджень, проведених фахівцями Одеського суспільного інституту соціальних технологій шляхом суцільного опитування жителів одного з типових мікрорайонів міста Одеси та виділення з цього масиву пенсіонерів, виявлено таке:

- постійно та іноді відчувають самотність та дефіцит спілкування загалом близько 90% пенсіонерів;

- варіант життєвої стратегії: «не сподіватися на допомогу ані від держави, ані від благодійних організацій, а спробувати допомогти собі самим: організувати самодопомогу і суспільну взаємодопомогу, активно шукати можливості для заробітку» обирають більше 40% пенсіонерів;

- творчу, духовну, суспільну активність пенсіонерів характеризують такі дані:

- відвідування церкви, участь у роботі церковної громади – 11,3%;
- участь у громадському русі або організації – 11,2%;
- участь у роботі органів самоорганізації населення – 11,1%;
- відвідування театрів, музеїв – 5,1%.

Серед найнагальніших соціальних потреб пенсіонерів – потреба в увазі та спілкуванні з людьми, яку назвали майже 60% опитаних.

3. АНАЛІЗ МОЖЛИВИХ ВАРІАНТІВ ВИРІШЕННЯ ПРОБЛЕМ

3.1. Зміни, що відбулися останнім часом

Протягом 2012 року органами публічної влади активно здійснювалася реалізація ініціатив Президента України, спрямованих на поліпшення соціального захисту населення.

Зокрема, з 1 травня 2012 року підвищено пенсійні виплати для членів сімей інвалідів війни з 28% до 42% прожиткового мінімуму для осіб, які втратили працездатність. Члени сімей померлих інвалідів війни отримали додатково щомісячно 117 грн.

З 1 травня цього ж року підвищено розмір пенсійних виплат для учасників війни (на 42,5 грн). Проведено підвищення разової грошової допомоги ветеранам війни до Дня Перемоги. Всі виплати здійснено стовідсотково.

Інваліди війни отримали збільшену допомогу: у порівнянні з минулим роком для інвалідів I групи ця сума збільшена з 1 200 до 2 220 грн, для інвалідів II групи – з 1 020 до 1 920 грн, III групи – з 920 до 1 720 грн.

Діти, які отримують допомогу як члени малозабезпечених сімей, щомісячно з липня 2012 року отримують додатково у середньому 275 гривень.

Близько 7,7 тисяч пенсіонерів та інвалідів міста, які отримують допомогу як члени малозабезпечених сімей, щомісячно з липня 2012 року отримують додатково по 170 гривень.

Інваліди отримують протез та крісло колісне, що забезпечує їм поліпшення умов життя. Необхідні видатки для цієї мети враховані у прийнятому Законі України «Про внесення змін до Закону України «Про державний бюджет України на 2012 рік» від 12.04.2012 № 4647-VI.

У Законі України «Про внесення змін до Закону України «Про державний бюджет України на 2012 рік» передбачено окрему бюджетну програму для реабілітації дітей, хворих на дитячий церебральний параліч, у сумі 44,8 млн грн.

З червня 2012 року в місті розпочав функціонувати інститут соціальних працівників, які виконуватимуть такі повноваження: своєчасне виявлення можливих проблем у сім'ях, особливо у сім'ях з дітьми, інвалідами; соціальний супровід сімей, які перебувають у складних життєвих обставинах; надання допомоги в усуненні можливих проблем шляхом сприяння у працевлаштуванні, здобутті освіти, професії, лікуванні, соціальній реабілітації; сприяти у своєчасному одержанні державних соціальних допомог та залученню до надання допомоги сім'ям благодійних фондів громадських організацій, державних органів.

Відділом звернень громадян Департаменту праці та соціальної політики проводиться щоденний моніторинг особистого прийому керівників підрозділів з подальшим аналізом його проведення на щотижневих апаратних нарадах. На цих нарадах щотижнево обговорюються та аналізуються питання роботи

зі зверненнями громадян, додержання строків їх розгляду, а також щоквартально заслуховується аналітичний звіт про підсумки роботи зі зверненнями.

Відповідно до «Методики оцінювання рівня організації роботи зі зверненнями громадян у виконавчих органах та комунальних підприємствах Одеської міської ради», затвердженої рішенням виконкому Одеської міської ради від 11.01.2010 № 15, протягом 2012 року проведено 29 перевірок рівня організації роботи зі зверненнями громадян в усіх структурних підрозділах Департаменту та підпорядкованих йому комунальних установах. За результатами перевірок вжито необхідних управлінських заходів, в результаті чого стан організації роботи зі зверненнями громадян приведено у відповідність до вимог законодавства.

На виконання розпорядження Одеського міського голови від 14.11.2012 № 1086-01р «Про затвердження заходів з вдосконалення роботи із зверненнями громадян у виконавчих органах та комунальних підприємствах Одеської міської ради», враховуючи результати проведених протягом 2012 року перевірок та оцінювання рівня організації роботи зі зверненнями громадян у структурних підрозділах Департаменту і підпорядкованих йому комунальних установах та з метою усунення виявлених недоліків видано наказ директора департаменту від 11.12.2012 № 249 „Про здійснення заходів щодо вдосконалення роботи зі зверненнями громадян у департаменті праці та соціальної політики Одеської міської ради та підпорядкованих йому комунальних установах”.

У бюджеті міста Одеси на 2013 рік враховані видатки таким громадським та благодійним організаціям інвалідів на:

- надання фінансової підтримки Одеському обласному благодійному фонду реабілітації дітей-інвалідів „Майбутнє” у сумі 7,0 млн грн (головний розпорядник – Департамент праці та соціальної політики Одеської міської ради). У дитячому реабілітаційному центрі Одеського обласного благодійного фонду «Майбутнє» лікують патології центральної нервової системи і опорно-рухового апарату з використанням останніх досягнень фізіотерапії, бальнеотерапії, лікувальної фізкультури, акупунктури, іпотерапії тощо. Відбуваються заняття психологів з батьками та арт-терапія – через театральні вистави. Арт-терапія дозволяє виявляти та розвивати творчі здібності. У комп’ютерному центрі забезпечується психолого-педагогічна допомога, корекційно-ігрове подолання відхилень у фізичному розвитку, пізнавальна та мовна діяльність, програма навчання залежно від можливостей дітей – від курсів елементарних користувальницьких навичок до просунутих курсів навчання програмуванню, роботи з комп’ютерною графікою, веб-дизайну. Заклад приймає на реабілітацію дітей від 0 до 15 років. Тривалість курсу – 3-5 тижнів, залежно від віку дитини та важкості захворювання.

- надання фінансової підтримки Благодійному фонду «Медичний центр «Надія, Добро і Добробут», який здійснює лікування та реабілітацію дітей у сумі 1,5 млн грн (головний розпорядник – Департамент праці та

соціальної політики Одеської міської ради). Центр оснащений новітнім устаткуванням і пропонує комплексне обстеження, лікування у лікарів-фахівців і реабілітацію дітей із хронічними захворюваннями органів дихання, шлунково-кишкового тракту, нирок і ендокринної системи. Медичну допомогу надають дітям-сиротам, дітям, позбавленим батьківської опіки і тим, які живуть в інтернатах, дитячих будинках, зокрема, у дитячих будинках сімейного типу, дітям з багатодітних сімей, дітям-інвалідам, дітям, які потерпіли внаслідок аварії на ЧАЕС. Діяльність Центру в основному фінансується за рахунок внесків засновників Фонду і добровільних пожертвувань.

Експертами проекту підготовлено опитувальник **для працівників міської системи територіальних центрів** соціального обслуговування (надання соціальних послуг) одиноких непрацездатних громадян, що організують надання різних видів соціальної допомоги, а також соціальних працівників недержавних організацій, які здійснюють соціальний догляд за потребуючими його одинокими особами. Фому листа опитування наведено у **додатку К**.

Паралельно було проведено опитування думки **громадських активістів** системи соціальної допомоги, з використанням якого зроблено оцінку роботи служб, що надають послуги, а також рівня обізнаності громадськості у питаннях здійснення громадського контролю та механізмах співпраці із владою. Фому листа опитування наведено у **додатку Л**.

3.2. Повноваження та наявні ресурси державної влади та місцевого самоврядування у вирішенні означених проблем

За висновками експертів, що провели дослідження, у місцевих органах виконавчої влади та органів місцевого самоврядування, що діють в місті Одесі у сфері соціальної допомоги, у наявності є **достатньо повноважень та ресурсів** для успішного вирішення виявлених проблем: загальної – в основному, та обох локальних проблем – повністю.

Для більш ефективної діяльності міських та обласних в місті соціальних служб у досліджуваній сфері варто внести певні зміни у чинні нормативно-правові акти локального рівня, які регулюють питання організації надання соціальної допомоги, а також запропонувати Мінпраці та Кабінету Міністрів України внести необхідні уточнення та доповнення у чинні нормативно-правові акти загальнодержавного рівня. Перелік конкретних пропозицій щодо зміни нормативно-правових актів наведено у таблиці в **додатку М**.

Експерти вважають, що для підвищення соціальної ефективності системи соціальної допомоги населенню, що діє у місті, наявних **ресурсів**, які виділяються зараз із державного та місцевого бюджету, буде **недостатньо**, тим більше в умовах подальшого погіршення соціально-економічного стану більшості населення України.

У цій ситуації для належної модернізації та посилення потужності муніципальної системи соціальної допомоги необхідно, **по-перше**, підвищити

рівень бюджетних витрат на забезпечення максимально адресного надання соціальної допомоги потребуючим її громадянам шляхом посилення пріоритетності цих витрат у системи бюджетного життєзабезпечення, у тому числі і за рахунок державних цільових виплат, **по-друге**, активніше залучати додаткові небюджетні зовнішні ресурси – як з боку інститутів громадянського суспільства, соціально відповідального бізнесу та міжнародних донорських організацій, так і від самих членів цільових соціальних груп.

3.3. Цілі та завдання вирішення проблем

Метою вирішення загальної проблеми у досліджуваній сфері є підвищення ефективності існуючої в місті системи соціальної допомоги населенню.

Завдання вирішення загальної проблеми є:

- забезпечення максимально обґрунтованого та адресного використання для цілей соціальної допомоги наявних бюджетних ресурсів;
- стимулювання залучення у сферу соціальної допомоги через громадські інституції додаткових небюджетних ресурсів;
- розширення спектру видів соціальної допомоги за рахунок доповнення видів соціальної допомоги, спрямованих на задоволення суто фізіологічних потреб, наданням допомоги для задоволення нематеріальних, соціально-психологічних потреб людей похилого віку.

Метою вирішення локальної проблеми – 1 є підвищення чіткості організації процесу надання одноразової матеріальної допомоги потребуючим її особам, які за своїм формальним соціальним статусом не належать до категорії одиноких непрацездатних громадян, із забезпечення додержання при цьому принципу соціальної справедливості по відношенню до інших осіб, які потребують матеріальної допомоги.

Завдання щодо вирішення локальної проблеми – 1:

- чітке визначення процедур розгляду заяв осіб, які потребують матеріальної допомоги;
- нормативне встановлення критеріїв надання одноразової матеріальної допомоги різним категоріям потребуючих її осіб;
- визначення лімітів обсягу одноразової матеріальної допомоги;
- реалізація принципу соціальної справедливості по відношенню до усіх потребуючих матеріальної допомоги в умовах обмеженості загального обсягу муніципальних ресурсів.

Метою вирішення локальної проблеми – 2 є включення до складу пріоритетних видів соціальної допомоги, яка надається соціальними службами міста, діяльності зі сприяння посильній зайнятості та активному довголіттю людей похилого віку.

Завдання щодо вирішення локальної проблеми – 2:

- визначення соціально-психологічних особливостей людей передпенсійного та пенсійного віку;
- проведення просвітницької роботи з питань зайнятості та активного довголіття серед людей похилого віку;
- професіоналізація роботи з означеними категоріями осіб у системі Департаменту соцполітики ОМР та в підвідомчих установах;
- налагодження взаємодії соціальних служб з громадськими утвореннями у сфері сприяння посиленій зайнятості та активному довголіттю людей похилого віку;
- створення мережі клубів для людей похилого віку духовного, культурологічного та оздоровчого характеру.

3.4. Можливі шляхи вирішення проблем

Експертна група розглянула три можливі **стратегії вирішення проблем**:

- **стратегія 1:** залишити систему у нинішньому стані;
- **стратегія 2:** створити муніципально-громадську систему соцдопомоги;
- **стратегія 3:** розвивати владно-громадське партнерство.

Стратегія 1 передбачає додержання міською та обласною владою, а також недержавними зацікавленими сторонами нинішнього «статус-кво» у процесі формування та реалізації політики у сфері соціальної допомоги з незначним удосконаленням цього процесу в залежності від змін законодавства та ресурсних можливостей місцевої влади.

Стратегія 2 передбачає впровадження нової моделі організації соціальної допомоги в місті на основі розвитку у сфері соціальної допомоги владно-громадської взаємодії муніципальних і державних соціальних служб з недержавними суб'єктами соціальної допомоги – громадськими та благодійними організаціями, органами самоорганізації населення, бізнес-структурами – с частковим делегуванням органами влади вказаним недержавним партнерам певних повноважень та ресурсів. Подібна модель була запроваджена у місті Одесі в 1994-1998 роках на базі діяльності міського Центру соціальної допомоги та Одеської Асоціації Милосердя.

Стратегія 3 передбачає всілякий розвиток партнерських відносин, у тому числі на конкурсній основі, між органами місцевої влади і недержавними структурами у конкретних питаннях організації соціальної допомоги певним категоріям населення. Ця співпраця має відбуватись переважно за ініціативою влади на основі максимальної відкритості та застосування демократичних процедур залучення громадськості.

Для обрання найбільш ефективної в реальних умовах стратегії подальшого розвитку системи соціальної допомоги в місті три вказані варіанти стратегії було піддано експертній оцінці за дев'ятьма критеріями, зокрема: 1) витратність; 2) чиста вигода; 3) ефективність; 4) рівноправ'я;

5) адміністративна простота; 6) правове забезпечення; 7) політична прийнятність; 8) обсяг невизначеності; 9) реальність здійснення.

Враховуючи різний вплив перелічених чинників на стратегію вирішення проблем, експерти знов таки експертним шляхом, спираючись на свій професійний досвід, визначили вагомість вказаних критеріїв. Результати експертного «зважування» критеріїв наведені у **додатку Н**.

Оцінюючи за допомогою згаданих критеріїв кожний з трьох варіантів стратегії, експерти використовували консолідовані групові оцінки, вироблені на колегіальній основі, коригуючи їх вагомістю та підсумовуючи по кожному з варіантів стратегії.

В результаті за сумою балів, набраних кожним з варіантів, перевагу отримала стратегія 3, побудована на основі владно-громадського партнерства (**додаток П**).

Варто зазначити, що інші два варіанти стратегії по окремих критеріях мали перевагу: зокрема, стратегія 1 отримала найвищі оцінки по 5 з 9 критеріїв, стратегія 2 – по 4 з 9 критеріїв. І хоча за оцінками експертів стратегія 3 виявилася найкращою лише по одному критерію, за рахунок того, що по інших критеріях цей варіант стратегії отримав хоча і не найвищі, але достатньо високі оцінки, сумарна оцінка цього варіанту виявилася найвищою.

Слід відмітити, що обрана стратегія є по суті **базовим алгоритмом**, організаційно-методичною основою для вирішення як загальної, так і локальних проблем.

Таким чином, у межах стратегії 3 можливими шляхами вирішення **загальної проблеми** можуть бути:

- при вирішенні питань щодо надання соціальної допомоги соціально уразливим категоріям мешканців міста, крім формальних ознак, обумовлених певним соціальним статусом цих осіб та залежно від наявності родичів, зобов'язаних їх утримувати, враховувати фактичний соціальний та сімейний стан вказаних осіб та їх реальні потреби у тих чи інших видах соціальної допомоги;

- обмежити за певними критеріями суми індивідуальної допомоги, які виділяються у вигляді одноразової цільової матеріальної допомоги через Департамент соцполітики ОМР, у тому числі на вирішення проблем медичного характеру, з урахування загальної кількості потребуючих цю допомогу та характеру цих витрат;

- враховувати у системі соціальної допомоги людям похилого віку та іншим соціально-уразливим категоріям, крім фізіологічних, й інші потреби та інтереси зокрема, потреби у спілкуванні, духовній підтримці, професійній, творчій реалізації та самореалізації тощо;

- підвищити рівень нормативної регламентації, обґрунтованості та прозорості основних процедур прийняття рішень щодо надання різних видів

соціальної допомоги за умови додержання об'єктивності і максимально можливого спрощення процедур;

- до виявлення соціальних потреб та інтересів населення і надання мешканцям міста соціальної допомоги ширше залучати громадські та благодійні організації, ОСНи, активніше використовувати їхній ресурсний та людський потенціал;

- забезпечити належну координацію діяльності в місті органів місцевого самоврядування, місцевих органів виконавчої влади та неурядових організацій у сфері соціальної допомоги, що має сприяти максимально ефективному і адресному використанню наявних бюджетних ресурсів разом із додатковими ресурсами з небюджетних джерел;

- сприяти здійсненню системного громадського контролю за наданням в місті соціальної допомоги та у цілому – за ефективністю формування та реалізацією міської політики у цій сфері як з боку споживачів соціальної допомоги, так і з боку громадських інституцій, які представляють інтереси цих споживачів;

- цілеспрямовано і регулярно підвищувати професійний рівень працівників соціальної сфери, від яких залежить формування та реалізація в місті політики у сфері соціальної допомоги населенню, посилити вимоги до їх професійної придатності.

Можливі шляхи вирішення локальної проблеми – 1:

- чітко визначити процедури розгляду заяв осіб, які потребують матеріальної допомоги, але за своїм статусом не належать безпосередньо до категорій громадян, що мають першочергове право на отримання цієї допомоги;

- нормативно встановити критерії надання одноразової матеріальної допомоги різним категоріям потребуючих її осіб, чітко визначивши ці категорії та означивши ситуації, при яких може надаватися та чи інша за обсягом допомога;

- встановити ліміти обсягу одноразової матеріальної допомоги, зокрема, особам, які прямо не належать до статусу тих, хто користується першочерговим правом на отримання такої допомоги, з урахуванням загальних обсягів наявних ресурсів;

- забезпечити додержання принципу соціальної справедливості по відношенню до усіх потребуючих матеріальну допомогу в умовах обмеженості загального обсягу муніципальних ресурсів, визначивши критерії та процедуру обмеження індивідуальної допомоги.

Можливі шляхи вирішення локальної проблеми – 2:

- визначити за допомогою соціологічних досліджень соціально-психологічні потреби та інтереси людей передпенсійного та пенсійного віку для чіткого уявлення про особливості та мотиваційні потреби цих категорій мешканців;

- ввести у структуру Департаменту соцполітики ОМР та підвідомчих установ посади фахівців з соціально-психологічної реабілітації, зайнятості та сприяння активному дозвіллю людей старшого та похилого віку;

- проводити просвітницьку роботу з питань зайнятості та активного довголіття людей похилого віку, запровадити спеціальні передачі по телебаченню, публікації у пресі та в мережі Інтернет із залученням фахівців лікувально-профілактичних закладів;

- створити у системі Департаменту соцполітики ОМР мережу клубів за інтересами для людей похилого віку, любительські об'єднання духовного, культурологічного, оздоровчого характеру, підтримки здорового способу життя, активного відпочинку;

- постійно координувати в місті роботу соціальних служб та громадських утворень у сфері сприяння посильній зайнятості та активному довголіттю людей похилого віку за участю громадських та благодійних організацій, органів самоорганізації населення, національно-культурних та релігійних общин;

- постійно підвищувати кваліфікацію соціальних працівників та волонтерів системи соціальної допомоги з питань сприяння зайнятості та активному довголіттю людей похилого віку.

4. РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ВИРІШЕННЯ ПРОБЛЕМ У СФЕРІ СОЦІАЛЬНОЇ ДОПОМОГИ

Для реалізації обраної вище стратегії вирішення виявлених проблем пропонуються такі основні **кроки**:

Крок 1. Внести комплексні зміни у чинні нормативно-правові акти локального рівня, прийнявши ті, яких не вистачає, та запропонувати відповідним вищестоячим органам публічної влади внести поправки у свої НПА обласного та загальнодержавного рівня відповідно до переліку поправок і рекомендацій щодо прийняття нових НПА у сфері соціальної допомоги, наведеного у **додатку М**.

Крок 2. Привести **структуру та організацію діяльності** соціальних служб, що діють в місті, у відповідність із оновленою нормативно-правовою базою – на рівні положень та інструкцій з виконання певних функцій відповідних підрозділів, посадових інструкцій працівників, внести відповідні зміни у штатні розписи соціальних служб.

Крок 3. Провести цикл заходів з **навчання та підвищення кваліфікації** працівників системи соціальної допомоги на районному та міському рівні, запровадити регулярні навчально-просвітницькі заходи для волонтерів, представників інститутів громадянського суспільства, які беруть участь у наданні послуг з соціальної допомоги, а також заходи з пропагування само-та взаємодопомоги серед широкої громадськості, у першу чергу серед соціально уразливих верств населення.

5. ВПРОВАДЖЕННЯ РЕКОМЕНДАЦІЙ ЩОДО ВИРІШЕННЯ ПРОБЛЕМ У СФЕРІ СОЦІАЛЬНОЇ ДОПОМОГИ

5.1. Впровадження рекомендацій цього аналітичного дослідження має відбуватись комплексно за узгодженням дій усіх зацікавлених суб'єктів: органів публічної влади усіх управлінських рівнів, що впливають на формування та реалізацію муніципальної політики у сфері соціальної допомоги населенню, зокрема, органів місцевого самоврядування, місцевих органів виконавчої влади та профільного міністерства, яке є відповідальним, у тому числі, за удосконалення законодавства у відповідній сфері, за обов'язковою участю громадських та благодійних організацій, органів самоорганізації населення та суб'єктів підприємництва, що працюють з соціально-уразливими верствами населення.

5.2. Роль органів міського самоврядування у реалізації запропонованих змін до чинної муніципальної системи соціальної допомоги є, на думку експертів, провідною. Означені пропозиції доцільно втілювати у життя на основі прийняття погодженого з усіма зацікавленими сторонами **Плану заходів з модернізації міської системи соціальної допомоги**, затвердженого розпорядженням міського голови.

Для розробки і реалізації цього Плану пропонується створити розпорядженням міського голови **Робочу групу** під керівництвом заступника міського голови, за яким закріплені питання соціального захисту та соціальної допомоги населенню, за участю керівників та провідних фахівців соціальних служб, представників громадських та благодійних організацій, органів самоорганізації населення, Департаменту соціального захисту Одеської ОДА, геріатричної служби міського управління охорони здоров'я, науковців.

Завдання Робочої групи – проаналізувати підсумки цього дослідження, а також інші пропозиції щодо удосконалення чинної муніципальної системи соціальної допомоги, визначити **план дій з модернізації цієї системи** та здійснити фахово-методичний супровід реалізації цього плану, конкретизуючи за участю фахівців, зокрема, ліміти обсягів одноразової соціальної допомоги, критерії її надання, участь різних служб Одеської міської ради у комплексному вирішенні соціальних проблем одеситів та ін.

5.3. Роль обласної державної адміністрації та її профільних підрозділів, відповідальних за реалізацію на території області політики у сфері соціальної допомоги населенню, в удосконаленні системи соціальної допомоги на муніципальному рівні обумовлюється повноваженнями і функціями цих підрозділів у питаннях організації надання різних видів державної соціальної допомоги для мешканців міста, веденням відповідної інформаційної бази отримувачів пенсій та державних соціальних виплат, а також покладеними на ці підрозділи функціями контролю за реалізацією міськими соціальними службами делегованих їм повноважень у сфері соціальної допомоги.

5.4. Роль Міністерства соціальної політики полягає, на думку експертів, у належному вивченні результатів здійсненого дослідження та вироблених

на його основі рекомендацій, врахування думки представників споживачів та надавачів соціальної допомоги щодо недоліків чинної системи та нормативно-правової бази її функціонування. Оцінки, висновки та пропозиції, що містяться у цьому дослідженні, варто врахувати при формуванні нової **Концепції модернізації національної системи соціального захисту та соціальної допомоги населенню**, залучивши виконавців цього дослідження до розробки та реалізації згаданої Концепції.

5.5. Для відпрацювання остаточних варіантів змін, які пропонується внести у нормативно-правову базу та організаційно-розпорядчі системи соціальної допомоги, пропонується провести по основних таких питаннях **фахово-громадське обговорення** за участю як представників органів публічної влади усіх рівнів, так і представників науки та інститутів громадянського суспільства, які працюють у сфері реалізації та захисту інтересів соціально уразливих верств населення.

5.6. Соціологічні та експертно-соціологічні дослідження по типу того, що було проведено на завершальній стадії виконання цього проекту, доцільно проводити у **моніторинговому режимі** для можливості відстеження динаміки змін у потребах соціально уразливих верств населення і для поточної оцінки ефективності реалізації державно-муніципальної політики у цій сфері. Ці дослідження мають проводитись на належній методологічній професійно-соціологічній основі, до їх проведення варто залучати громадські структури, які представляють інтереси вказаних верств населення.

5.7. Пропонується також започаткувати та регулярно проводити місцеві та всеукраїнські **науково-практичні конференції** за міжнародною участю з питань модернізації загальнодержавної та муніципальної систем соціальної допомоги в нових умовах. При цьому варто забезпечити вивчення та належне тиражування корисного вітчизняного та зарубіжного досвіду здійснення державою та усіма іншими суб'єктами за її координуючої ролі адресної ефективної політики у сфері соціальної допомоги населенню на місцевому та загальнодержавному рівнях.

Керівник проекту,
директор Одеського суспільного
інституту соціальних технологій,
канд. політ. наук

А.С. Крупник

ДОДАТКИ

Додаток А

Інформація про звернення громадян у сфері соціального захисту населення

За даними **Управління звернень громадян**, що діє у складі Департаменту інформації та зв'язків з громадськістю Одеської міської ради, протягом **2011 року** до Одеської міської ради надійшло усього **12 187** звернень громадян, з яких **2 696** або **21,5 %** складали питання соціального захисту населення. Протягом **2012 року** до міської ради надійшло **9 911** звернень, з яких питанням соціального захисту були присвячені **1 360** або **13 %** звернень.

Збільшилась кількість звернень мешканців міста Одеси, надісланих на розгляд міської ради з вищих органів влади. Так, протягом 2012 року до ради надійшло **2 297** звернень з вищих органів влади, що на 32 % більше, ніж минулого року.

Більшість питань, з якими вказані громадяни зверталися до міської ради, – це питання соціального забезпечення – надання допомоги на придбання медикаментів, оперування, протезування, придбання побутових приладів.

Основну вагу роботи зі зверненнями громадян у сфері соціального захисту несе **Департамент праці та соціальної політики Одеської міської ради**.

До нього протягом **2011 року** надійшло **11 701** звернення (у 2010 році – **16 003** звернення), що на 4 302 звернення або на **27 % менше**, ніж у минулому році. У тому числі, на особистому прийомі подано 2 005 звернень.

Зросла кількість звернень жителів міста, особливо пенсіонерів, які в даний час гостро потребують окремих видів соціальних послуг, передусім матеріальної допомоги, через погіршення умов життя. Багато прикладів, коли мешканці міста Одеси через своє скрутне матеріальне становище змушені неодноразово звертатися до департаменту. Так, із загальної кількості отриманих звернень **3 100** або **26,5 %** є повторними.

У 2011 році до департаменту надійшло **5 246** або 44,83 % від загальної кількості звернень ветеранів війни та праці, інвалідів, непрацездатних осіб, а також осіб, постраждалих від аварії на ЧАЕС, багатодітних сімей, одиноких матерів та інших громадян, які потребують соціального захисту та підтримки в основному з питань соціального захисту та охорони здоров'я. Питому вагу звернень складають проблеми громадян зі здоров'ям, необхідністю придбання життєво необхідних медикаментів, проведенням курсу лікування, обстежень та термінових хірургічних операцій. У 2011 році отримано **3 445** таких звернень.

Департаментом протягом 2011 року розглянуто по суті та надано вичерпну відповідь на **11 292** звернення, що становить 96,51 % від загальної кількості отриманих звернень, у тому числі: вирішено позитивно –

4 955 звернень (42,35% від загальної кількості); надано роз'яснення – 4 602 звернення (39,33% від загальної кількості); відмовлено у задоволенні – 1 735 звернень (14,83% від загальної кількості).

На особистому прийомі директором, заступниками директора, начальниками управлінь та відділів департаменту у 2011 році прийнято **2 283** громадянина, від яких отримано **2 005** звернень. За 2011 рік директором департаменту здійснено 46 виїзних прийомів громадян в районних управліннях праці та соціального захисту населення м. Одеси, що дало змогу вирішувати проблеми громадян на місці.

Додатково, до підпорядкованих департаменту комунальних установ протягом 2011 року надійшло **24 566** звернень, зокрема, на особистому прийомі керівництвом цих установ прийнято **5 300** громадян, від яких отримано **4 035** звернень. У цих зверненнях заявники порушили питання соціального захисту – **19 140** звернень (**78%**); охорони здоров'я – **1 409** звернень (6 %) та інші.

Протягом зазначеного періоду розглянуто по суті та надано відповідь на **24 517** звернень, що становить **99,80 %** від загальної кількості отриманих звернень, у тому числі: вирішено позитивно – **22 502** звернення (**91,60 %**); надано роз'яснення – **1 327** звернень (5,40 %); відмовлено у задоволенні – **175** звернень (0,71 %); переслані за належністю – **513** звернень (2,1 %).

Телефонна „гаряча лінія” у департаменті не передбачена. Проте забезпечено своєчасний розгляд телефонних звернень громадян, які надійшли на урядову „гарячу лінію” та „телефон довіри Одеського міського голови”.

На апаратних нарадах департаменту щотижнево обговорюються та аналізуються питання щодо роботи зі зверненнями громадян, додержання строків їх розгляду з наданням протокольних доручень.

Протягом **2012 року** до департаменту праці та соціальної політики Одеської міської ради, його структурних підрозділів і підпорядкованих йому комунальних установ надійшло **14 859** звернень, що на **3 158** звернень або **на 27 % більше**, ніж за минулий 2011 рік. Всього за цей період до департаменту з урахуванням колективних звернень звернувся **15 041** громадянин (у 2011 – **12 219**).

Зросла кількість звернень жителів міста, особливо пенсіонерів, які в даний час гостро потребують окремих видів соціальних послуг, передусім матеріальної допомоги, через погіршення умов життя. Багато жителів міста через своє скрутне матеріальне становище неодноразово зверталися до департаменту. Тож із загальної кількості отриманих звернень **4 016** повторних (**27,03 %**). Значну питому вагу звернень продовжують складати проблеми громадян зі здоров'ям, необхідністю придбання життєво необхідних медикаментів, проведення курсу лікування, обстежень та термінових хірургічних операцій.

Протягом зазначеного періоду розглянуто по суті та надано вичерпну відповідь на **14 459** звернень, що становить **97,31 %** від загальної кількості отриманих звернень, у тому числі: вирішено позитивно – **8 370** звернень (**56,33 %** від загальної кількості); надано роз'яснення – **4 896** звернень (**32,95 %** від загальної кількості); відмовлено у задоволенні – **1 193** звернень (**8,03 %**).

На особистому прийомі директором, заступниками директора, начальниками управлінь та відділів департаменту у 2012 році прийнято **4 462** громадянина, від яких отримано **4 125** звернень.

Крім самого Департаменту, протягом 2012 року до підпорядкованих йому комунальних установ – територіальних центрів обслуговування самотніх непрацездатних громадян та спеціалізованих будинків – надійшло **27 002** звернення.

На особистому прийомі керівництвом вказаних установ у 2012 році отримано **4 443** звернення. Протягом року розглянуто по суті та надано вичерпну відповідь на **26 546** звернень, що становить **98,31 %** від загальної кількості отриманих звернень, у тому числі: вирішено позитивно – **23 243** звернення (**86,08 %**), надано роз'яснення – по **3 107** (**11,51 %**).

Протягом I кварталу 2013 року до департаменту та його структурних підрозділів протягом зазначеного періоду надійшло **5092** звернення (у I кварталі 2012 року – **4 559** звернень), що на **533** звернення більше, ніж за аналогічний період минулого року.

**Основні показники використання механізму соціального замовлення
у сфері надання соціальної допомоги населенню міста Одеси**

Рік	Кількість номінацій	Кількість реалізованих проектів	Освоєні бюджетні кошти, тис. грн	Додатково залучені ресурси, тис. грн
2002	3	3	60,0	420,0
2003	7	15	200,0	1 050,0
2004	8	20	290,0	2 040,0
2005	8	12	147,0	2 000,0
2006	10	26	452,0	793,0
2007	10	30	483,0	1 403,0
2008	11	32	530,0	1 135,0
2009	6	17	220,0	1 095,0
2010	7	10	164,0	609,0
2011	7	17	301,0	1 449,0
2012	11	27	662,6	1 828,8
РАЗОМ:		244	3 509,6	13 822,8

Як у 2012, так і у 2013 році з міського бюджету на реалізацію Програми вирішення пріоритетних проблем міста Одеси було виділено 825,0 тис. грн – по 11 номінаціях. Але якщо у 2012 році на конкурс було подано 93 соціальних проекти, то у 2013 році – лише 72 або на 23 % менше.

Так, у своїй доповіді (<http://www.odessitclub.org/section/Veterani-predupredili-skoro-ih-terpenie-lonnet.htm>) на засіданні президії міської Ради ветеранів війни і праці міста Одеси напередодні травня 2012 року голова Ради В'ячеслав Добровольський наголосив:

«Цього року ветеранам було запропоновано взяти участь у програмі соціального замовлення. Наша організація перемогла, і в результаті ми повинні отримати по 30 тисяч на кожен район і 30 тисяч на міську ветеранську організацію. Однак невідомо, коли надійдуть гроші соціального замовлення, а ми без матеріальної підтримки прожили вже чотири місяці, протягом яких щодня вирішуємо завдання, що стоять перед організацією.

Це – перше. Друге: для отримання грошей соціального замовлення через казначейство потрібен пакет документів, за який минулого року ми заплатили 1 300 гривень з особистих заощаджень, які нам ніхто не зміг повернути, оскільки це не передбачено соціальним замовленням.

Третє: з усієї суми на матеріальне заохочення активу і допомогу потребуючим ветеранам дозволяється використовувати тільки 30 відсотків з виділених грошей. Ще в 2005 році уряд ввів це правило на один бюджетний рік. Скрізь про нього вже давно забули, а в нашому місті, як і раніше, вимагають виконання. І це при тому, що усі прекрасно розуміють необхідність заохочення активу.

У ветеранської організації Одеси на професійній основі працює тридцять чоловік (по п'ять чоловік у кожному районі та 10 осіб у міській раді), плюс керівники первинних організацій на основі ЖЕКів, які об'єднують від 500 до 5 000 тисяч ветеранів. Усі ці люди щодня ходять на роботу, ведуть прийом, складають списки різних категорій ветеранів, беруть участь у роботі численних комісій, надають допомогу лежачим хворим, домовляються про надання безкоштовних перукарських послуг, про талони на безкоштовне харчування, оформляють документи на субсидування комунальних послуг, вітають ювілярів, проводжають в останній путь.

Саме ця категорія ветеранів-активістів, що є рушійною силою і опорою нашої організації, залишилася без матеріальної підтримки. Соціальне замовлення надасть, звичайно, допомогу ветеранам, і ми будемо вдячні місту за це. Але грошей соціального замовлення нам вистачить на два-три місяці, а нам потрібна системна щомісячна підтримка.

Четверте: у другій половині 2012 року міській раді виділили 10 тисяч гривень, районним – по 30 тисяч. Протягом майже двох місяців п'ять бухгалтерів оформляли документи на отримання цих коштів (на це і було витрачено 1 300 гривень, про які я згадував вище). В результаті, міська організація отримала 3,5 тисячі на матеріальне заохочення і 500 гривень на канцтовари (цих коштів нам вистачило рівно на місяць). А решту грошей ми так і не отримали, нам їх просто не перерахували. Через це у нас відразу ж утворився борг по комунальних платежах (близько 8 тисяч гривень). Наші районні організації отримали з призначених 30 тисяч тільки 30-40 відсотків. Інші гроші до них так і не дійшли».

**Оцінка дієздатності політичних сил, представлених в Одеській міській раді,
щодо реалізації соціальної політики**

За даними дослідження Одеської обласної організації Комітету виборців України (<http://izbirkom.od.ua/content/view/5987/39>) щодо виконання політичними партіями, які представлені у складі депутатського корпусу Одеської міської ради, своїх передвиборчих обіцянок у сфері соціального захисту населення, ці передвиборчі обіцянки виконувалися краще, ніж в інших: з 19 обіцянок робота не розпочата всього по шести.

Найбільше «промахів» виявилося у «Майбутнього Одеси». Ознаменувалися провалом плани по створенню центру психологічної та медичної реабілітації моряків, розробка та реалізація системи заходів щодо поліпшення умов оздоровлення, відпочинку і санаторно-курортного лікування працівників системи освіти, плани з надання допомоги у важких сімейних ситуаціях для зменшення розлучень, а також наміри організувати муніципальний хоспіс. Створення муніципальної судноплавної компанії і муніципальних крьюінгових агентств повисло в повітрі: остання заява Сильної України з приводу цієї обіцянки датується ще першою половиною 2011 року. На початку літа 2011 року екс-сильноукраїнці на своїй звітній конференції стверджували що шукають інвесторів під цей проект. Але, з плином часу, ніякої нової інформації в цьому питанні так і не з'явилося.

З виконанням ще двох обіцянок не впоралася фракція в міськраді «Батьківщина». За два роки так і не були створені КП «Бюро добрих послуг» для соціальної підтримки ветеранів, інвалідів, багатодітних сімей та матерів-одиначок, а також єдина база даних вакансій для надання сезонної та постійної роботи.

А представники Компартії у міськраді так і не зайнялися розширенням мережі соціальних притулків для осіб без певного місця проживання.

Не такі гарні справи у виконанні обіцянки Партії Регіонів реалізувати програми «Соціально доступне житло Одеси» і «Дитячий садок». Програма будівництва та придбання пільгового житла прийнята, але вже два роки кошти на її реалізацію не виділяються. Програма «Дитячий садок», або схожа з нею – відсутня. Всього в місті під кінець 2012 р. закінчилося будівництво двох дитячих садків, ще у двох дитячих садках закінчується капремонт.

У другій половині 2012 року завдяки створенню соціального гуртожитку для дітей-сиріт почала виконуватися обіцянка «Батьківщини» сприяти забезпеченню та освіті сиріт та їх подальшій самореалізації. Цей гуртожиток покликаний забезпечити дітей, позбавлених батьківського піклування, житлом, а також надавати їм психологічні, педагогічні, соціально-економічні, інформаційні та юридичні послуги.

А ось реабілітація дітей, які перебувають у важких життєвих умовах, зменшення сирітства, безпритульності та підліткової злочинності, обіцяні

«Фронтом Змін», відбувається в основному в рамках постійної роботи міського центру соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді. Окрему увагу цьому гострому питанню за два роки політичними силами міської ради практично не приділялося. Тільки в програмі вирішення пріоритетних соціальних проблем з використанням механізму соціалізації передбачено окремий напрямок, що має своєю метою боротьбу з бездомністю та дитячою безпритульністю.

Схожа ситуація і з обіцянкою того ж «Фронту Змін» забезпечити доступний відпочинок і оздоровлення дітей. Тут також немає будь-яких конкретних рішень, які б свідчили про те, що депутати особливо переймалися цим питанням. Організація літнього відпочинку покладена на пришкільні літні табори, причому більша частина дітей відпочиває за кошти батьків. За бюджетні кошти влітку відпочивають діти-пільговики, а також видатні спортсмени (з 28 520 дітей, оздоровлених в літній період 2012 року, лише близько півтори тисячі або 5 % дітей були забезпечені пільговими путівками).

Належної уваги за два роки **не було приділено** і сімейній політиці. Так, обіцяне Компартією і «Фронтом Змін» забезпечення міських програм захисту материнства і дитинства відбувається лише в рамках програми соціалізації. У 2012 році було підтримано проект створення кризового центру «Надія» для молодих мам з дітьми. Ще одна обіцянка міської ради почала виконуватися також у другій половині 2012 року. На цей раз завдяки рішення міськради створити комунальне підприємство по наданню безкоштовної первинної правової допомоги. Ініціювати створення муніципальної служби, яка б безкоштовно надавала юридичні послуги соціально-незахищеним, обіцяла Компартія. Правда рішення ініційоване було не ними, а фракцією Партії Регіонів. Причиною же створення спеціального КП і зовсім став старт реалізації Закону України «Про безоплатну правову допомогу».

Але все ж цілий ряд обіцянок у цій сфері виконується достатньо стабільно за рахунок таких міських програм, як «Надання соціальних послуг та інших видів допомоги соціально незахищеним верствам населення, частково в рамках програм «Рівність» і «Програма вирішення пріоритетних проблем міста Одеси з використанням соціального замовлення».

Мова йде про обіцянки «Майбутнього Одеси» реалізувати муніципальні проекти з надання допомоги малозабезпеченим городянам, фінансування установки приладів обліку води в квартирах ветеранів ВВВ та малозабезпечених громадян, Партії Регіонів забезпечити адресну допомогу всім нужденним, (в т.ч. і дотації на оплату послуг ЖКГ), а також турбота про ветеранів, обіцянка «Батьківщини» розвивати програми по забезпеченню соціального захисту молодих інвалідів. Дія даних програм відрізняється досить стабільним фінансуванням на відміну від багатьох інших міських програм, хоча, в перерахунку на одну людину розмір наданої матеріальної допомоги не настільки великий.

Соціальний паспорт жителів міста Одеси станом на 1 січня 2013 року

№	Категорії громадян	Чисельність (осіб)
1.	Пенсіонери	244 633
2.	Кількість інвалідів, у тому числі:	53 876
3.	Інваліди з дитинства:	7 632
4.	Діти-інваліди до 18 років	2 472
5.	Жінки, не зареєстровані в системі загальнообов'язкового державного соціального страхування, які отримують допомогу у зв'язку з вагітністю та пологами	1 769
6.	Кількість одержувачів допомоги при народженні дитини	12 782
7.	Кількість одержувачів допомоги по догляду за дитиною до досягнення нею трирічного віку	23 997
8.	Кількість одержувачів допомоги на дітей, які перебувають під опікою чи піклуванням	738
9.	Кількість одержувачів допомоги дітям, батьки яких ухиляються від сплати аліментів, не мають можливості утримувати дитину або місце проживання їх не відомо	358
10.	Одинокі матері	8 987
11.	Кількість прийомних сімей та дитячих будинків сімейного типу	15
12.	Кількість малозабезпечених багатодітних сімей, які виховують п'ять і більше неповнолітніх дітей	32
13.	Кількість сімей, які виховують дітей з розумовою відсталістю	29
14.	Кількість фізичних осіб, які надають соціальні послуги	1 434
15.	Кількість сімей, які отримали житлову субсидію	9 499
16.	Кількість пільговиків, у тому числі які мають статус:	197 586
16.1	Інвалід війни	5 587
16.2	Учасник бойових дій	12 498
16.3	Учасник війни	16 117
16.4.	Дитина війни	105 932

16.5.	Член сім'ї загиблого	9 040
16.6.	Постраждалі внаслідок Чорнобильської катастрофи	7 574
16.7.	Члени багатодітних сімей	7 536
16.8.	Інші категорії	33 302
17.	Кількість осіб, які мають статус ветеранів праці	65 872

Соціальний паспорт підопічних, які перебувають на обліку в структурних підрозділах департаменту праці та соціальної політики Одеської міської ради станом на 01.04.2013 (<http://www.odessa.ua/departments/49482>)

Социальный статус	Київський ТРЦ	Малиновський ТРЦ	Приморський ТРЦ	Суворовський ТРЦ	РАЗОМ
На обліку усього, в т.ч.:	2 807	7 065	3 118	3 777	16 767
- відділення соціального обслуговування на дому	1 062	1 765	1 068	1 389	5 284
- відділення грошової та натуральної допомоги	873	636	1 126	510	3 145
- відділення соціально-публічної реабілітації	410	2 531	617	1 098	4 656
- відділення реалізації м'яких соціальних програм	462	2 133	307	780	3 682
1. Ветерани ВВВ, в тому числі:	1 674	3 513	1 877	1 987	9 051
а) ІВВ	125	202	115	91	533
б) уч. БД	65	183	69	53	370
в) уч. ВВВ	383	939	523	491	2 336
г) діти війни	900	1 943	983	1 191	5 017
д) сім'ї загиблих:	197	243	168	159	767
е) реабілітовані	3	2	3	2	10
ж) жертви нацистських переслідувань	1	1	16	-	18
2. Інваліди, в тому числі:	485	1 267	613	758	3 123
2.1. інваліди 3/3, з них:	265	764	383	405	1 817
а) 1 гр. 3/3	46	170	71	87	374
б) 2 гр. 3/3	198	410	265	258	1 131
в) 3 гр. 3/3	21	184	47	60	312
2.2. інваліди по зору, з них:	55	42	39	30	166
а) 1 гр. по зору	38	27	28	19	112
б) 2 гр. по зору	16	15	11	10	52

в) 3 гр. по зору	1	-	-	1	2
2.3. інваліди по слуху, з них:	1	2	-	-	3
а) 1 гр. по слуху	-	1	-	-	1
б) 2 гр. по слуху	-	1	-	-	1
в) 3 гр. по слуху	1	-	-	-	1
2.4. інваліди з дитинства	160	421	184	300	1 065
2.5. інваліди ЗС	1	27	6	5	39
2.6. інваліди ЧАЭС	3	11	-	8	22
2.7. інваліди труд. каліцтва	-	-	1	10	11
3. Громадяни, що постраждали внаслідок аварії на Чорнобильській АЕС	3	18	4	3	28
4. Ветерани праці	45	154	54	36	289
5. Пенсіонери за віком	136	321	263	200	920
6. Діти-інваліди до 18 років	57	232	57	201	547
7. Діти-сироти (під опікою)	64	181	58	100	403
8. Опікуни	92	291	-	-	383
9. Багатодітні сім'ї,	53	215	-	40	308
- в них дітей	176	712	192	322	1402
10. Неповні сім'ї,	-	27	-	-	27
- в них дітей	-	18	-	-	18
11. Малозабезпечені сім'ї,	10	57	-	29	96
- в них дітей	-	59	-	69	128
12. Матері, батьки-одиначки	3	-	-	8	11
- в них дітей до 3 років	-	-	-	-	-
- в них дітей з 3 до 16 років	9	-	-	24	33
- з них старше 80 років	723	1 411	1 000	761	3 895
- з них 4 гр. рух. активності	633	804	659	641	2 737
- з них 5 гр. рух. активності	70	128	131	97	426

Види послуг з соціальної допомоги найбільш уразливим верствам населення

1. Матеріальна допомога

1.1. Одноразова

1.2. Регулярна

1.3. Цільова

2. Натуральна допомога

2.1. Безкоштовні гарячі обіди

2.2. Продуктові набори

2.3. Продукти харчування

2.4. Речі:

- сорочки, халати;
- верхній одяг;
- білизна натільна;
- білизна постільна;
- взуття;
- іграшки, книги для дітей;

5) господарські товари:

- миючі засоби;
- предмети домашнього побуту

3. Побутові послуги

3.1. Лазневі послуги

3.2. Пральні послуги

3.3. Стрижка

3.4. Лікувально-гігієнічний манікюр

3.5. Лікувально-гігієнічний педикюр

3.6. Ремонт побутової техніки:

- ремонт телевізорів
- ремонт холодильників
- ремонт пральних машин
- ремонт годинників
- ремонт іншої техніки

3.7. Ремонт одягу

3.8. Ремонт взуття

3.9. Ремонт житла

3.10. Ритуальні послуги

4. Соціальний догляд

- 4.1. Надомне обслуговування
- 4.2. Термінова соціальна допомога
- 4.3. Соціальне обслуговування стаціонарних установах

5. Медико-соціальна допомога

- 5.1. Обслуговування в денних стаціонарах
- 5.2. Обслуговування в геронтологічному центрі
- 5.3. Обслуговування в будинку милосердя (хосписі)
- 5.4. Обслуговування у відділеннях медико-соціальної реабілітації
- 5.5. Медико-соціальне консультування
- 5.6. Безкоштовне забезпечення ліками масового попиту
- 5.7. Безкоштовне забезпечення ліками за життєвими показниками
- 5.8. Безкоштовне забезпечення окулярами
- 5.9. Безкоштовне забезпечення інвалідними візками
- 5.10. Безкоштовне забезпечення тростинами, палицями
- 5.11. Безкоштовне забезпечення слуховими апаратами
- 5.12. Забезпечення безкоштовними путівками в оздоровчі установи
- 5.13. Забезпечення безкоштовними дачними кімнатами

6. Соціально-психологічна підтримка

- 6.1. Безкоштовна передплата періодичних видань
- 6.2. Консультації з соціально-правових питань
- 6.3. Робота зі скаргами та зверненнями громадян
- 6.4. Робота з психологом
- 6.5. Організація роботи "телефону довіри"
- 6.6. Просвітницькі семінари, психологічні тренінги
- 6.7. Організація роботи "Школи виживання" та школи "Допоможи собі сам"
- 6.8. Розвиток руху само- та взаємодопомоги
- 6.9. Прилучення до релігії

7. Сприяння активному довголіттю

- 7.1. Створення й організація роботи клубів за інтересами
- 7.2. Працевлаштування, посилення зайнятості
- 7.3. Фізкультурно-оздоровча робота
- 7.4. Культурно-масові заходи
- 7.5. Залучення до активної суспільної діяльності
- 7.6. Сприяння різним формам навчання, самоосвіті
- 7.7. Шефство над учнями, соціально незахищеними громадянами та ін.

Основні завдання та заходи Програми соціальної допомоги на 2013 рік

№	Найменування завдання	Найменування заходу
1.	Забезпечення підтримки ветеранів Великої Вітчизняної війни 1941-1945 років, учасників бойових дій, реабілітованих громадян та громадських організацій ветеранів міста Одеси	- Виплата щомісячної стипендії Одеського міського голови; - надання муніципальної адресної одноразової допомоги до Дня Перемоги ветеранам Великої Вітчизняної війни; - надання адресної грошової допомоги в особливих випадках; - безоплатні ритуальні послуги та поховання; - надання адресної допомоги на компенсацію видатків для встановлення телефонів; - надання одноразової адресної грошової допомоги або відшкодування витрат за санаторно-курортні путівки ветеранам Великої Вітчизняної війни; - фінансова підтримка організацій ветеранів міста Одеси.
2.	Забезпечення підтримки учасників бойових дій у Республіці Афганістан та на території інших держав, сімей загиблих (померлих) учасників бойових дій у Республіці Афганістан та на території інших держав, які зареєстровані та фактично проживають у місті Одесі	- Надання адресної щомісячної грошової допомоги; - надання одноразової адресної грошової допомоги (на вирішення соціально-побутових проблем); - надання одноразової адресної грошової допомоги; - здійснення оздоровчих заходів та надання одноразової адресної грошової допомоги на придбання медикаментів тощо.
3.	Забезпечення підтримки громадян, постраждалих внаслідок Чорнобильської катастрофи, які зареєстровані та фактично проживають у місті Одесі	- Надання щомісячної адресної дотації на придбання хлібобулочних виробів; - здійснення оздоровчих заходів та надання одноразової адресної грошової допомоги на придбання медикаментів тощо.

4.	Забезпечення функціонування механізму надання соціальних послуг за допомогою платіжних електронних карток «Соціальна картка одесита»	- Надання щомісячної адресної дотації на придбання хлібобулочних виробів.
5.	Забезпечення надання адресної допомоги та пільг населенню міста Одеси у сфері житлово-комунальних послуг	- Надання адресної муніципальної допомоги на погашення заборгованості з оплати житлово-комунальних послуг; - надання пільг з оплати житлово-комунальних послуг інвалідам по зору I (50%) та II (40%) груп.
6.	Забезпечення надання соціальних послуг бездомним громадянам	- Відшкодування надання послуг у вигляді гарячого харчування.
7.	Забезпечення надання послуг та інших видів допомоги соціально незахищеним верствам населення, які зареєстровані та фактично проживають у місті Одесі	- Надання адресної грошової допомоги на оперативне лікування на очах; - надання адресної грошової допомоги на надання послуг зі стоматологічної допомоги і зубопротезування; - надання адресної грошової допомоги в особливих випадках; - надання адресної грошової допомоги рішенням Піклувальної ради департаменту праці та соціальної політики Одеської міської ради та його структурних підрозділів; - надання адресної грошової допомоги розпорядженнями районних адміністрацій Одеської міської ради; - надання побутових послуг (пральні послуги – 5 кг білизни на місяць); - надання адресної щомісячної грошової допомоги; - надання адресної грошової допомоги на слухопротезування, на забезпечення засобами реабілітації (слуховими апаратами) шляхом виплати матеріальної допомоги, компенсації або відшкодування витрат за отримані соціально-медичні послуги, закупівлю соціально-медичних послуг тощо;

		- надання одноразової адресної грошової допомоги дітям-інвалідам; - відзначення пам'ятних дат та свят; - користування позавідомчою охоронною сигналізацією житла; - встановлення, перевірка та сервісне обслуговування приладів обліку холодної та гарячої води у квартирах малозабезпечених та пільгових верств населення міста комунальним підприємством «Сервісний центр».
8.	Забезпечення надання допомоги у вигляді гарячого харчування соціально незахищеним верствам населення	- Відшкодування надання послуг у вигляді гарячого харчування.
9.	Забезпечення виконання заходів із організаційно-правового, технічного та інформаційного забезпечення Програми	- Забезпечення функціонування механізму надання соціальних послуг за допомогою платіжних електронних карток «Соціальна картка одесита» комунальною організацією Одеської міської ради «Одеський фонд реконструкції та розвитку міського господарства»; - забезпечення одержувачів соціальних послуг платіжними електронними картками «Соціальна картка одесита» (відшкодування витрат на виготовлення та обслуговування карток) комунальною установою «Міський центр гуманітарної допомоги, інформаційного та господарчого забезпечення», фінансовими установами, які надають послуги; - послуги з банківського обслуговування Програми (послуги з інкасації та комісія банку за видачу готівки, послуги з поштового збору); - поповнення матеріально-технічної бази департаменту праці та соціальної політики Одеської міської ради, комунальної установи «Міський центр гуманітарної допомоги, інформаційного та господарчого забезпечення».

Інформація про щорічні міські програми підтримки діяльності громадських об'єднань на 2007, 2008, 2009, 2010, 2011 роки

Фінансова підтримка діяльності громадських організацій здійснювалася згідно з планом використання коштів окремо взятої організації. Головним розпорядником бюджетних коштів був департамент інформації та зв'язків з громадськістю Одеської міської ради, а до його утворення – управління внутрішньої політики Одеської міської ради.

Фінансування:

- 2007 р.: передбачено 221 тис. грн (виконано на 100%);
- 2008 р.: передбачено 648 тис. грн, витрачено 647,7 тис. грн (~100%);
- 2009 р.: передбачено 975 тис. грн, витрачено 776,5 тис. грн (79,6%);
- 2010 р.: передбачено 1095 тис. грн, витрачено 631,3 тис. грн (57,7%);
- 2011 р.: передбачено 500 тис. грн, витрачено 307,1 тис. грн (61,4%).

В 2007 році також діяла Міська програма підтримки діяльності громадських організацій інвалідів та ветеранів міста Одеси з фінансуванням 178 тис. грн, яка була виконана на 100%.

Використання коштів на фінансову підтримку діяльності громадських організацій здійснювалося за порядком, визначеним розпорядженням Одеського міського голови від 04.08.2011 № 1321-01р «**Про затвердження Порядку використання коштів для надання фінансової підтримки громадським об'єднанням на 2011 рік**» бюджетні кошти використовуються громадським об'єднанням для:

1) проведення заходів, передбачених статутами: асамблей, з'їздів, пленумів, засідань, загальних зборів, конгресів, симпозіумів, зборів, конференцій, пленумів, тренінгів, курсів, стажування, навчальних семінарів, заходів, фестивалів, виставок, концертів, спортивних змагань, вечорів відпочинку, екскурсій, конкурсів за участю творчих колективів громадських об'єднань (крім оплати фуршетів та банкетів), забезпечення участі представників громадських об'єднань у зазначених та аналогічних заходах тощо;

2) сприяння розвитку художньої самодіяльності та фізичної культури серед членів громадського об'єднання;

3) видання згідно з укладеними договорами з вітчизняними суб'єктами господарської діяльності книжок, довідників, брошур, інформаційних листівок, газет і журналів з питань соціального захисту ветеранів;

4) оплати (обсягом, що не перевищує 20 відсотків загального обсягу бюджетних коштів, передбачених громадським об'єднанням):

- послуг з придбання, встановлення, користування та обслуговування веб-сайту громадського об'єднання, довідково-інформаційних програм, системних програм і програм бухгалтерського обліку, забезпечення доступу до електронної пошти;

- оренди приміщень, обладнання та інвентарю;
- комунальних послуг у межах середніх норм споживання;
- послуг поштового зв'язку та електрозв'язку;
- послуг з поточного ремонту інвентарю, обладнання та приміщень;
- передплати та придбання періодичних, довідкових, інформаційних, аналітичних та методичних видань з питань соціального захисту ветеранів, інвалідів, діяльності громадських об'єднань та бухгалтерського обліку;

- послуг лікувальних, медичних закладів (проведення медичного огляду, операцій тощо), передбачених законодавством (крім санаторно-курортного лікування), оплата послуг лікарів, які мають ліцензію Міністерства охорони здоров'я України;

5) придбання інвентарю, обладнання, канцелярських виробів, витратних матеріалів, а також спортивного інвентарю та обладнання;

6) матеріального заохочення працівників громадських об'єднань, обсягом, що не перевищує разом з нарахуваннями загального фонду передбачених громадському об'єднанню бюджетних коштів, у розмірі:

- 80 відсотків для місцевих осередків всеукраїнських організацій Українського товариства глухих та Українського товариства сліпих;

- 35 відсотків для громадських об'єднань ветеранів, інвалідів та інших громадських об'єднань.

Використання бюджетних коштів на інші цілі забороняється.

Для отримання бюджетних коштів громадські об'єднання надають до Департаменту в термін до підготовки проекту Програми заяву за затвердженою формою. До заяви додаються засвідчені нотаріально копії установчих документів, звіт про діяльність громадського об'єднання, інформація про напрями використання бюджетних коштів, довідка про обсяги фінансування громадського об'єднання за рахунок коштів бюджету міста Одеси, а також напрями їх використання за минулий рік та ін.

Надані громадськими об'єднаннями документи розглядаються робочою групою, яка ухвалює рішення про надання підтримки та її розмір або про відмову у наданні цієї підтримки протягом місяця з дня подання заяви.

Обсяг бюджетних коштів, що виділяються громадському об'єднанню, визначається членами робочої групи з урахуванням:

- пріоритетів діяльності такого громадського об'єднання у сфері соціального захисту;

- першочерговості та соціальної спрямованості програм (заходів), що виконуються громадським об'єднанням;

- детальних розрахунків та обґрунтувань за кожним напрямом використання бюджетних коштів, поданих громадським об'єднанням;

- співвідношення витрат та очікуваного результату від здійснення громадським об'єднанням заходів;

- результатів аналізу ефективності використання бюджетних коштів;
- наявності кадрового, матеріально-технічного та методичного забезпечення діяльності громадського об'єднання.

У разі невиконання вимог Порядку робоча група може відмовити громадському об'єднанню у наданні фінансової підтримки за рахунок коштів бюджету міста Одеси.

У разі, якщо сума фінансової підтримки за рішенням робочої групи відрізняється від суми, заявленої громадським об'єднанням, останнє протягом тижня з дня отримання цієї інформації має надати до Департаменту уточнені напрями використання коштів у межах запланованої суми фінансової підтримки.

**Публікації у місцевих ЗМІ про проблеми у сфері
соціальної допомоги населенню**

- Про конфліктні ситуації у Будинку для людей похилого віку
http://gazeta.zn.ua/LAW/budni_doma_dlya_prestarelyh.html,
<http://vo.od.ua/rubrics/problemu-i-konflikty/23205.php>
- Скарги на територіальний центр Київського району:
<http://www.odvestnik.com.ua/all-numbers/5221/events-10>,
<http://atv.odessa.ua/?t=23231>
- Рішення Уповноваженого ВРУ щодо квартири для багатодітної сім'ї:
http://www.ombudsman.gov.ua/ru/index.php?option=com_content&view=article&id=2708:2013-03-18-15-02-06&catid=243:2013-03-12-13-38-29
- Скандал з квартирами, передбаченими для ветеранів ВВВ:
<http://dumskaya.net/news/pestelya-016935/>
- Про неконструктивну позицію колишнього керівника управління внутрішньої політики Одеської міської ради Альберта Байжанова http://od-news.com/index.php?option=com_content&task=view&id=30596&Itemid=2

Форма листа опитування надавачів соціальної допомоги

ЛИСТ ОПРОСА

Одесский общественный институт социальных технологий изучает, в какой степени качество предоставляемых услуг социальной помощи населению нашего города удовлетворяет их получателей и какую роль в решении проблем в этой сфере играют общественные и благотворительные организации, а также органы самоорганизации населения.

По итогам этого исследования будет разработан комплекс мер, направленных на повышение качества социальных услуг, их адресности и усовершенствование порядка предоставления на основе сотрудничества власти и общественных структур.

Опрос проводится в рамках проекта «Обеспечение участия общественности в реализации социальной политики в городе Одессе», который выполняется при поддержке Международного фонда «Возрождение».

Отметьте те варианты ответов, которые в наибольшей степени соответствуют Вашему мнению. Обратите внимание, что ответы на вопросы в табличной форме необходимо давать **в каждой строке**.

Просим учесть, что этот опрос **анонимный** и Ваши ответы будут использованы только в обобщенном виде. Поэтому Ваши имя и фамилию указывать не надо.

1. Как бы Вы могли оценить качество социальной помощи, которую оказывают социальные службы города нуждающимся в ней людям?

- 1) высокое
- 2) вполне приемлемое
- 3) среднее
- 4) людей это качество не устраивает

2. Как бы Вы оценили качество каждого вида оказываемых услуг?

Вид социальных услуг	Высокое	Удовлетворительное	Низкое
1) единовременная материальная помощь			
2) регулярные целевые выплаты			
3) медико-социальная помощь			
4) социальный уход на дому и в стационарных учреждениях			

5) юридическая помощь			
6) социально-бытовая помощь			
7) информационно-культурная поддержка			
8) содействие активному долголетию (занятости, самореализации, активному досугу пожилых)			
9) содействие трудоустройству, занятости			

3. Оцените организацию предоставления каждого из видов помощи (наличие четких правил, простота оформления, квалификация персонала):

Вид социальных услуг	Хорошая	Терпимая	Никуда не годится
1) единовременная материальная помощь			
2) регулярные целевые выплаты			
3) медико-социальная помощь			
4) социальный уход на дому и в стационарных учреждениях			
5) юридическая помощь			
6) социально-бытовая помощь			
7) информационно-культурная поддержка			
8) содействие активному долголетию			
9) содействие трудоустройству, занятости			

4. Насколько адресно, на Ваш взгляд, предоставляется в нашем городе единовременная материальная помощь?

- 1) помощь получают именно те, кому она больше всего необходима
- 2) эту помощь получают не самые нуждающиеся
- 3) те, кто особенно нуждается, часто остаются без помощи

5. Как Вы полагаете, что могло бы улучшить ситуацию с оказанием социальной помощи в нашем городе?

- 1) расширение перечня видов предоставляемой социальной помощи
- 2) развитие сотрудничества социальных служб и общественных структур в выявлении нуждающихся и оказании социальной помощи
- 3) усиление контроля со стороны общественности за работой социальных служб, оказывающих социальную помощь
- 4) повышение активности самих социально незащищенных граждан с целью развития социальной взаимопомощи
- 5) другое (укажите) _____

6. Обращались ли Вы к вышестоящему руководству с предложениями по улучшению качества предоставления социальной помощи?

- 1) да
- 2) нет (переходите к вопросу 9)

7. Куда именно Вы обращались с предложениями, направленными на повышение качества социальной помощи?

- 1) к руководству терцентра
- 2) в Департамент труда и социальной политики Одесского горсовета
- 3) в райадминистрацию
- 4) к депутату горсовета
- 5) в приемную граждан горсовета
- 6) через местные телефонные «горячие линии»
- 7) другое _____

8. Какова была реакция на Ваши предложения?

- 1) мои предложения были приняты и учтены в работе
- 2) мои предложения были только приняты к сведению
- 3) мои предложения вообще не были приняты во внимание

9. Как Вы считаете, существует ли реальное сотрудничество между общественными структурами и горсоветом в сфере оказания социальной помощи?

- 1) такое взаимодействие существует реально и происходит активно
- 2) взаимодействие носит эпизодический характер
- 3) взаимодействие носит формальный характер
- 4) такого взаимодействия вообще нет (переходим к вопросу 11)

10. Если указанное взаимодействие, пусть даже не очень активное, имеет место, то каких видов социальной помощи это касается?

- 1) единовременная материальная помощь
- 2) регулярные целевые выплаты
- 3) медико-социальная помощь
- 4) социальный уход на дому и в стационарных учреждениях
- 5) юридическая помощь
- 6) социально-бытовая помощь
- 7) информационно-культурная поддержка
- 8) содействие активному долголетию
- 9) содействие трудоустройству, занятости

11. Откуда, по Вашему, жители города получают информацию о работе органов местной власти (горсовета, горисполкома, городского головы) по решению вопросов социальной помощи?

- 1) местное телевидение
- 2) местные радиовыпуски
- 3) местная пресса
- 4) объявления, вывески, рекламные щиты, бил-борды на территории города
- 5) общие собрания, общественные слушания, организуемые властью
- 6) встречи жителей с депутатами
- 7) систематические отчеты руководителей подразделений горсовета
- 8) размещение информации в Интернете
- 9) информационные бюллетени, брошюры, издаваемые городскими службами
- 10) источник такой информации вообще отсутствует

12. Как Вы считаете, какое влияние оказывают сами получатели социальной помощи на эффективность работы социальных служб?

- 1) большое
- 2) небольшое
- 3) никакого влияния не оказывают

13. Какие, по-Вашему, меры надо принять, чтобы повысить в городе качество оказываемой социальной помощи?

14. Сообщите, пожалуйста, некоторые сведения о себе:

14.1. Ваш пол:

1) мужской

2) женский

14.2. Ваш возраст:

1) моложе 30
лет

2) 30-40
лет

3) 40-50
лет

4) 50-60
лет

5) старше 60
лет

14.3. Ваш стаж работы в сфере социальной помощи:

1) до одного года

2) 1-3 года

3) 3-5 лет

4) 5-10 лет

5) более 10 лет

14.4. Каков примерно средний уровень дохода в месяц на одного члена Вашей семьи (в грн)?

1) менее 800

2) 800 – 1 500

3) 1 500 – 3 000

4) более 3 000

СПАСИБО ЗА ВАШИ ОТВЕТЫ!

Форма листа опитування споживачів соціальної допомоги

ЛИСТ ОПРОСА

Одесский общественный институт социальных технологий изучает, в какой степени качество предоставляемых услуг по социальной помощи и социальной поддержке населения удовлетворяет их потребителей и как решаются проблемы в социальной сфере благодаря участию общественных и благотворительных организаций, органов самоорганизации населения (далее – общественных структур).

По итогам этого исследования будет разработан комплекс мер, направленных на повышение качества социальных услуг, их адресности и усовершенствование порядка предоставления на основе сотрудничества власти и общественных структур.

Опрос проводится в рамках проекта «Обеспечение участия общественности в реализации социальной политики в городе Одессе», который выполняется при поддержке Международного фонда «Возрождение».

Отметьте те варианты ответов, которые в наибольшей степени соответствуют Вашему мнению. Обратите внимание, что ответы на вопросы в табличной форме необходимо давать **в каждой строке**.

Просим учесть, что опрос **анонимный** и Ваши ответы будут использованы только в обобщенном виде. Поэтому свои имя и фамилию указывать не надо.

1. В какой степени Вас в целом удовлетворяет качество получаемых социальных услуг (материальная и нематериальная помощь)?

- 1) полностью удовлетворяет
- 2) удовлетворяет в значительной степени
- 3) удовлетворяет в незначительной степени
- 4) совсем не удовлетворяет

2. Как бы Вы оценили качество каждого вида оказываемых услуг?

Вид социальных услуг	Высокое	Удовлетворительное	Низкое
1) единоразовая материальная помощь			
2) регулярные целевые выплаты			
3) медико-социальная помощь			

4) социальный уход на дому и в стационарных учреждениях			
5) юридическая помощь			
6) социально-бытовая помощь			
7) информационно-культурная поддержка			
8) содействие активному долголетию (занятости, самореализации, активному досугу пожилых)			
9) содействие трудоустройству, занятости			

3. Оцените организацию предоставления каждого из видов услуг (наличие четких правил, простоту оформления, внимательность персонала):

Вид социальных услуг	Хорошая	Терпимая	Никуда не годится
1) единовременная материальная помощь			
2) регулярные целевые выплаты			
3) медико-социальная помощь			
4) социальный уход на дому и в стационарных учреждениях			
5) юридическая помощь			
6) социально-бытовая помощь			
7) информационно-культурная поддержка			
8) содействие активному долголетию			
9) содействие трудоустройству, занятости			

4. Как Вы полагаете, что могло бы улучшить ситуацию с предоставлением социальных услуг в нашем городе?

- 1) расширение перечня предоставляемых социальных услуг
- 2) поддержка общественных структур и передача им максимального объема полномочий и ресурсов по оказанию социальной помощи

3) развитие сотрудничества социальных служб и общественных структур в предоставлении услуг в сфере социальной помощи

4) своевременное выявление и предотвращение проблемных ситуаций в жизни населения города, в первую очередь, социально незащищенных граждан

5) усиление контроля со стороны общественности за работой социальных служб, предоставляющих социальные услуги

6) повышение активности самих социально незащищенных граждан с целью развития социальной взаимопомощи

7) другое (укажите) _____

5. Приходилось ли Вам жаловаться на неудовлетворительное качество предоставляемых социальных услуг за последний год?

1) да

2) нет (переходите к вопросу 11)

6. Если Вам приходилось жаловаться по указанному поводу, то сколько раз за последний год?

1-3 раза

4-10 раз

более 10 раз

7. Ваши жалобы были:

1) индивидуальными

2) коллективными (групповыми)

8. Куда Вы обращались с жалобой на неудовлетворительное качество предоставления Вам социальных услуг?

1) в Департамент труда и социальной политики Одесского горсовета

2) по «горячей линии» Департамента

3) в территориальный центр социального обслуживания

4) в райадминистрацию

5) к депутату горсовета

6) в горсовет

7) в облгосадминистрацию

8) другое _____

9. В какой степени Ваша жалоба была удовлетворена?

1) удовлетворена полностью

2) удовлетворена частично

3) по сути не удовлетворена, получена отписка

4) жалоба не удовлетворена и вообще не получено ответа

10. Если Вы вообще не получили ответа, то от кого?

- 1) от Департамента труда и социальной политики Одесского горсовета
- 2) от «горячей линии» Департамента
- 3) от территориального центра социального обслуживания
- 4) от райадминистрации
- 5) от депутата горсовета
- 6) от горсовета
- 7) от облгосаминистрации
- 8) от другого _____

11. Как Вы считаете, насколько реально существует сотрудничество между общественными структурами и горсоветом в сфере оказания социальной помощи?

- 1) такое взаимодействие существует реально и происходит активно
- 2) взаимодействие носит эпизодический характер
- 3) взаимодействие носит формальный характер
- 4) такого взаимодействия вообще нет

12. Если указанное взаимодействие имеет место пусть даже не в очень активной форме, то каких видов социальных услуг это касается?

- 1) единоразовая материальная помощь
- 2) регулярные целевые выплаты
- 3) медико-социальная помощь
- 4) социальный уход на дому и в стационарных учреждениях
- 5) юридическая помощь
- 6) социально-бытовая помощь
- 7) информационно-культурная поддержка
- 8) содействие активному долголетию
- 9) содействие трудоустройству, занятости

13. А в какой мере Вы информированы о существующих возможностях Вашего личного участия в улучшении предоставления социальных услуг?

- 1) информирован (информирована) в достаточной мере
- 2) информирован (информирована) в недостаточной мере
- 3) не располагаю такой информацией

14. Откуда, по Вашему, жители города получают информацию о работе органов местной власти (горсовета, горисполкома, городского головы) по решению вопросов социальной помощи?

- 1) местное телевидение
- 2) местные радиовыпуски
- 3) местная пресса
- 4) объявления, вывески, рекламные щиты, бил-борды на территории города
- 5) общие собрания, общественные слушания, организуемые властью
- 6) встречи жителей с депутатами
- 7) систематические отчеты руководителей подразделений горсовета
- 8) размещение информации в Интернете
- 9) информационные бюллетени, брошюры, издаваемые местной властью
- 10) другие источники (укажите) _____

15. Приходилось ли Вам лично принимать участие в подготовке и принятии решений и распоряжений городской власти по улучшению качества предоставления социальных услуг?

- 1) да, приходилось довольно часто
- 2) это случается редко
- 3) это никогда не имело места (переходите к вопросу 17)

16. Если Вам приходилось лично участвовать в подготовке и принятии указанных решений и распоряжений, то каков был результат?

- 1) мои предложения были приняты и учтены в решении (распоряжении)
- 2) мои предложения были только приняты к сведению
- 3) мои предложения вообще не были приняты во внимание

17. Как Вы считаете, какое влияние оказывают жители города на все, что касается деятельности местной власти по выявлению и решению социальных проблем одесситов?

- 1) большое
- 2) небольшое
- 3) никакого влияния не оказывают

18. Откуда Вы знаете об актах законодательства, которые дают Вам возможность осуществлять общественный контроль за деятельностью органов местного самоуправления, предоставляющих социальные услуги?

- 1) такую информацию я получаю (получала) на открытых заседаниях и встречах с представителями городской власти, на которые меня приглашали
- 2) об этом сообщалось через СМИ

- 3) я узнавал (узнавала) об этом по собственной инициативе
- 4) такой информацией я не располагаю

19. Приходилось ли Вам лично принимать участие в осуществлении общественного контроля за деятельностью социальных служб?

- 1) часто принимал (принимала) участие
- 2) принимал (принимала) участие изредка
- 3) ни разу не принимал (не принимала) участия (переходите к вопросу 22)

20. Если Вы принимали участие в осуществлении общественного контроля, то по чьей инициативе это происходило?

- 1) по своей инициативе
- 2) по инициативе общественной организации или ОСН
- 3) по инициативе самих органов местного самоуправления

21. В каких формах осуществлялся общественный контроль, в котором Вы принимали участие?

1) это были отчеты должностных лиц на заседаниях со свободным доступом общественности, общественные слушания по проектам актов органов местной власти

2) это было связано с моим личным участием как члена коллегиального органа местного самоуправления (горсовета, горисполкома, райадминистрации)

3) это было связано с моим участием в работе таких общественных структур, как _____

4) информация по этому поводу была размещена на веб-сайте органа местного самоуправления с возможностью свободного доступа

5) другое (укажите) _____

22. Какие, по-Вашему, меры надо принять, чтобы повысить качество предоставления социальных услуг на основе общественного контроля и улучшения сотрудничества общественных структур с социальными службами?

23. Сообщите, пожалуйста, некоторые сведения о себе:

23.1. Количество членов Вашей семьи, проживающих с Вами (необходимое подчеркнуть):

- 1) 1-2
- 2) 3-4
- 3) 5 и более

23.2. Ваш пол: 1) мужской 2) женский

23.3. Ваш социальный статус:

1) пенсионер 2) ветеран 3) инвалид 4) многодетная, одинокая мать

23.4. Каков примерно средний совокупный доход Вашей семьи в месяц, включая все источники (пенсию, стипендию, зарплату, пособия, другие доходы) на протяжении последнего года (в грн.)?

1) 0 – 800 2) 800 – 1 500 3) 1 500 – 3 000 4) > 3 000

СПАСИБО ЗА ВАШИ ОТВЕТЫ!

АКТИ

**МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ МІСТА ОДЕСИ ТА ІНШІ АКТИ,
ЩО ПІДЛЯГАЮТЬ МОДЕРНІЗАЦІЇ (РОЗРОБЦІ)**

Назва акту органу чи посадової особи, дата, номер	Зміст поправок до чинного акту, зміст нового акту
1. Акти законодавства	
1.1. Бюджетний кодекс України, затверджений Законом України від 21.06.2001 № 2542-III	Підпункт б) пункту 9 статті 87, де йдеться про видатки на державні програми соціальної допомоги, після слів «щорічна разова грошова допомога ветеранам Великої Вітчизняної війни» доповнити словами: <u>«сприяння зайнятості та активному довголіттю людей похилого віку»</u>. Доповнити вказаний пункт 9 новим підпунктом д) такого змісту: «Д) державні <u>програми сприяння зайнятості та активному довголіттю людей похилого віку;</u>». Включити <u>сприяння зайнятості та активному довголіттю</u> людей похилого віку до складу обов'язкових видів соціальної допомоги, по яких розраховуються видатки з державного бюджету на підтримку цього контингенту осіб.
1.2. Положення про комунальну установу «Територіальний центр соціального обслуговування (надання соціальних послуг)», затверджене постановою КМУ від 29.12.2009 № 141	Внести доповнення щодо <u>порядку та форм участі громадських та благодійних організацій, органів самоорганізації населення</u> на стадії виявлення громадян, що потребують соціальної допомоги, включаючи соціальне обслуговування, а також сприяння у наданні соціальної допомоги та громадський контроль – як у процесі надання цієї допомоги, так і при оцінюванні її ефективності
1.3. Наказ Міністерства соціальної політики, Міністерства економічного розвитку і торгівлі України, Міністерства фінансів України, державної служби	До пункту 1.8.3, який передбачає надання місцевими органами виконавчої влади щоквартальних даних Мінсоцполітики України для комплексного аналізу ситуації з бідністю за показниками соціально-економічного розвитку, внести доповнення щодо надання

статистики України, Національної академії наук України від 08.10.2012 № 629/1105/1059/408/612 «Про затвердження методики комплексної оцінки бідності»	інформації стосовно <u>розмірів різних видів соціальної допомоги</u> , наданих органами місцевого самоврядування за рахунок місцевих бюджетів.
1.4. Наказ Міністерства соціальної політики, Міністерства економічного розвитку і торгівлі України, Міністерства фінансів України, державної служби статистики України, Національної академії наук України від 12.03.2013 № 114/242/392/85/85 «Про затвердження Методики проведення моніторингу та оцінювання ефективності програм соціальної підтримки населення»	Запропонувати Мінсоцполітики звернутись до Кабінету Міністрів України з <u>ініціативою</u> щодо підготовки законопроекту, який би надав можливість поширити «Порядок проведення моніторингу та оцінювання ефективності програм соціальної підтримки населення», затверджений постановою КМУ від 20.06.2012 № 554, на програми соціальної допомоги органів місцевого самоврядування, з розробкою та ухваленням відповідної Методики, аналогічної затвердженій спільним наказом від 12.03.2013 № 114/242/392/ 85/85

2. Локальні нормативно-правові акти

2.1. Положення про Департамент соціального захисту населення Одеської обласної державної адміністрації, затверджене розпорядженням голови Одеської обласної державної адміністрації від 14.11.2012 № 1224/А-2012	1) <u>Доповнити</u> коло громадських утворень, з якими співпрацює департамент при наданні допомоги та соціальних послуг, органами самоорганізації населення як самими наближеними до проблем людей за місцем їхнього проживання, виклавши п. 4.28 Положення у такій редакції: «4.28. Сприяє благодійним, релігійним, громадським організаціям, <u>органам самоорганізації населення</u>, окремим громадянам у наданні допомоги та соціальних послуг соціально незахищеним громадянам.». 2) Враховуючи державну політику у сфері комунікацій, пропонуємо пункт 4.45 Положення викласти у такій редакції: «4.45. Забезпечує створення та підтримання в
--	--

	актуальному стані бази даних одержувачів усіх видів соціальної допомоги <u>із залученням відповідних структурних підрозділів районних державних адміністрацій, виконавчих органів місцевих рад, громадських утворень.</u>».
2.2. Розпорядження голови обласної державної адміністрації від 22.02.2013 № 145/А-2013 «Про затвердження складу колегії Департаменту соціального захисту населення Одеської обласної державної адміністрації»	<u>Крім голови</u> Громадської ради при Одеській обласній державній адміністрації, діяльність якої охоплює усі сфери життєдіяльності населення Одеської області, пропонуємо, як це передбачено п. 9 Положення про Департамент, <u>включити до складу колегії</u> при Департаменті соціального захисту населення ОДА представників відповідних інфраструктурних <u>громадських організацій</u>, які представляють інтереси тих найбільших соціально уразливих груп населення, що потребують соціального захисту та соціальної допомоги.
2.3. Положення про Департамент праці та соціальної політики Одеської міської ради, затверджено рішенням Одеської міської ради від 28.02.2011 № 384-VI	Внести доповнення щодо порядку та <u>форм співпраці</u> Департаменту та його структурних підрозділів з неурядовими організаціями на усіх етапах формування та реалізації соціальної політики у сфері соціальної допомоги населенню.
2.4. Положення про Піклувальну раду, створену при департаменті праці та соціальної політики Одеської міської ради, затверджено рішенням виконавчого комітету Одеської міської ради від 16.02.2011 № 59	1) <u>Ввести до складу Піклувальної ради</u> за посадою: представників комунальної установи «Міський центр гуманітарної допомоги, інформаційного та господарчого забезпечення», комунального підприємства «Сервісний центр», Організації ветеранів міста Одеси. 2) У пункті 4.5 Положення, де передбачено надання матеріальної допомоги внаслідок надзвичайних ситуацій у сумі до 10,0 тис. грн, <u>навести перелік надзвичайних ситуацій</u>, при яких надається вказана допомога, а також критерії віднесення ситуації до характеру надзвичайних, передбачити також диференціацію подібних ситуацій за ступенем тяжкості.
2.5. Положення про комісію з визначення осіб, які потребують адресної муніципальної допомоги та перебувають	1) Передбачити у складі комісії, що є колегіальним органом при Одеському міському голові, створеним для координації роботи з призначення адресної муніципальної допомоги на погашення заборгованості з

у складних життєвих обставинах і не мають змоги своєчасно та в повному обсязі сплачувати за спожиті житлово-комунальні послуги, затверджене рішенням виконавчого комітету Одеської міської ради від 14.07.2011 № 512	оплати за житлово-комунальні послуги, <u>представників громадських об'єднань та органів самоорганізації міста</u>, збільшивши за рахунок цього кількісний склад комісії <u>до 15 осіб</u> (п. 2.3 Положення). 2) До складу документів, які розглядає комісія при вирішенні питання щодо призначення адресної муніципальної допомоги (п. 3.2), включити й клопотання <u>органів самоорганізації населення</u>. 3) Пункт 3.4, де йдеться про залучення до роботи комісії сторонніх осіб, викласти у такій редакції: «3.4. Залучення представників відповідних профільних структурних підрозділів <u>виконавчих органів Одеської міської ради</u> та сторонніх <u>експертів</u> для вирішення певних завдань комісії». 4) У пункті 3.6, де йдеться про перелік факторів, які мають бути враховані комісією, останній фактор викласти у такій редакції: «- певні життєві обставини особи, яка потребує допомоги (визначається в акті обстеження соціальних та матеріально-побутових умов проживання, письмових підтвердженнях громадських організацій, <u>органів самоорганізації населення</u>, сусідів та інших документах). 5) У пункті 4.2 Положення, де йдеться про максимальний розмір адресної муніципальної допомоги (1,0 тис. грн) і де передбачено, що у виключних випадках за дорученням міського голови або його заступників призначається додаткова адресна муніципальна допомога у більшому розмірі, пропонується конкретизувати перелік цих випадків та порядок призначення додаткової адресної муніципальної допомоги у більшому розмірі. 6) У пункті 4.3, де йдеться про документи, які необхідно представити на розгляд Комісії для призначення адресної муніципальної допомоги, пропонується перелік «інших документів, які засвідчують складні життєві обставини, внаслідок яких <u>певні особи</u> не мають змоги своєчасно та в повному обсязі
---	--

	сплачувати за спожиті житлово-комунальні послуги» доповнити <u>орієнтовним (відкритим) переліком видів цих документів</u> 7) Слід уточнити редакцію пункту 4.4, відповідно до якого «Отримати адресну муніципальну допомогу на погашення заборгованості з оплати за житлово-комунальні послуги <u>може</u> (а не має) особа, на яку відкриті особові рахунки» – оскільки відкриття особового рахунку є необхідною, але недостатньою умовою отримання муніципальної допомоги.
2.6. Проект Положення про порядок та критерії надання населенню послуг з соціальної допомоги (нове)	Положення має передбачати: перелік видів послуг, які надаються населенню в місті з соціальної допомоги; умови отримання вказаних видів послуг; критерії оцінки потреби та прийняття рішень щодо надання послуг; порядок розгляду заяв; необхідна документація; показники оцінювання якості соціальних послуг; механізми моніторингу та контролю.
2.7. Проект розпорядження міського голови щодо створення єдиної інформаційної бази отримувачів соціальних послуг (нового)	Має містити заходи з <u>удосконалення єдиної інформаційної бази</u> отримувачів соціальних послуг з різних джерел, що дасть можливість налагодити співпрацю між органами публічної влади та громадськими і благодійними організаціями, більш об'єктивно і цілеспрямовано формувати та реалізовувати в місті політику у сфері соціального захисту, соціальної допомоги населенню.
2.8. Програма надання соціальної допомоги незахищеним верствам населення міста Одеси та інших видів фінансової підтримки на 2013 рік, затверджена рішенням Одеської міської ради від 21.12.2012 № 2459-VI	Внести до чинної Програми 2013 року такі зміни: 1) <u>Розширити перелік</u> завдань програми, доповнивши види соціальної допомоги, спрямовані на задоволення суто матеріальних та фізіологічних потреб громадян, завданнями щодо надання нематеріальних видів соціальної допомоги. 2) <u>Уточнити процедуру</u> розгляду питання щодо надання в «особливих випадках» адресної грошової допомоги ветеранам Великої Вітчизняної війни 1941-1945 років, учасникам бойових дій, реабілітованим громадянам та громадським організаціям ветеранів міста Одеси (пункт 1.3 Програми).

	3) <u>Визначити форми</u> реалізації зазначеного у Програмі такого стратегічного пріоритету міста Одеси, як «підтримка і розвиток громадської активності у суспільному житті», та надати роз'яснення щодо механізмів участі громадськості у реалізації цього пріоритету (розд. 2 Програми). 4) <u>Визначити механізм</u> отримання адресної грошової соціальної допомоги соціально незахищеним верствам населення, які зареєстровані та фактично проживають у місті Одесі, в «особливих випадках» (пункт 7.3 таблиці). 5) <u>Надати роз'яснення</u> щодо механізмів реалізації завдань Програми, а саме: критерії оцінки нужденності осіб, які претендують на соціальну допомогу, та процедури прийняття рішення щодо надання соціальної допомоги у спірних ситуаціях (розділ 7 Програми).
2.9. Проект Програми надання соціальної допомоги незахищеним верствам населення міста Одеси та інших видів фінансової підтримки на 2014 р. (новий)	Передбачити у проекті Програми на 2014 рік аналогічні зміни, які пропонується внести у чинну Програму-2013
2.10. Програма «Рівність» на 2012-2015 роки, затверджена рішенням Одеської міської ради від 19.04.2012 № 1875-VI	Надати роз'яснення щодо механізму участі громадських організацій інвалідів у визначенні пріоритетів програми, участі їх у наданні певних видів соціальних послуг та громадського контролю за реалізацією завдань Програми.
2.11. Основні положення Міської програми сприяння активному довголіттю людей похилого віку (нової)	Основні положення Програми мають передбачати: - проведення діагностики соціально-психологічного стану та соціальної паспортизації людей похилого віку; - організацію соціально-психологічної і геронтологічної підтримки пенсіонерів міста Одеси; - сприяння активності людей похилого віку у реалізації їх професійних навичок; - реалізацію заходів духовної, освітньої і культурної підтримки людей похилого віку,

	різних форм реалізації їх творчого та інтелектуального потенціалу; - сприяння розвитку ефективних форм спадкоємності поколінь, активному використанню життєвого і духовного досвіду людей похилого віку у вихованні молодого покоління; - створення умов для підтримки здорового способу життя, активного відпочинку і проведення змістовного дозвілля людей похилого віку; - розвиток суспільної активності і різних форм самоорганізації людей похилого віку; - розвиток механізмів участі людей похилого віку у підготовці і реалізації рішень органів влади, що зачіпають їхні інтереси; - реалізацію заходів підтримки волонтерського руху людей похилого віку, розвитку само- та взаємодопомоги; - реалізацію профілактичних заходів з психологічного пом'якшення переходу людей середнього віку у категорію людей похилого віку, зокрема, при виході на пенсію.
--	--

ЕКСПЕРТНЕ ВИЗНАЧЕННЯ ВАГОМОСТІ КРИТЕРІЇВ

Критерії	Експерти				Σ	Ваго- мість
	Експерт 1	Експерт 2	Експерт 3	Експерт 4		
1. Затратність	4	3	4	5	16	0,128
2. Чиста вигода	5	5	5	4	19	0,151
3. Ефективність	5	4	5	5	19	0,151
4. Рівноправ'я	3	4	4	4	15	0,119
5. Адміністративна простота	2	2	1	3	8	0,065
6. Правове забезпечення	2	1	2	3	8	0,065
7. Політична прийнятність	4	3	3	4	13	0,102
8. Обсяг невизначеності	4	3	2	3	12	0,098
9. Реальність здійснення	3	4	5	4	16	0,121
ПІДСУМОК:	-	-	-	-	-	1,000

ЗІСТАВЛЕННЯ ВАРІАНТІВ ВИРІШЕННЯ ПРОБЛЕМ

Критерії	Вагомість критеріїв	Стратегія 1: <i>Залишити систему у нинішньому стані</i>		Стратегія 2: <i>Муніципально-громадська система соцдопомоги</i>		Стратегія 3: <i>На основі владно-громадського партнерства</i>	
		Групова експертна оцінка	Приведе-на оцінка	Групова експертна оцінка	Приведе-на оцінка	Групова експертна оцінка	Приведе-на оцінка
1. Затратність	0,128	5	0,640	1	0,128	3	0,384
2. Чиста вигода	0,151	1	0,151	5	0,755	3	0,453
3. Ефективність	0,151	3	0,453	5	0,755	4	0,604
4. Рівноправ'я	0,119	1	0,119	5	0,595	3	0,357
5. Адміністративна простота	0,065	5	0,325	1	0,065	3	0,195
6. Правове забезпечення	0,065	5	0,325	1	0,065	2	0,130
7. Політична прийнятність	0,102	2	0,204	5	0,510	3	0,306
8. Обсяг невизначеності	0,098	5	0,475	2	0,196	3	0,294
9. Реальність здійснення	0,121	5	0,605	2	0,242	5	0,605
ПІДСУМОК:	1,00	32	3,297	27	3,311	29	<u>3,328</u>

АНАЛІЗ ПІДСУМКІВ ЕКСПЕРТНО-СОЦІОЛОГІЧНОГО ОПИТУВАННЯ

Відповідно до завдань проекту і з метою виявлення експертної думки представників надавачів та споживачів різних видів соціальної допомоги стосовно якості та організації надання соціальної допомоги, експерти провели комплексне **експертно-соціологічне опитування** – серед працівників міської системи соціальної допомоги та соціальних працівників недержавних організацій, що надають соціальну допомогу, – як представників **надавачів** соціальної допомоги, а також серед членів ветеранських, громадських організацій, органів самоорганізації населення, які представляють інтереси **отримувачів** цієї допомоги. Перелік цих установ та організацій наведено у **додатку С**.

Загалом було опитано **265 осіб**, з яких **128** або **48,3%** представляли інтереси надавачів, а **137** або **51,7%** – інтереси отримувачів соціальної допомоги. Форми листів опитування наведені відповідно у **додатках К і Л** цього звіту.

Розробники обох опитувальників намагалися зблизити там, де це було можливо, зміст запитань представникам надавачів та отримувачів соціальної допомоги щодо оцінки якості самих соціальних послуг та організації їхнього надання, аби мати можливість порівняти думку обох категорій учасників опитування на одні й ті самі питання.

В експертів, які оцінювали якість та організацію соціальної допомоги з позиції **отримувачів** соціальних послуг, в ході дослідження були виявлені думки стосовно того:

- якою мірою їх задовольняє якість та організація надання соціальних послуг у цілому та окремо кожного з основних видів послуг;
- чи доводилося їм часто опитаним скаржитися на незадовільну якість соціальних послуг, кому були адресовані ці скарги і якою мірою вони були задоволені;
- наскільки, на їх думку, існує в місті співпраця між громадськими структурами і соціальними службами у сфері надання основних видів соціальної допомоги;
- чи доводилося опитуваним особисто брати участь у підготовці та прийнятті рішень і розпоряджень міської влади щодо поліпшення якості надання соціальних послуг і який був результат цієї участі;
- якою мірою отримувачі соціальної допомоги інформовані про існуючі можливості їх участі у поліпшенні системи надання соціальних послуг;
- який вплив справляють жителі міста на все, що стосується діяльності місцевої влади з виявлення та вирішення соціальних проблем одеситів, зокрема у сфері надання соціальної допомоги;

- що могло би поліпшити ситуацію у сфері надання соціальної допомоги в місті, зокрема, на основі громадського контролю та покращення співпраці громадських структур з соціальними службами.

В експертів, які оцінювали якість та організацію соціальної допомоги з позиції **надавачів** соціальних послуг, в ході дослідження були виявлені думки стосовно того:

- як вони оцінюють якість та організацію надання соціальних послуг потребу-ючим їх людям соціальними службами міста у цілому та по кожному виду допомоги, зокрема, наявність чітких правил, простоту оформлення, кваліфікацію персоналу;

- наскільки адресно та соціально справедливо надаються в місті матеріальна та інші види соціальної допомоги;

- звідки жителі міста отримують інформацію про роботу органів місцевої влади щодо вирішення питань соціальної допомоги?

- чи зверталися опитані до вищестоящего керівництва з пропозиціями щодо поліпшення якості надання соціальної допомоги і яка була реакція на ці пропозиції;

- чи існує співпраця між соціальними службами міста і громадськими структурами у сфері надання соціальної допомоги і яких видів соціальної допомоги це стосується;

- який вплив справляють самі одержувачі соціальної допомоги на ефективність роботи соціальних служб;

- які заходи треба вжити, щоб покращити в місті якість надання соціальної допомоги.

При опитуванні експертів з'ясовувалися також дані про їхній вік, стать, соціальний статус та середній сукупний дохід сім'ї, а у соціальних працівників з'ясовувався також стаж роботи у сфері соціальної допомоги.

Так, серед опитаних 207 осіб або **78,1%** були жінки та 58 або **21,9%** – чоловіки.

Матеріальне становище учасників опитування характеризують такі дані: середньодушовий дохід у сім'ї в сумі менше 800 грн мають **4,5%** опитаних, дохід у межах 800–1500 грн в місяць виявлено у **41,5%** опитаних; **38,5%** оцінюють свій середньодушовий дохід у межах від 1 500 до 3 000 грн на місяць, а **15,5%** мають середньодушовий дохід у сім'ї вищий за 3 000 грн на місяць.

Більшість з числа опитаних соціальних працівників (**57,8%**) працює у системі соціальної допомоги більше 5 років, причому **39%** з них має стаж цієї роботи більше 10 років. Майже третина фахівців (**28,9%**) професійно займається соціальною допомогою менше 3 років, що може свідчити про те, що процес омолодження працівників цієї сфери відбувається достатньо активно.

Результати опитування представників отримувачів та надавачів соціальної допомоги виглядають таким чином.

У цілому **якістю** соціальних послуг, що надаються в місті пенсіонерам, ветеранам, інвалідам, малозабезпеченим сім'ям та іншим категоріям соціально уразливих верств населення, повністю і значною мірою задоволені усього **23,0%**, тобто менше чверті опитаних, у той час, як задоволені незначною мірою і зовсім не задоволені станом справ у цій сфері **77,0%** опитаних. На жаль, така у цілому негативна оцінка опитаних частково суперечить оцінці експертів, які проводили своє дослідження напередодні цього опитування і достатньо позитивно оцінюють якість та організацію надання соціальної допомоги в місті у реальних умовах сьогодення і на тлі інших міст.

Певною несподіванкою для дослідників при вивченні даного питання виявилось те, що думки отримувачів та надавачів соціальної допомоги тут майже співпали.

При оцінці якості кожного конкретного виду соціальної допомоги серед дев'яти основних видів соціальної допомоги, які розглядалися у цьому дослідженні, а саме: одноразова матеріальна допомога, регулярні цільові виплати, медико-соціальна допомога, соціальний догляд на дому та в стаціонарних установах, юридична допомога, соціально-побутова допомога, інформаційно-культурна підтримка, сприяння активному довголіттю та сприяння працевлаштуванню і зайнятості – найбільше **високих** оцінок отримала якість інформаційно-культурної підтримки уразливих верств населення (**12,0%** опитаних) та регулярні цільові виплати (**11,7%**). Але щодо останнього виду допомоги значно вище його оцінили саме надавачі (**16,4%**), аніж отримувачі (**7,3%**).

Аналогічні розбіжності у високих оцінках соцдопомоги мають місце між її надавачами і отримувачами стосовно соціального догляду на дому (**10,2%** проти **2,9%**) та медико-соціальної допомоги (**8,6%** проти **1,5%**). Але при цьому варто визнати, що високими оцінками рівень якості усіх видів соціальної допомоги оцінило небагато (лише менше десятої частини) опитаних.

Значно більше при відповіді на це запитання виявилось задовільних та низьких оцінок по кожному з видів соцдопомоги. І тут також оцінки надавачів у більшості випадків значно відрізняються від оцінок отримувачів цієї допомоги.

Оцінкою «**задовільно**» найбільша кількість опитаних (**46,8%**) оцінили якість соціального догляду на дому та в стаціонарних установах. Хоча всередині цієї сумарної оцінки має місце достатньо велика розбіжність між оцінками представників надавачів цього виду допомоги (**61,0%**) та її отримувачів (**33,5%**).

Ще більший розрив у задовільних оцінках надавачів та отримувачів виявився стосовно одноразової матеріальної допомоги, яка загалом оцінена як «задовільна» **43,8%** опитаних, але при цьому такої оцінки

дотримуються **61,7%** опитаних представників надавачів та значно менше (**27,0%**) отримувачів цього виду допомоги.

Найбільш однотайними були думки опитаних у **низьких** оцінках якості різних видів соціальної допомоги. «Лідерами» низьких оцінок виявилися такі два види соціальної допомоги, як сприяння активному довголіттю та сприяння працевлаштуванню і зайнятості (**74,3%** та **73,2%**). Причому перший з цих двох видів соцдопомоги негативно оцінила рекордна кількість опитаних отримувачів – **81,0%**.

Найменшу кількість негативних оцінок серед усіх видів соцдопомоги (**45,3%**) отримав соціальний догляд на дому та в стаціонарних установах.

Стосовно оцінки **організації** надання кожного з видів послуг, зокрема, наявності чітких правил, простоти оформлення, уважності персоналу тощо, думка опитаних виглядає таким чином.

Оцінкою «добре» найбільше опитаних (**25,7%**) оцінило організацію регулярних цільових виплат, причому так високо оцінили цей вид допомоги **41,4%** надавачів і лише **10,9%**, тобто у чотири рази менше представників її отримувачів. Розбіжність у високих в оцінках близького за характером виду допомоги – одноразової матеріальної допомоги – ще значніша: оцінкою «добре» цей вид цінили **36,0%** опитаних представників надавачів і лише **5,1%** представників отримувачів.

Як **«терпиму»** більшість опитаних оцінили організацію медико-соціальної допомоги (**42,6%**).

А ось оцінкою **«нікуди не годиться»** більшість опитаних знов оцінило неналежну організацію таких двох видів соціальної допомоги, як сприяння активному довголіттю та сприяння працевлаштуванню і зайнятості (**68,7%** та **64,5%**).

І знов найменше негативних оцінок отримала організація соціального догляду на дому та в стаціонарних установах (**39,2%**). Хоча тут знов спостерігається істотна розбіжність в оцінках представників надавачів (**19,5%**) та отримувачів цього виду соціальної допомоги (**57,6%**).

А ось на запитання, наскільки адресно, на погляд представників надавачів соціальної допомоги, надається у нашому місті одноразова матеріальна допомога, **23,5%** опитаних вважають, що її отримують саме ті особи кому вона найбільше необхідна, **32,0%** впевнені, що цю допомогу отримують не самі нужденні, а **44,5%** представників надавачів соціальної допомоги вважають, що саме ті, хто найбільшою мірою її потребує, взагалі залишаються без допомоги.

В умовах наявних зовнішніх та внутрішніх проблем життєздатність та перспективи удосконалення системи соціальної допомоги значною мірою залежать від готовності як споживачів, так і самих надавачів соціальної допомоги, критично оцінюючи її стан, самим намагатися позитивно **вплинути** на покращення справ у цій сфері.

Для з'ясування потенціалу **творчої активності** громадських лідерів і керівних працівників системи соціальної допомоги та здатності цієї системи до сприйняття позитивної ініціативи «знизу» учасникам опитування було задано декілька запитань щодо ефективності їхніх звернень до керівництва різних рівнів з пропозиціями стосовно усунення існуючих недоліків.

В ході опитування з'ясувалося, що більшості опитаних представників **отримувачів** соціальної допомоги, а саме **51,8%** з них, протягом минулого року доводилося скаржитися на незадовільну якість наданих соціальних послуг. Причому більше половини з них це доводилося робити більше одного разу: 1-3 рази зверталися **24,8%** опитаних, 4-10 разів – **21,9%** і навіть більше 10 раз звернулося **5,1%** опитаних представників отримувачів соціальної допомоги. Звернення **52,1%** тих, хто звертався, були індивідуальними, решта – груповими.

Щодо інстанцій, куди зверталися опитані представники отримувачів соціальної допомоги, то тут переважають звернення до депутатів міської ради (**47,9%**), а також в райадміністрацію (**40,8%**) та до міської ради (**38,0%**).

Важливим є характер реакції посадових осіб на вказані звернення. З'ясувалося, що скарга опитаних була задоволена повністю у **15,5%** випадках, задоволена частково – у **26,8%**, по суті не задоволена, а отримана відписка – у **63,2%** випадках і, нарешті, скарга не була задоволена і взагалі не отримано відповіді – у **8,5%** випадках.

Що стосується опитування представників **надавачів** соціальної допомоги на предмет їхніх звернень до різних інстанцій зі скаргами та пропозиціями, з'ясувалося, що **35,2%** опитаних зверталися в різні інстанції. Найчастіше ці звернення направлялися до керівництва терцентрів (**57,8%**) та до Департаменту соціальної політики і праці Одеської міської ради (**42,2%**).

З усіх цих звернень, за даними опитування, **53,3%** пропозицій були прийняті і враховані у роботі, у **35,6%** випадків пропозиції були тільки взяті до відома, а у **11,1%**, на думку опитаних, пропозиції взагалі не були прийняті до уваги.

У процесі опитування з'ясовувалася думка представників як надавачів, так і отримувачів соціальної допомоги на предмет того, що могло би поліпшити ситуацію з наданням соціальної допомоги в місті Одесі. При цьому було запропоновано декілька варіантів відповідей і залишена можливість надати власні пропозиції.

За результатами опитування виявлено, що пріоритетним напрямком поліпшення ситуації у сфері соціальної допомоги в місті вважається **розвиток співпраці** соціальних служб та громадських структур в наданні послуг у сфері соціальної допомоги, а також підтримка місцевою владою громадських структур і передача їм максимального обсягу повноважень і ресурсів з надання соціальної допомоги. Так вважають **50,9%** усіх опитаних, причому цієї думки дотримуються **63,3%** представників надавачів соцдопомоги і **39,4%** її отримувачів.

Достатньо високий рейтинг серед пропозицій отримало **посилення контролю** з боку громадськості за роботою соціальних служб, що надають соціальні послуги. Цю пропозицію підтримало **47,5%** опитаних, причому серед них **62,0%** представників отримувачів соцдопомоги і **32,0%** її надавачів.

Підвищення активності самих соціально незахищених громадян з метою розвитку соціальної взаємодопомоги вважають перспективним **32,1%** опитаних, що також можна вважати достатньо високим рейтингом цього напряму модернізації системи, враховуючи, що більшість з отримувачів соціальної допомоги є людьми похилого віку, інвалідами і не завжди у змозі проявляти активність.

Серед **індивідуальних пропозицій** опитаних щодо поліпшення ситуації у сфері соціальної допомоги можна відмітити такі: частіше перевіряти стан соціального захисту населення; розвивати соціальну взаємодопомогу; підвищити інформаційно-культурну підтримку людей похилого віку; зменшити бюрократичні процедури при призначенні та наданні соціальної допомоги; бути більш уважнішими до літніх людей.

Враховуючи велике значення взаємодії між собою усіх суб'єктів, хто хоче і може надати соціальну допомогу потребуючим її мешканцям, що підтверджує і думка учасників опитування, які вважають цей напрямок пріоритетним для покращення стану справ у цій сфері, в ході анкетування приділено значну увагу з'ясуванню питання, **чи існує реальна співпраця** між громадськими структурами і службами міської ради у сфері надання соціальної допомоги.

Те, що така взаємодія існує реально і відбувається активно вважають **12,5%** опитаних, причому серед них такої думки дотримується майже **в двічі** більше представників надавачів соціальної допомоги, аніж її отримувачів.

Те, що згадана взаємодія носить епізодичний характер, вважають **33,2%** опитаних і тут розбіжностей у двох груп опитаних майже немає. Найбільша же кількість опитаних, а саме **39,6%** вважають, що така взаємодія носить формальний характер, і тут теж думки представників надавачів і отримувачів соцдопомоги співпали. А ось що такої взаємодії взагалі немає, вважає **14,7%** опитаних, причому представники отримувачів допомоги у цьому більш впевнені аніж представники надавачів соцдопомоги (**19,0%** проти **10,2%**).

Крім загального стану, опитані оцінили рівень взаємодії по кожному із досліджуваних видів соціальної допомоги. Виявилось, що на думку більше половини (**50,9%**) учасників опитування, найбільш продуктивна і активна взаємодія зараз відбувається у сфері надання одноразової матеріальної допомоги. Мабуть, опитані пригадали активну і регулярну роботу піклувальних рад при міському департаменті соціальної політики та при районних терцентрах.

Найнижчий рівень владно-громадської взаємодії опитані відмітили у сферах сприяння активному довголіттю та сприяння зайнятості й праце-

влаштуванню – відповідно **15,8%** та **12,5%**, що підтверджує **неналежний** рівень уваги соціальних служб до цих видів соціальної допомоги.

Розглядаючи можливості впливу на стан соціальної допомоги у місті з боку організованої громадськості та самих потенційних отримувачів соціальної допомоги, організатори анкетування з'ясували, якою мірою ці отримувачі **інформовані** про можливості впливу на систему надання соціальних послуг та звідки вони отримують **інформацію** про роботу органів міської влади та соціальних служб.

За даними опитування представників отримувачів соціальної допомоги, достатньою мірою себе інформованими про такі можливості вважають **20,4%**, інформованими недостатньою мірою вважають себе **37,3%** опитаних, а більшість опитаних або **42,3%** взагалі не мають такої інформації.

Найбільш популярним джерелом інформації про роботу соціальних служб в місті **84,9%** опитаних вважають **телебачення**. На другому місці (**66,0%**) – **місцева преса**.

Стосовно можливості **впливу жителів** міста, самих одержувачів соціальної допомоги на ефективність роботи соціальних служб, думка опитуваних виглядає так. **19,2%** опитаних вважають, що цей вплив є значним, **43,0%** вважають, що цей вплив незначний і **37,8%** вважають, що цього впливу взагалі немає.

На запитання, чи доводилося представникам отримувачів соціальної допомоги особисто брати участь у здійсненні **громадського контролю** за діяльністю соціальних служб відповіді респондентів розподілилися таким чином.

Часто брали участь у здійсненні громадського контролю діяльності органів влади **8,8%** опитаних. Зрідка долучалися до громадського контролю **21,2%** опитаних і решта **70,0%** ніколи не долучалися до процедури громадського контролю. Тобто, можна заключити, що справжнього досвіду і навичок здійснювати громадський контроль у активної громадськості майже немає.

Найбільшу зацікавленість організаторів опитування та самих опитуваних викликало відкрите запитання: **яких заходів** треба вжити, щоб підвищити якість надання соціальних послуг, у тому числі на основі громадського контролю та покращення співпраці громадських структур з соціальними службами.

На це запитання надійшло чимало корисних та цілком слушних пропозицій, які свідчать про реальну зацікавленість більшості опитаних станом справ у цій сфері та їхнім бажанням покращити цей стан. Нижче наведені узагальнені відповіді на вказане відкрите запитання.

**Узагальнені відповіді учасників опитування на відкрите запитання:
«Які заходи треба вжити, щоб підвищити в місті якість
надання соціальної допомоги?»**

Відповіді представників ОТРИМУВАЧІВ соціальної допомоги:

- ☐ Посилити контроль державних служб за соціальними працівниками (14 відп.);
- ☐ Наблизити владу до потреб громади (4 відп.);
- ☐ Збільшити бюджетне фінансування сфери соціальної допомоги (4 відп.);
- ☐ Законодавчо підтримати органи самоорганізації населення (4 відп.);
- ☐ Поліпшити співпрацю соціальних структур із соціальними службами (3 відп.);
- ☐ Підвищити контроль державної влади за якістю соціальних послуг (3 відп.);
- ☐ Дати можливість органам самоорганізації населення брати участь у розвитку громадських структур (2 відп.);
- ☐ Брати громадськості активну участь у всіх сферах (2 відп.);
- ☐ Поліпшити зв'язки з інвалідами Великої Вітчизняної війни;
- ☐ Забезпечити активну участь громадськості;
- ☐ Підвищити зарплату соціальним працівникам;
- ☐ Персональна відповідальність посадових осіб за вчинені діяння і жорсткий контроль за їх діяльністю з боку громадських організацій;
- ☐ Підвищити гласність і поширювати більше інформації;
- ☐ Професійно надавати соціальні послуги для членів громади;
- ☐ Делегувати деякі владні повноваження органам самоорганізації населення;
- ☐ Зменшити бюрократичні процедури;
- ☐ Посилити роль громадських організацій у формуванні та розвитку суспільної свідомості та підвищення рівня самоорганізації;
- ☐ Зменшити кількість контролюючих органів, посилити їх відповідальність і співпрацю між собою;
- ☐ Посилити контроль за наданням послуг;
- ☐ Збільшити участь громадськості;
- ☐ Збільшити прозорість, громадський контроль, щорічні звіти з надання соцпослуг;
- ☐ Розширити діапазон людей, що отримують соціальну допомогу;
- ☐ Відновити видачу хлібних карток, зменшити ціни на медикаменти для інвалідів;

- ❑ Реорганізувати законодавчу базу;
- ❑ Створити комісію з ліквідації всіх комісій.

Відповіді представників НАДАВАЧІВ соціальної допомоги:

- Підвищити заробітну плату соціальним працівникам та збільшити кількість робочих місць (13 відповідей);
- Збільшити бюджетне фінансування та міські цільові програми, внести додаткові соціальні послуги в міську програму (11 відп.);
- Розвивати співробітництво соціальних служб та громадських структур у виявленні нужденних і наданні соціальної допомоги (8 відп.);
- Застосовувати індивідуальний підхід до кожного підопічного та визначення його потреб (5 відп.);
- Передбачити у програмі справедливий розподіл коштів (4 відп.);
- Забезпечити гласність прозорість в роботі соціальних служб (4 відп.);
- Посилити контроль за роботою соціальних служб (3 відп.);
- Створити єдину інформаційну базу і провести моніторинг і визначити категорії людей, які найбільш потребують допомоги (3 відп.);
- Запровадити консультації психологів, психіатрів та інших фахівців (2 відп.);
- Збільшити обсяги допомоги для нужденних (2 відп.);
- Пам'ятати всіх, хто працював, а зараз старі, немічні люди, приділяти їм увагу і допомагати побільше, адже вони цього заслуговують (2 відп.);
- Шукати підприємства, які можуть надавати спонсорську допомогу (2 відп.);
- Спростити оформлення пакету документів для надання допомоги (2 відп.);
- Змусити депутатів виконувати свої передвиборчі обіцянки (2 відп.);
- Взаємодіяти з благодійними організаціями (2 відп.);
- Проводити навчання персоналу;
- Додати програми справедливим соціальним розподілом коштів на поліпшення побутових умов громадян (ремонт побутової техніки, ремонт житла тощо);
- Підвищити пенсії і відмовитися від столових та технічних послуг;
- Налагодити співпрацю з медичними та оздоровчими центрами;
- Глибше вникати в ситуацію людини, що звернулася по допомогу;
- Змінити концепцію надання соціальної допомоги – виходити з реальних потреб людей;
- Обмінювати деякі види пільг, що не використовуються усіма жителями, замінити їх адресною допомогою;
- Віддати більше пансіонатів для літніх людей на комунальній формі власності;
- Надавати безкоштовні медичні послуги;

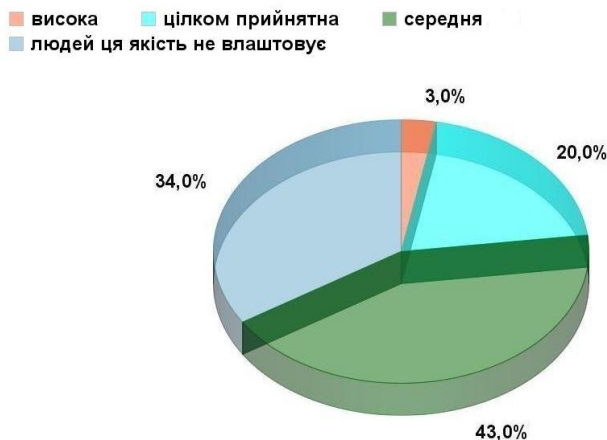
- Найбільш нужденним громадянам надавати соціальну допомогу у більших розмірах;
- Розробляти соціальні програми за участю громадськості;
- Поліпшити матеріальну базу соціальної служби;
- Регулярно відвідувати нужденних і реально їм допомагати;
- Налагодити реальну взаємозв'язок між громадськими організаціями та соціальними службами;
- Залучити засоби масової інформації для інформування населення про роботу громадських організацій;
- Посилити співпрацю з органами самоорганізації населення;
- Організувати більше соціальних структур та взаємодію між ними;
- Зробити роботу соціальної служби більш престижною і більш оплачуваною, залучати до роботи ініціативних, комунікабельних молодих людей, забезпечити їх роботою;
- Збір інформації зробити більш лояльним, коли формально допомогу слід надати, але по факту вона не потрібна, а коли справді необхідна, – немає підстав;
- Підвищити кваліфікацію працівників у соціальній сфері;
- Спільно працювати і запровадити контроль незалежних організацій;
- Підвищити зарплату персоналу соціальних служб, забезпечити сучасною технікою;
- Влада більше повинна звертати уваги на соціальні служби (комп'ютеризація, єдина комп'ютерна система);
- Збільшити зарплату співробітникам, організовувати курси підвищення кваліфікації соцпрацівників;
- Відновити програми які закриті (хлібні картки, побутова техніка, допомога в оплаті опалення);
- Збільшити фінансування соціальної служби у цілому.

Наведені нижче **діаграми** ілюструють відповіді респондентів, отримані під час експертно-соціологічного опитування.

Діаграми, які ілюструють дані експертно-соціологічного опитування щодо оцінки якості соціальної допомоги в місті Одесі

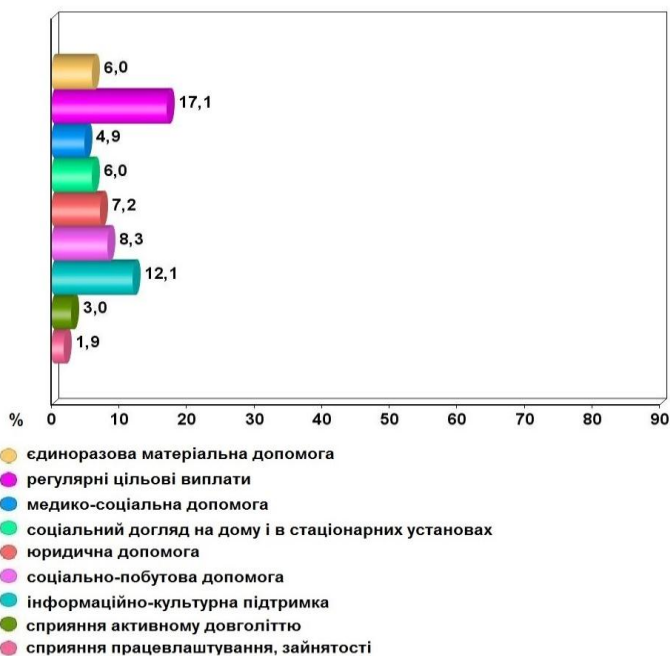
Діаграма 1

Оцінка якості соціальної допомоги, яку надають соціальні служби міста

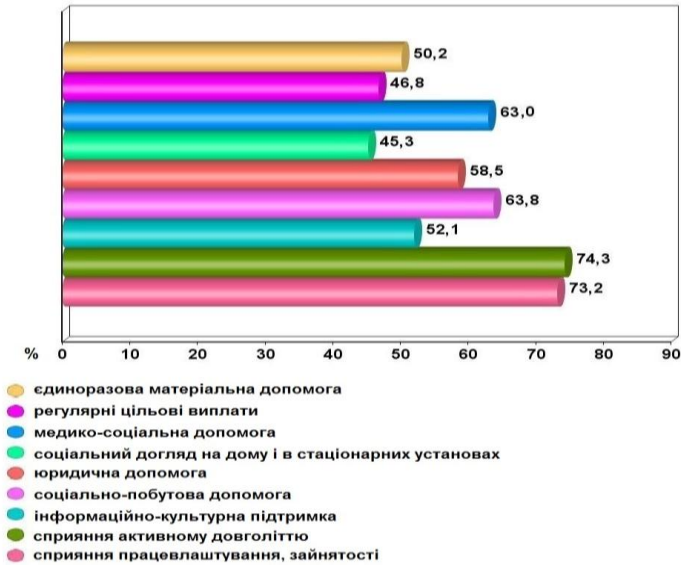
Діаграма 2

Види соціальних послуг, якість яких оцінена як «висока»

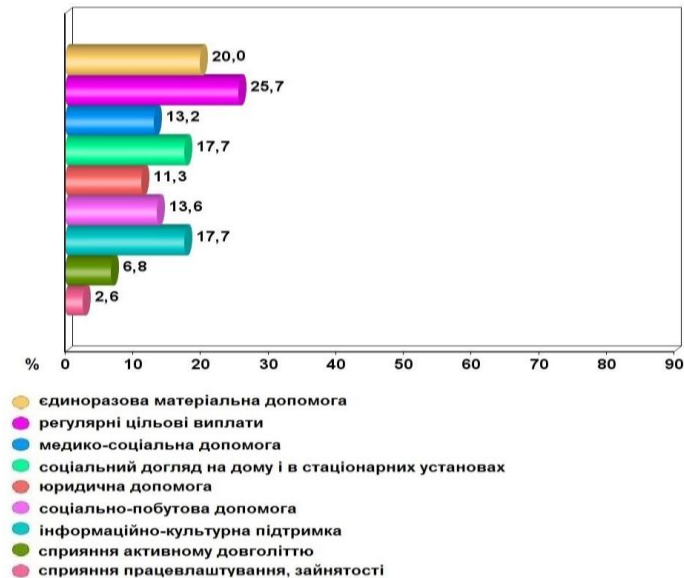
Діаграма 3

Види соціальних послуг, якість яких оцінена як «низька»

Діаграма 4

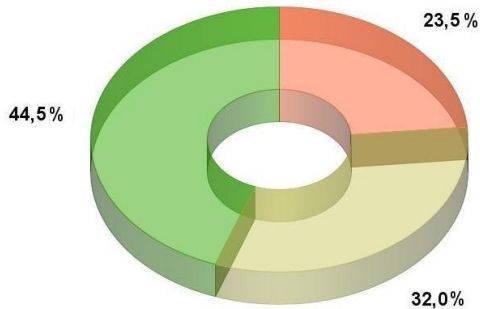
**Види соціальних послуг, організація надання яких оцінена як «добра»
(наявність чітких правил, простота оформлення, кваліфікація персоналу)**

Діаграма 5

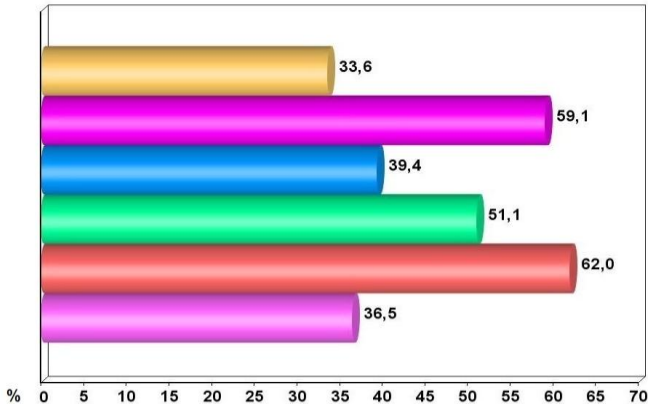
Адресність надання одноразової матеріальної допомоги

- допомогу отримують саме ті, кому вона найбільше необхідна
- цю допомогу отримують не самі нужденні
- ті, хто особливо її потребує, часто залишаються без допомоги

Діаграма 6

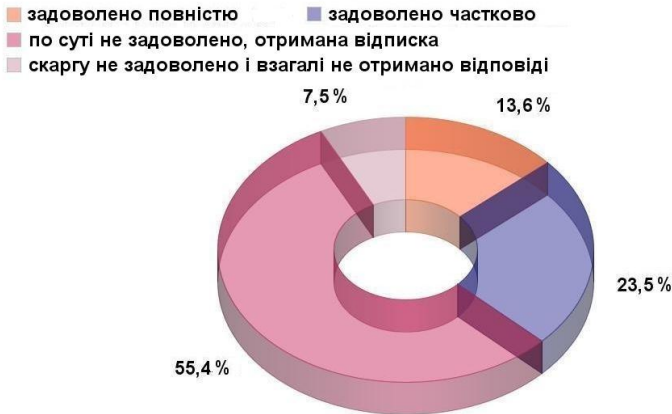
Шляхи покращення ситуації з наданням соціальних послуг в місті Одесі

- розширення переліку соціальних послуг, що надаються
- підтримка громадських структур, передача їм максимального обсягу повноважень і ресурсів для надання соціальної допомоги
- розвиток співпраці соціальних служб та громадських структур у наданні послуг у сфері соціальної допомоги
- своєчасне виявлення і запобігання проблемних ситуацій в житті населення міста, в першу чергу, соціально незахищених громадян
- посилення контролю з боку громадськості за роботою соціальних служб, що надають соціальні послуги
- підвищення активності самих соціально незахищених громадян з метою розвитку соціальної взаємодопомоги

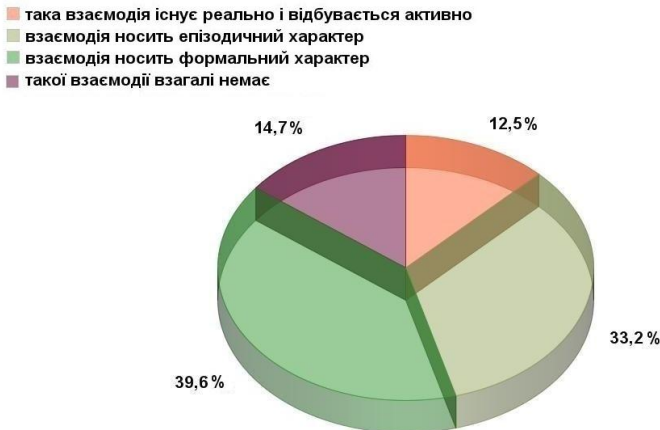
Діаграма 7

Ступінь задоволеності громадян розглядом їхніх скарг

Діаграма 8

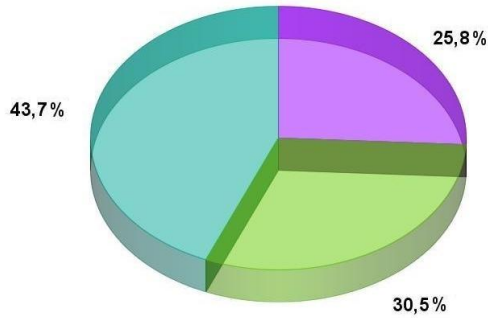
Оцінка рівня співпраці між громадськими структурами і міською радою у сфері надання соціальної допомоги

Діаграма 9

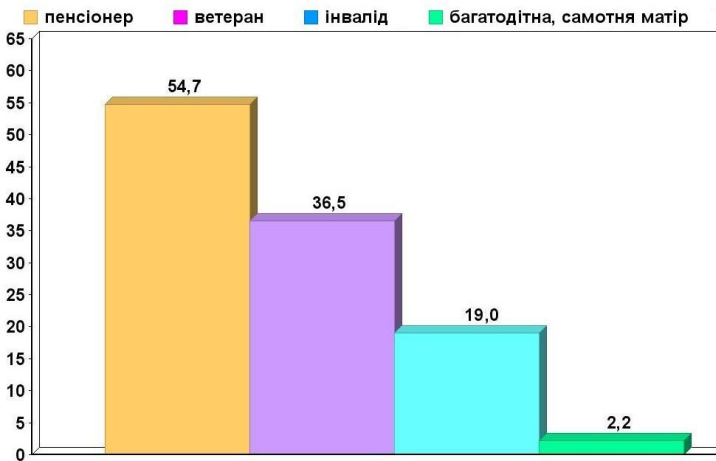
Оцінка ступеня впливу отримувачів соціальної допомоги на ефективність роботи соціальних служб

велике невелике ніякого впливу не мають

Діаграма 10

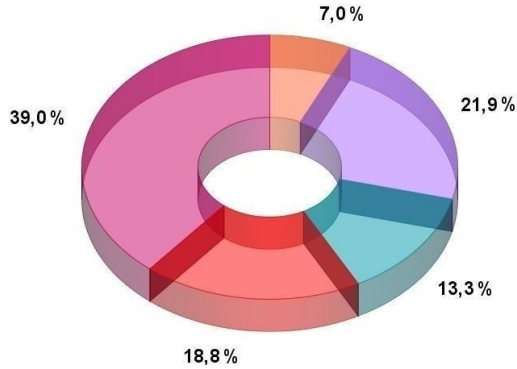
Соціальний статус респондентів

Діаграма 11

Стаж роботи респондентів у сфері соціальної допомоги

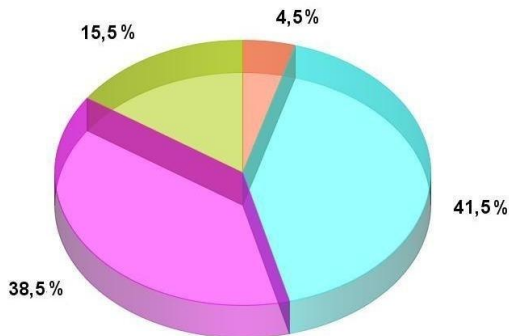
до одного року 1-3 роки 3-5 років 5-10 років
більше 10 років

Діаграма 12

**Середній рівень доходу в місяць на одного члена сім'ї респондентів
(у гривнях)**

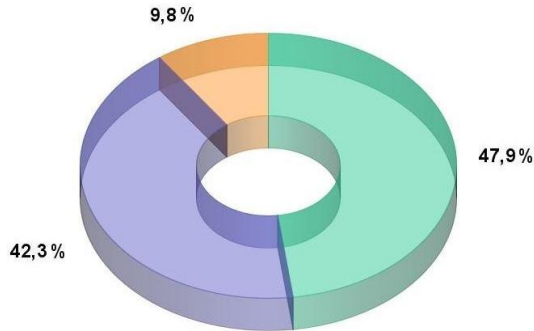
менше 800 800-1500 1500-3000 більше 3000

Діаграма 13

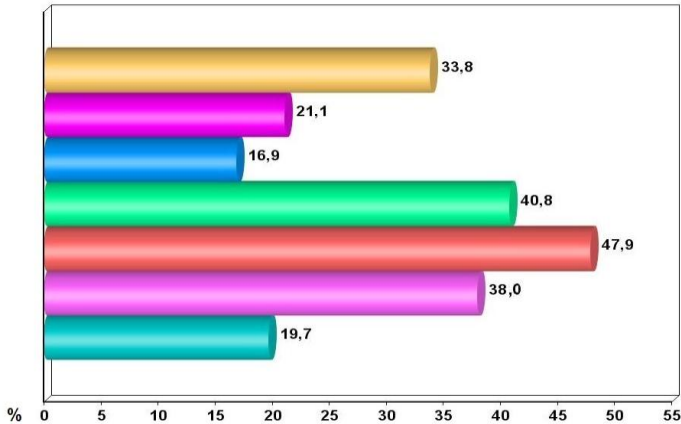
Кількість скарг респондентів на незадовільну якість соціальних послуг за останній рік

1-3 рази 4-10 разів більше 10 разів

Діаграма 14

Кому були адресовані скарги на незадовільну якість надання соціальних послуг

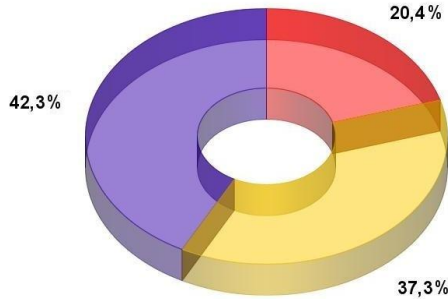

● до Департаменту праці та соціальної політики Одеської міськради
● по «гарячій лінії» Департаменту
● до територіального центру соціального обслуговування
● в райадміністрацію
● до депутата міськради
● до міськради
● до облдержадміністрації

Діаграма 15

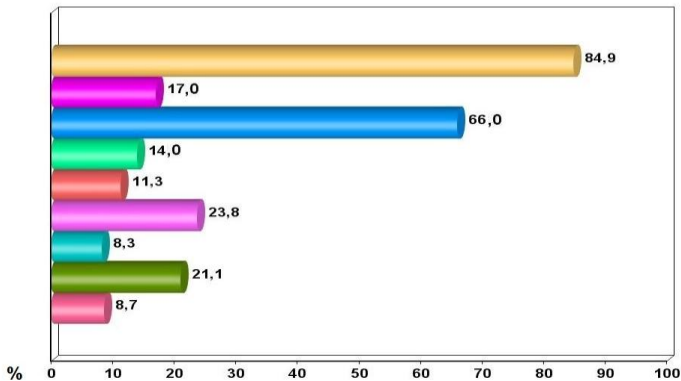
Ступінь інформованості респондентів про існуючі можливості їхньої участі у покращенні якості соціальних послуг

■ інформований(а) в достатній мірі ■ інформований(а) в недостатній мірі
■ не маю такої інформації

Діаграма 16

Джерела отримання одеситами інформації про роботу органів міської влади (міськради, міськвиконкома, міського голови) стосовно вирішення питань соціальної допомоги

■ місцеве телебачення
■ місцеві радіовипуски
■ місцева преса
■ оголошення, вивіски, рекламні щити, білл-борди на території міста
■ загальні збори, громадські слухання, організовані владою
■ зустрічі жителів з депутатами
■ систематичні звіти керівників підрозділів міськради
■ розміщення інформації в Інтернеті
■ інформаційні бюлетені, брошури, що видаються міськими службами

Висновки щодо проведеного опитування

Проведене опитування найбільш інформованих представників надавачів та отримувачів соціальної допомоги показало, що потреба постійного моніторингу стану соціальної допомоги на місцевому рівні та її безперервного удосконалення є вкрай **актуальною**.

Більшість з опитаних учасників дослідження проявили свою зацікавленість у роботі в напрямку **модернізації** міської системи соціальної допомоги шляхом підвищення її адресності, справедливості, соціальної ефективності.

На жаль, у загальних оцінках стану соціальної допомоги в місті преvalюють **негативні оцінки**. Разом із тим в ході опитування з'ясувалося, що більшість з представників отримувачів соціальної допомоги слабо володіють інформацією стосовно усього спектру видів соціальної допомоги, яку надають в місті соціальні служби та громадські організації, зокрема, стосовно тих видів допомоги, які перелічені в опитувальних листах.

У той же час виявилось, що представники надавачів соціальної допомоги дуже слабо обізнані стосовно діючих в місті громадських організацій соціально-захисного спрямування та органів самоорганізації населення, їхніх можливостях щодо надання різних видів соціальної допомоги.

При цьому, за даними опитування, «лідерами» низьких оцінок виявилися такі види соціальної допомоги, як сприяння активному довголіттю та сприяння працевлаштуванню і зайнятості. Найвищу **позитивну оцінку** отримали регулярні цільові виплати.

Стосовно **адресності** соціальної допомоги, що виділяється з міського бюджету, лише чверть опитаних вважає, що її отримують саме ті особи, кому вона найбільше необхідна. Але третина при цьому впевнена, що цю допомогу отримують не самі нужденні, а майже **половина** представників надавачів соціальної допомоги вважають, що саме ті, хто найбільшою мірою потребує допомоги, залишаються взагалі без неї.

Дослідження виявило переважаючу думку опитаних щодо **неналежного рівня** роботи соціальних служб та місцевих органів влади зі зверненнями **громадян**, що надходять від соціально-уразливих верств населення, більшість з яких не відпрацьовується по суті. Що стосується реагування керівників соціальних служб на звернення їх **працівників** із пропозиціями та зауваженнями стосовно роботи різних ланок системи соціальної допомоги, по більшості з них пропозиції були прийняті і **враховані у роботі**.

Пріоритетним напрямком поліпшення ситуації у сфері соціальної допомоги в місті опитаними визнано **розвиток співпраці** соціальних служб та громадських структур в наданні послуг у сфері соціальної допомоги, а також підтримка місцевою владою громадських структур і передача їм максимального обсягу повноважень і ресурсів з надання соціальної допомоги.

Достатньо високий рейтинг серед пропозицій отримало **посилення контролю** з боку громадськості за роботою соціальних служб, що надають соціальні послуги, хоча справжнього досвіду і навичок здійснювати громадський контроль у активної громадськості майже немає.

Третина опитаних вважає, що в місті є взаємодія між громадськими структурами і службами соціальної допомоги, хоча рівень цієї співпраці є **неналежним**. Третина опитаних вважає перспективним **підвищення активності** самих соціально незахищених громадян з метою розвитку соціальної взаємодопомоги.

Стосовно можливості **впливу жителів** міста, тобто самих одержувачів соціальної допомоги на ефективність роботи соціальних служб, **одна п'ята** частина опитаних вважають, що цей вплив є значним; **майже половина** – що цей вплив є незначним і **приблизно третина** – що цього впливу взагалі немає.

Результати проведеного опитування представників соціальних служб і громадських організацій **в основному підтвердили** справедливість висновків і пропозицій, зроблених експертами Одеського суспільного інституту соціальних технологій та партнерських організацій у процесі вивчення стану міської системи соціальної допомоги, доповнили ці висновки суб'єктивними оцінками безпосередніх учасників процесу і ще більше підкреслили необхідність якнайшвидшого **впровадження вироблених рекомендацій**.

Разом із тим проведене опитування громадських лідерів, які вважаються найбільш активними та поінформованими представниками отримувачів соціальної допомоги, показало, що вони по суті є **недостатньо інформованими**, зокрема, у питаннях надання в місті соціальної допомоги та особливостей її організації.

Звідси, на думку експертів, виникають такі занадто емоційні **нігілістичні оцінки** діяльності соціальних служб. Усе це свідчить про необхідність істотного покращення **інформаційно-просвітницької роботи** серед населення та його активних громадських представників щодо діяльності в місті соціальних та інших служб у сфері соціальної допомоги.

На підставі проведеного опитування можна зробити також висновок, що для ефективної роботи з вирішення проблем щодо окремих видів соціальної допомоги доцільно проводити **поглиблені опитування** стосовно детальних аспектів серед тих, хто безпосередньо надає та отримує ці види допомоги, та аналізувати отримані результати у зіставленні з фактичними даними щодо витрат та обсягів наданої допомоги.

Установи та організації, на базі яких проведено експертно-соціологічне опитування представників надавачів та отримувачів соціальної допомоги

Представники надавачів соціальної допомоги:

Департамент праці та соціальної політики Одеської міської ради;
Територіальний центр соціального обслуговування Малиновського району;
Територіальний центр соціального обслуговування Київського району;
Територіальний центр соціального обслуговування Суворовського району;
Територіальний центр соціального обслуговування Приморського району;
Одеська обласна організація Червоного хреста;
Служба надомного обслуговування БФ «Хесед Шаарей Ціон».

Представники отримувачів соціальної допомоги:

БФ «Співвітчизник»;
БФ «Одеса-баскет»;
Громадська рада при Одеській облдержадміністрації;
Одеська обласна організація інвалідів Всеукраїнської організації інвалідів "Союз організацій інвалідів України";
Шпиталь інвалідів Великої Вітчизняної війни;
Міська рада ветеранів війни та праці м. Одеси;
Київська районна організація ветеранів війни та праці м. Одеси;
Малиновська районна організація ветеранів війни та праці м. Одеси;
Приморська районна організація ветеранів війни та праці м. Одеси;
Суворовська районна організація ветеранів війни та праці м. Одеси;
Орган самоорганізації населення «Шевченко-3» м. Одеси;
Орган самоорганізації населення «Черьомушки» м. Одеси;
Орган самоорганізації населення «Балтський» м. Одеси.

Експерти висловлюють щирю подяку керівникам та активу вказаних установ та організацій за сприяння у проведенні експертно-соціологічного опитування!

Гендерні особливості відносин у сфері соціальної допомоги

Враховуючи актуальність гендерного аспекту у сучасних підходах до формування та реалізації соціальної політики, зокрема муніципальної політики у сфері соціальної допомоги населенню, експертна група приділила певної уваги гендерним особливостям у досліджуваній сфері.

Зокрема, з'ясовувались гендерні особливості професійного складу і результатів діяльності працівників соціальних служб міста, відношення до цього підопічних соціальних служб, різниця у життєвих установках чоловіків та жінок, які належать до соціально уразливих верств населення тощо.

Вироблені у підсумку судження базуються на результатах власних спостережень експертів, їх бесід із представниками надавачів та отримувачів соціальної допомоги, а також даних попередніх досліджень, проведених у цій сфері.

1) Сфера соціального захисту населення є найбільш фемінізованою сферою зайнятості – кількість жінок-працівників соціальних служб перевищує 90 відсотків. Разом із тим фахівці системи соціального захисту – жінки пом'якшують ставлення соціально уразливих громадян до соціальних проблем.

2) Існує гендерна специфіка оцінки роботи соціальних служб з боку підопічних-чоловіків та жінок. Так, чоловіки як споживачі соціальних послуг в цілому більш задоволені якістю роботи соціальних служб по усіх видах соціальних послуг. Вони менш вибагливі, більшою мірою схильні до позитивних оцінок.

3) Жінки є більш критичні до якості соціальних послуг. Вони більш вимогливі і більшою мірою схильні до негативних оцінок. Ймовірно, гендерна специфіка проявляється в даному випадку в тому, що до такої ж якості обслуговування чоловіків – соціальних працівників вони поставилися би більш прихильно.

4) Серед чинників, що формують установку на самоактивність та самодопомогу, присутні гендерні стереотипи. Так, опора на традиції, віра в непорушність життєвого укладу є важливою рисою жіночого позитивного світовідчуття. У той час як зміна стереотипів, інноваційне мислення дає сили чоловікам боротися зі складними життєвими обставинами.

5) Гендерні стереотипи чоловіків несуть різне функціональне навантаження залежно від їхнього віку. Для чоловіків – представників

соціально незахищених груп населення більш старшого віку самоідентифікація свого чоловічого начала є позитивним фактором самореалізації, життєвої опори, формування активної життєвої позиції, а не споживацького ставлення до життя.

6) Гендерні стереотипи присутні в ціннісних орієнтаціях людей. І хоча вони не є домінуючими, але їх присутність визначає специфіку ціннісного світу чоловіків і жінок. Виявлено парадокс: гендерна нерівність є чинником соціальної стабільності та активізації споживачів соціальних послуг обох статей.

7) Соціальний працівник, який виявляє свої особистісні якості, в тому числі гендерні особливості, сприймається підопічними набагато потрібнішим і важливішим, ніж безликий професіонал або службовець.

8) Дані дослідження показують, що чоловіки меншою мірою вважають себе щасливими людьми, ніж жінки. При цьому у спілкуванні жінки більш відкриті, більш емоційні, більш комунікабельні, мають більш широке коло соціального спілкування. У жінок спілкування зазвичай емоційно позитивно забарвлене.

9) Якщо порівнювати за ступенем інформованості про соціальні програми та діяльність соціальних служб, то видно, що чоловіки більш інформовані і мають більш виборчу та більш точну інформацію, в той час як жінки менш інформовані та їх обізнаність про програми соціальної допомоги носить приблизний характер.

10) Для того, щоб інформація про соціальні програми доходила до споживачів, слід брати до уваги рівень довіри до ЗМІ різних гендерних груп дослідження. Для чоловіків найбільш бажаними каналами інформації є міські газети, радіопередачі та особисті контакти. Для жінок же навпаки – переважають особисті контакти з керівниками служб соціального захисту, далі йдуть газети і радіопередачі.

ІНФОРМАЦІЯ ПРО ОДЕСЬКИЙ СУСПІЛЬНИЙ ІНСТИТУТ СОЦІАЛЬНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Одеський суспільний інститут соціальних технологій (далі – **Інститут**) був **створений у 1999 році** як регіональна громадська організація на базі досвіду діяльності Лабораторії нових соціальних технологій Одеського міського Центру соціальної допомоги, Одеської Асоціації Милосердя і Центру соціально-культурного розвитку м. Одеси. **Інститут** є аналітичним центром і бачить **свою місію** у тому, щоб науково обґрунтовано представляти і захищати інтереси громадян у взаємовідносинах з державними, комерційними і некомерційними структурами. При цьому Інститут не обмежується дослідженням тих або інших соціальних проблем, а виявляє їх причини, розробляє рішення та впроваджує ці розробки у життя.

Інститут брав участь у реалізації близько 100 проектів, спрямованих на захист прав громадян, розвиток трудових колективів, підтримку соціально уразливих груп населення, розвиток самоорганізації населення, міжсекторного партнерства, соціальної відповідальності бізнесу, поліпшення діяльності органів державної влади і місцевого самоврядування та ін.

Основні розробки Інституту:

- **механізм соціального замовлення**, який діє в м. Одесі і вже більш ніж в 20 містах України та дозволяє органам влади залучати на конкурсній основі некомерційні організації для вирішення пріоритетних місцевих проблем за рахунок бюджетних та небюджетних коштів. За участю фахівців Інституту в Одесі організовано 9 конкурсів соціальних проектів;

- **методика соціальної діагностики**, яка дає можливість за допомогою статистичних, соціологічних та експертних методів виявляти найбільш гострі соціальні проблеми соціальних груп або громад у цілому і визначати оптимальні шляхи їхнього розв'язання;

- **система сприяння активному довголіттю** людей похилого віку, яка дозволяє їм наповнювати осінь життя новим змістом, довше зберігати свою працездатність, здоров'я;

- **система стимулювання участі комерційних і некомерційних структур у реалізації завдань соціальної політики**, виконанні місцевих соціальних програм;

- за активною участю Інституту розроблено концепцію і проект **Статуту територіальної громади** м. Одеси; Інститут надав допомогу у створенні статутів територіальних громад Тернополя та Вінниці;

- разом із неурядовими організаціями міста Інститутом розроблено проект **Програми** сприяння розвитку самоорганізації населення в місті Одесі на 2008-2011 роки;

- підготовка спільно із ВГО «Асоціація сприяння самоорганізації населення» науково-практичного коментарю до Закону України «Про органи самоорганізації населення»;

- зроблено істотний творчий внесок у розробку, удосконалення і розвиток наукової, законодавчої, нормативної та організаційно-методичної бази самоорганізації населення, міжсекторної співпраці та засад демократичного врядування в Україні; за участю Інституту видано більше 30 аналітичних та нормативно-методичних **збірників, результати** проведених досліджень та розробки широко використовуються у навчальних курсах;

- активна участь у нормотворчій та законотворчій роботі – як безпосередньо, так і у складі коаліцій громадських організацій; в результаті завдяки спільним зусиллям вдалося запровадити громадську експертизу, створити систему **громадських рад**, сприяти прийняттю **Стратегії державної політики** сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні та ухвалити План заходів з її реалізації.

Інститут виступив одним з засновників та співорганізаторів діяльності **Всеукраїнської Асоціації сприяння самоорганізації населення**.

Координати Одеського суспільного Інституту соціальних технологій:

65023, Україна, м. Одеса, пл. Соборна, 10/11.

Тел./факс: +38 (048) 726-65-25, +38 (066) 754-06-12.

E-mail: ask@soborka.net; kroupnik@tm.odessa.ua

ІНФОРМАЦІЯ ПРО ВСЕУКРАЇНСЬКУ ГРОМАДСЬКУ ОРГАНІЗАЦІЮ «АСОЦІАЦІЯ СПРИЯННЯ САМООРГАНІЗАЦІЇ НАСЕЛЕННЯ»

16 жовтня 2005 року учасники першої Всеукраїнської науково-практичної конференції з питань самоорганізації населення в місті Одесі вирішили заснувати Всеукраїнську громадську організацію «Асоціацію сприяння самоорганізації населення» для забезпечення єдиної системи взаємної підтримки, обміну інформацією і досвідом. Асоціація була **zareєстрована 14 червня 2006 року** в Міністерстві юстиції України.

Головною метою діяльності організації є задоволення соціальних, економічних, творчих та інших спільних інтересів своїх членів шляхом підтримки місцевої демократії та розвитку в Україні руху самоорганізації населення.

Основними завданнями Асоціації є:

- сприяння розвитку локальної демократії, поширення ідей самоврядування і становлення громадянського суспільства;
- сприяння реалізації у суспільстві принципів соціальної справедливості і партнерства;
- сприяння створенню ефективної законодавчої і нормативної бази місцевого самоврядування, локальної демократії в усіх її проявах;
- сприяння розвитку міжнародної співпраці, спрямованої на прискорення інтеграції України у світову спільноту і формуванню в Україні громадянського суспільства;
- надання правової, інформаційної та інших видів допомоги членам Асоціації;
- сприяння створенню умов, необхідних для самореалізації молоді і активізації участі молодіжних об'єднань громадян у розвитку локальної демократії;
- сприяння підвищенню професійного та інтелектуального рівня працівників та громадян у питаннях самоорганізації населення, участі в управлінні місцевими справами та в інших аспектах локальної демократії;

Основні напрямки діяльності Асоціації:

- розробка проектів загальнодержавних та місцевих нормативно-правових актів;
- аналітична робота, зокрема, проведення досліджень стану розвитку локальної демократії в містах України;
- проведення освітніх заходів (семінарів, тренінгів, конференцій тощо);

- розробка та видання методичних, освітніх матеріалів щодо висвітлення аспектів участі членів громади в управлінні місцевими справами та вирішенні місцевих проблем;

- інформаційні кампанії в ЗМІ та серед населення для популяризації демократичних механізмів та освіти членів місцевих громад;

- консультативна, координаційна, методична, правова допомога громадянам, органам самоорганізації населення, громадським організаціям, розповсюдження досвіду серед інших населених пунктів України.

Організація має свої осередки в 18 областях України (зокрема, в м. Києві, Запорізькій, Кіровоградській, Луганській, Львівській, Миколаївській, Одеській, Сумській, Херсонській, Чернівецькій та інших областях).

За безпосередньою участю Асоціації було організовано сім всеукраїнських та сім одеських міських конференцій з питань самоорганізації населення.

Координати ВГО «Асоціація сприяння самоорганізації населення»:

65014, Україна, м. Одеса, вул. Маразліївська, 38.

Тел./факс: +38 (048) 738-68-30.

E-mail: samoorg@ukr.net

Сайт: <http://samoorg.com.ua>

**Одеський суспільний інститут соціальних технологій
Всеукраїнська громадська організація
«Асоціація сприяння самоорганізації населення»**

Ефективна соціальна допомога на основі співпраці влади і громадськості

**Аналіз політики у сфері соціальної допомоги,
соціального захисту населення в місті Одесі
(«Біла книга»)**

**Здано до набору 21.08.2013. Підписано до друку 23.08.2013.
Папір офсетний. Спосіб друку офсетний. Др. арк. 3,5.
Наклад 300 прим. Зам. № 200.**

**Надруковано ПП «Євродрук»
65000, м. Одеса, вул. Мала Арнаутська, 9**